Ragnhild Jølsen

Efterlatte arbeider

bokselskap.no
Oslo 2026

bokselskap.no, Oslo 2026
Ragnhild Jølsen: *Efterlatte arbeider*
Teksten er hentet fra Universitetet i Oslo/dokpro.uio.no. Dokpros tekst er basert på *Samlede skrifter*, bind 3, 1909.
ISBN: 978-82-8319-873-7 (bokselskap.no),
978-82-8319-874-4 (epub), 978-82-8319-875-1 (mobi)
Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

---

FORORD

Da *Ragnhild Jølsen* døde den 28. januar 1908 – knapt 33 aar gammel – anmodet hendes efterlatte mig om at gjennemse og ordne hendes papirer.

Der var hauger av manuskript, gammelt og nyt om hverandre: smaafortællinger fra skoledagene, utkast og brudstykker til større og mindre arbeider, skrevet paa en tilfældig lap eller paa baksiden av et tidligere trykt manuskript, rablet ned paa en konvolut, eller i margen paa et mottat brev eller en regning.

Fra Italien var hun kommet hjem sommeren 1907 med hjernen fuld av nye tanker og nyt syn paa gammelt stof. Hun hadde saa mange planer, og hun hadde faat overblik over sine evner.

Og saa døde hun.

*

Hvad her fremlægges, repræsenterer saa forskjellige avsnit av forfatterens liv at det vil kunne gi et indblik i hendes utvikling som kunstner. De omtrentlige aarstal for de forskjellige fortællingers tilblivelse er vedføiet i indholdsfortegnelsen.[n1]

Naar retskrivningen er saa uensartet, har det sin grund i at jeg saa vidt mulig har beholdt den Ragnhild Jølsen selv har brukt til de forskjellige tider.

Nordstrand, 3dje november 1908.
Antonie Tiberg.

KATUNGEN DØDE

n2

Tassen, Tassen, kan du ikke komme hid da, pusen min,» – hun strakte de smaa, tynde arme ud. – «Hvad er det, som hænger i taget? Det er jo! – Hvad er det? – Hvad er det? – Er det den stygge vov-vov-en, som bed Tassen? – Mama, mama, tag Tassen, tag Tassen, vov-en vil bide den – nei, nei – aa tag den da!» –

«Stille, stille nu barn, hunden bider ikke Tassen mere.» «Lever Tassen endda? Har struben vokset sammen igjen? Gaa efter Tassen – aa, gaa efter den da, mama. Nei, der er den jo – der – der, ser du den ikke – rødt halsbaand – aa, nei, det er jo blod; struben er bidt over – Tassen er død alligevel, søde katungen min,» saa gjemte hun hovedet i puden og skreg.

Stakkar liden, nu laa hun i voldsom feber, og for to dage siden løb hun om med katungen sin, legte og var fornøiet hele dagen. Enten fløi hun efter Tassen, eller Tassen fløi efter hende –; moro havde de det, de smaa katungerne, for katunger var de igrund begge to, smaa, letvindte og kjælne. «Jeg er saa glad i dig jeg, Tassen min,» [2] brugte hun at sige, og saa klemte hun Tassen ind til kindet sit, og Tassen malte, og greb med sine smaa labber efter haaret hendes.

Tassen var først og Tassen var sidst i hendes tanker hver eneste dag; alt hvad Tassen gjorde var rigtigt; den kunde gjerne klore hende ogsaa; naar hun saa den lille graa ulddotten gjøre krumspring bortover, var det ikke muligt at blive sint.

Tassen var hendes fortrolige; naar noget gik hende imod, maatte hun straks fortælle det til Tassen, og ingen kunde trøste slig som den, syntes hun. Naar den strøg sig indtil hende og saa op med sine store, grønne øine, var det, som om den vilde sige: «Bryd dig ikke om det; jeg holder jo af dig.»

Om aftenen, naar hun havde lagt sig, maatte hun altid have Tassen paa armen, og saa fortalte hun den lange eventyr eller snakkede om, hvorledes de skulde have det, naar de blev store. – Ja, da, da skulde de sove paa ederdun og silke og drikke fløde hele dagen.

Hun var gladere i Tassen end alt andet paa jorden, fandt hun ud, gladere i den end i mama ogsaa. Om aftenen bad hun altid Gud om at bevare Tassen og aldrig lade den dø.

En dag fandt hun paa at gaa op i skoven og plukke skovstjerner; – dem skulde hun binde en liden krans af og sette om halsen paa Tassen. Men som hun gik deroppe, hørte hun pludselig et voldsomt hundeglam og katteskrig, og saa med et blev alt stille igjen.

«Nei, det var vel aldrig Tassen, som skreg?» – [3] Og saa satte hun afsted gjennem smaaskoven. Kvistene slog og rev hende tilblods; men hun mærkede det ikke. Hun bare løb, løb alt hvad hun aarkede for at komme ned paa jordet, did hvorfra skrigen havde lydt. Nede paa jordet var hun ikke istand til at opdage nogenting; hun saa nok en sort jagthund dilte bortover; men nogen kat saa hun ikke. – Hun ledte og ledte, nei, det nyttede slet ikke; men saa lagde hun mærke til, at i græsset var det tydelige spor der, hvor hunden havde fløiet – saa fulgte hun sporene tilbage et stykke. – Nei, hvad var det som laa indunder busken der? – Tassen, Tassen, jo, det var Tassen! – Hovedet laa paa skakke, øinene var halvlukkede og brustne, og saa var der noget blod. – Alt gik rundt for hende; men med det samme skjønte hun ikke rigtig nogenting. – «Tassen min, Tassen,» sagde hun, lagde sig paa knæ og strøg haanden bortover den. – «Tassen!» Da aabnede den øinene, saa et sekund op med et lidende blik, og saa sank øielaagene halvt ned igjen. – Da satte hun i et skrig, gjennemtrængende, skingrende, saa aasene gav ekko bortover; hulkende satte hun sig i græsset, græd, græd og skreg; hatten faldt af, solen skinnede paa bare hovedet, – gule, grønne og blaa flekker begyndte at danse om i luften, og saa blev det en lysstrime fra busken ret op i luften – ret op – lige til solen – –.

Ingen vidste, hvor hun var. Et helt mandskab, næsten, blev sendt ud for at lede, og tilslut fandt de hende liggende bevidstløs i solstegen ved siden af Tassens lig – –.

[4] Længe, længe laa hun syg; da hun første gang kunde reise sig af sengen og se ud, stod poplerne ude paa gaarden fulde af lysegrønne smaablade, og da hun første gang kunde sidde oppe, var hele græsplænen udenfor fuld af gule lænkeblomster, solen skinnede, og fuglene sang.

Liden og bleg sad hun ved vinduet og trædde lænker af blomsterstilke; det var saa morsomt, syntes hun, og nu havde hun faaet istand en rigtig lang lænke – her og der bortover anbragte hun nogle blomsterhoveder som medaljoner – aa, den var virkelig pen, den kjeden! Pludselig rev hun altsammen istykker, kramsede det sammen med hænderne og slap det ud gjennem vinduet. –

«For er jeg glad i noget, tager Gud det ifra mig,» tænkte hun. – Hun var ikke katunge nu længere.

SVENSKEBIRKA

n3

Langt inde i skoven etsteds stod der i min barndom et stort, deiligt birketræ. Jeg var saa glad i det træet, som det stod der, knudret og gammelt og alligevel tæt af lysegrønt løv – ingensted var det saa morsomt at lege som deroppe, hvor det gamle birketræet stod. – Jeg var bestandig lidt ræd for skoven ellers; naar jeg kom ind mellem de mørke tætte grantrærne, maatte jeg altid tænke paa hulder og nisse; men deroppe ved birken min var alting saa lyst lysegrønt og vakkert. Der kunde jeg lege saa meget jeg vilde – en ekorn kunde knage i smaakvistene engang imellem, eller stæren som havde sit rede oppe i træet kunde pibe lidt mere end almindelig rart; men det gjorde ingenting der, for solen skinte saa klart paa alting – især paa birken. Jeg fandt ud engang at bladene paa birken min kastede lyset tilbage, og at det var derfor at alt omkring den, selv luften, blev ligesom saa graalig vakker. Jeg prøvede ofte at omfavne den; men den var for tyk.

Jeg skulde reise væk engang – jeg vidste ikke, hvad enten for aar eller for bestandig – det [6] var aftenen iforveien – og jeg maatte op til legestedet, til birken min, se den engang til og sige farvel. – Paa veien mødte jeg en gammel husmand, Hans Brænnstua. «Hvor ska' du da,» raabte han. Jo, jeg skulde til birken min oppe paa Lenaasen, jeg. – «Er det Svenskebirka du mener,» sagde Hans, «saa ska' je' fortælle en historie om den, som kanske ingen har fortalt dig før.» Og saa fortalte Hans en lang historie, om «Svenskebirka», som han kaldte den: Det var i krigens tid i 1814. Der stod blandt andet en fegtning paa grænsen mellem de norske og svenske. Svenskerne tabte, og seierherrerne delte byttet mellem sig. Yngste løitnant fik en liden blak hest, som han sendte hjem til sin fars gaard. Men hesten var rent balstyrig og umulig hele veien, og ikke bedre blev den, da den kom frem. Den hoppede og sparkede hele dagen, vilde ikke spise, og bed efter alle, som kom i nærheden af den. Tilslut skjønte da bonden, at hesten maatte være sindssvag, at den vel var bleven saa forstyrret af slagtummelen, at den havde mistet forstanden. Efter en tids forløb blev hesten ført ud i skoven og skudt; men omtrent der, hvor hesten faldt om, stod et lidet forkrøblet birketræ, som blev bestænket med blod, og ved roden flød der sammen en stor blodpøl. Da vaaren og sommeren kom, rettede

den lille birk sig og skjød store skud, og løvet paa den var friskere og mere grønt end paa noget andet træ i skoven, og barken var saa skinnende hvid. Om høsten beholdt den sine gule blade længere end andre trær, og ved vintertide blev den ikke nedtynget [7] og brukket af sneen, men stod der og vuggede sig med sølvglitter paa hver kvist.

Saaledes gik aar efter aar – større og større, vakrere og vakrere blev den – og nu var der af den lille, forkrøblede birken blevet et prægtigt, knudret birketræ, og det var nok fordi der var gjødet med blodet til den vesle blakke svenskehesten, mente Hans.

Jeg reiste altsaa væk, og 3 aar gik hen, før jeg kom tilbage og igjen fik se paa træet mit – og hvor skuffet blev jeg ikke! Jeg havde ventet at det skulde ha været endda større end sidst og aldeles ugjennemsigtigt av løv – men nei – da stod det udtørret, gammelt, med grene brukne af høststormen og bare med lite granne skrøbeligt smaat løv øverst oppe i toppen. Næste aar, vidste jeg, vilde alt liv være ude og mit prægtige gamle træ vilde blive hugget op til ved. Det var saa forfærdelig sørgeligt – tænk at det, netop det skulde dø, mens de andre trær stod der saa friske – det kjære træet mit, paa hvis knudrede grene jeg saa ofte havde siddet og drømt mig «stor».

Igjen reiste jeg væk, men kom tilbage udpaa vinteren. En klar frostmorgen gik jeg indover skoven, og da jeg kom til Brænnstua, fik jeg lyst til at se indom til gamle Hans.

Paa skorstenen knitrede en stor ild af svære birkekubber, og paa en trækrak sad Hans og spikkede stikker. Det faldt mig med engang ind at

«der brandt vist noget af birken min», og saa spurgte jeg Hans, om det ikke var saa. Joda, saa var det netop ogsaa; men det havde ikke været [8] saa meget god ved i den, som han havde troet, for halvdelen var raadden. «Og de' har je' tænkt hele ti'a,» sagde Hans, «at Svenskebirka sku' daue ud fort; for de' er naa saa, at de' svenske ente du'er i længda, og det som fort lever op – det fort lever ud.»

Længe sad jeg der og saa, hvordan ilden gnistrede, sprakede og tilslut forkullede det som jeg havde holdt saa af i min barndom, og jeg følte – følte tydeligt, at i luerne der, der svandt ogsaa drømmene om at blive «stor».

ØRNEN

n4

Imellem fjeldskar og skovtykning, hvor mørket bygged mur om natten, og taagen blunded hver skabte dag, stod en gudsforladt hytte, muret sammen og tømret af fjeld og skov. I stenhyttens eneste rum havde mennesker sin vaaning, aad sin føde paa det kluntede bord og drak dertil den styrkende drik, som tilberedes af gjæret honning – eller det mørke bjørnekjød skylledes ned med det, hvoraf bjergfloden gav i sin rigdom.

Oppe paa det flade tag sad en lænket ørn, dag efter dag; naar det jagende efteraar med smæld og slag for mod dens pantser af sorte, glatte fjære, forraadtes livet kun ved en svag dirren i den del af nakken, der ikke kunde gjemmes under vingen. Vinteren sattes et dække over fuglen – for den maatte ikke dø – og mens sneen hang i folder og fliger om boet, sad den sammenkrøben og urørlig inde i sin kolde hule, fra hvis mørke alene dens glippende gammeløine skinnede. Da vaaren begyndte at le og tumle mellem fjeldene, var det at ørnen lidt efter lidt tøede og vaagnede af dvalen, den aabned fjærene og lod de fattige solstraaler smutte ind; den [10] rokked med hovedet, strakte og retted de stølnede klør – og pludselig en dag, da vaaren, kaad i sin leg, buldrende i sin unge herskesyge, kastede sne og is nedad skrænterne, og fugle med korte skrig fløi høit op imod himmelen og solen, ranked og rysted fangen paa taget sin sorte krop, saa udfoldede den langsomt de stolte vinger – – – det gav et hvast ryk om benet hvor jernkjættingen bandt, og fuglen flaksede og stred, glemmende sin kongelige værdighed, indtil den med en dump gurglen gav sig over. Næste dag huskede den ikke længere den foregaaendes frugtesløse kamp, og begyndte paa ny. Nedenfor hytten lo det hæst og brudt.

Men tidlig en morgen var der kommet en fremmed ørn, endnu pragtfuldere, større og sortere, den sad og vugged og løftede i vingerne, kroende sig i sit ufangne mod, fra og til fløi den en tidlang og besøgte sin fangne fælle. Og som vaaren øm og spag sneg sig ind i sommerens arm, byggede de to, den fangne og den fri, et rede af kvist og kvas deroppe paa det flade tag – i redet blev æg – og saa to gabende smaa unger, som voksede med varmen, der faldt over jorden.

Paa den tid hændte, at en mand, i hvis ansigt avind og græmmelse stod skrevet, rakte haanden ud og rev de to unger ned fra redet, hvorefter han dræbte dem og ribbede dem for fjærene, undertiden grinende op til ørnehunnen, som baksede i afmægtigt raseri og sendte rædselens skrig udover de vide skove, og bjergene gav dem igjen.

[11] Noget tilbage i begivenhederne var der fred over hytten, og to børn legte i solgløtterne – indtil hunørnen, som havde bo oppe i fjeldet, seilede ned og slog klo og næb i den lille gut. Hvad hjalp, at moderen kastede sten efter den, saa gnister sprang fra fjeldvæggen, de traf, rovfuglen svang sig uforstyrret med bragende vingeslag op fra jorden, indtil den fik luften under sig, og svømmede langt, langt bort, høit over fjeldene. Der, vidste kvinden, som stod og stirred efter den med aaben mund og stivnede lemmer, der vilde den slippe det hvide menneskebarn, og søge det igjen nede mellem urens stene, kvæstet og sprukne de skjøre knokler, blodigt og uformeligt hele det lille legeme, hendes barn, som hun havde baaret i angst og kjærlighed, som hun havde kysset og stellet om, og snart vilde silkehaaret, det hun havde redet, lige idet han rykked sig ud af hendes arme og satte paa sprang ud til søsteren, de bløde lokker vilde hænge i vaade travser om ørneungernes næb, kanske nede i kroen paa dem vilde det ligge som et blodigt, forvitret nøste – –

Da manden kom hjem, fandt han sin stærke, rolige kvinde at ligge hulkende paa hyttens gulv, og Snefrid, den lille datter, trykkede sig sutrende bort i en krog. Han sagde ikke et trøstens ord, dertil fik han formeget selv at bære, desuden syntes han ogsaa, det lidet kunde nytte at lefle om dette; men i hans sind hug hadet sig ind, som runerne dybt i granitten, og imellem hans mummel: «Min søn, min eneste søn», banede en ed sig frem under tænderne.

[12] Den vilde mand overvandt den vilde fugl i dens rede; dyret, som havde mættet sig af hans yndlings kjød, var fangen, som helst aldrig skulde dø.

Saa var da hevnens lange dag oprunden, til glæde for ham selv, til ligegyldighed for kvinden, som dog ikke kunde skjænkes det tabte tilbage, til retfærdigheds-følelsernes rundkreds for lille Snefrid, som vokste ensom op i den gudsforladte hytte.

«Hvorfor pine den mere,» var hendes tanke bag den hvide pande. «Har den ikke allerede forlængst lidt mer end den sønneløse fader – og en rovfugl er den, som tager hvad dens øie ser, hvem gav den evnen til at forstaa ret og uret?» – «Forvist, min far, du skulde dræbe den – saa anretter den jo ei heller nogen ugavn blandt menneskerne,» sagde hun høit. Den graasprængte mand saa hende an med ubehag

dirrende i hver mine: – «Du daarlige søster, du daarlige datter – slutter du pagt med din brors morder? Vilde du bortrøve din faders hevn? Daarlige mø!»

Og Snefrid taug saa stille, medens vildfuglen vendte sine anklagende øine til søvn, og mørket jog den matte dag ud af tykning og revner.

*

Engang stod Snefrid og gav afvekslende agt paa skyerne og paa ørnen, hvordan vidste hun ikke selv, det var kommet for hende at de to var indbegrebet af glæden og sorgen, men skulde noget lyst nogengang skinne ind i hendes tilværelse, da, [13] syntes hun, maatte det blive ligesaa herligt, – ligesaa flygtigt som de røde vindskyer deroppe, – mørket derimod, det skulde tyngde om hytten – øverst paa taget sad sortefuglen og spaaed ulykke – fordi ondt gjerne høstes, der ondt saaedes.

Da som hun tænkte saaledes, hørte hun en hvinende lyd – og ørnen faldt stendød om, truffet af et kastespyd. Der stod paa høien en kriger, saa saare stolt og stærk, og om læberne laa der en trækning, som gjorde ham mild at se til. –

«Dræbte jeg din fugl,» raabte han ved synet af pigen, «du tilgive mig det, jeg fik nu engang lyst at prøve min færdighed – jeg giver dig falke istedet.»

Men ungen Snefrid gav sig selv til krigeren, som blot ved at hæve sin arm havde ryddet hende sten fra hjertet, han, som aabnede sine arme og lod hende fatte kjærligheden.

DIGERHEIM HERREBORG

n5

Ved de store dyb lever sagnene frem: Mellem bjerges dybe huler, ved den dybe storskov, ved de dybe søer. Vilkaarlig herskermagt har lys og skygge; men søens speil fordobler natten og dagen. Der er liv ved døde ord og farve ved smuldret glans.

Saa siges der ogsaa, at ved Øierens bredder, et sted paa den nuværende gaard Degrums enemærker, hævede i fjerne dage en mægtig herreborg sine mure og taarne. Og der fortælles videre, at ved solegladstid stod en yngling paa muren og sendte tre hvislende pile mod ildkuglen i øst. Ved solefaldstid lukkedes jernportene, og de rustne hængsler gren, saa lyden førtes tvers over indsøen til det andet sogn.

– – – – Men ynglingen med buen havde med sin pil ridset runer i menneskesindene, og de glemte ham ikke; hans billede blev slægters arv. Slig som han i de førstes tanker kom til ligesom at gro i et med borgmuren, slig blev han ved at skyde mod solen – selv efter den dag, da [15] sten ikke fandtes tilbage paa sten af de brede mure – – – – –

Men ynglingen med buen var dog engang kjød og blod. Og meget har aandet bag Digerheims stenvægge. Lyset har lyst over broget pragt. Og mørket har svøbt sig om mørke gjerninger.

I.

Da hr. Gunne Benson længe havde været eneeier til borgen, var ialfald to af hans sønner med Berit Tordenstjerne fuldvoksne, – eller som pater Sylvest sagde: «Tvillingernes rygrad har naaet sin fulde længde; men Dags mangler et par haandsbred endnu.» Gunne og Bentein var deres navne i daaben; men folkemunde havde tidlig omdøbt dem under et til «Tordenjunkerne», grundet deres lighed med moderen, denne kvinde, der i sin ungdom havde givet sig af med en svensk rømling

og senere hen tvang hr. Gunne til ægteskab for derved at føie rigdom til sin adel og magt til sin vilje.

Tordenjunkerne havde været ved kongens taffel og staaet i en særdeles gunst, indtil de en vakker dag forsaa sig paa menneskelig vis; da vistes de bort fra hirden, og de kunde kun prise fru Berits mægtige gjæstevenskab, for at de slap at friste fredløsheden; thi borgen, der kroede sig høit over vandet og de grønne enge, var i hendes tid blevet et kjært og lystigt rastested for de mægtigste i landet. Lidet kunde der ved disse gilder mærkes, at nogen tog anstød ved atter at have de to balstyringer [16] for øie. Tordenjunkerne for sin del var vel fornøiede, da de allerhelst ønskede at vandre sine egne veie. Snart var de udenlands, snart hjemme paa borgen; men altid var deres færd planløs, derfor naaede de heller aldrig til noget; det var, som der altid stod et stort uveir af dem, hvor de var. Og sjælesørgeren korsede sig over de rige verdensbørns synder og anraabte himmelen om barmhjertighed.

Men jomfru Lucia lo.

*

Baal og fakler vinkede røde gjennem taagen, idet dragen – hvori lensherren Aaslak Gus med hustru og datter samt øvrige følge befandt sig – gled frem for Nisitangen.

«Træk paa,» opmuntrede han rorskarlerne, «ikvæld er fru Berit blid.»

Aarenes taktfaste drag bragte vandet til at skvulpe om skibets stavn, og snart tørnede fartøiet bragende mod landgangen. Her stod fire mænd rede til hjælp ved udstigningen. Den ældede hr. Aaslak sprang dog iland med en ungdoms lethed, vanemæssig fulgt af sine folk, som gjaldt det ogsaa her at udføre krigerske bedrifter. Kvinderne, hyllede i sine pelskaaber, reiste sig ogsaa. En ungmø satte just foden paa rælingen, da svenden, der vilde støtte hende, voldsomt skjøves tilside af et par unge mænd i sorte fløielsvamse. Hvorledes de bar sig ad, fik de anbragt den forbløffede jomfru paa haandsæde mellem sig.

[17] «Der siges i hellighedens lov ...,» begyndte den ene af dem, idet de med spændstige skridt gik over den ujevne jordbund.

«At vi skal elske vore fiender,» fortsatte den anden. Den første lo: «Og alle kvinder er os fiendske ... I ser, vi levner selv vore uvenner æren ...»

«Saa saare er vor fromhed,» sluttede den anden med paataget alvor. Liden Kanga Aaslaksdatter bares ind i ridderhallen, hvor hun skamfuld blev staaende midt paa gulvet, da de to slog en latter op og gik. Alligevel var hun lettet ved at være sluppen fra de haandfaste junkere, som derude i halvmørket skræmte hende med sine hæse stemmer. Borgens herre og frue hilsede hende venlig; gamle hr. Gunne lod nogle ord falde til afbigt for sønnerne.

Men fru Berit tilkastede sin ægtefælle et spottende blik og tren strunk, men naadig den ankommende gjæsteskare imøde.

Som taage og tusmørke tog hinanden ved haand, dybere og dybere sænkende sig over land og vand, traadtes dansen til harpers og gigers klang over borgens glatte stengulv. Luftdraget rev og svingede de smaa kjærteblus, som maatte selv disse, trods deres skjære hellighed, deltage i munterheden. Og faklerne, som svende allevegne strakte mod loftet, slikkede og røg. – Men baade de kristelige og de hedenske lys enedes om at sprede et rødflammende skjær over de dansende skikkelser – at streife ind i hallens lønligste kroge og ind i vindusfordybningerne. – – –

[18] «Du giver dig syndig hen i dansens glæde ... Dette kun var det, jeg vilde sige dig, da jeg vinkede dig hid. Se der strømmer fra dig en ilterhed, som ingenlunde er Guds moder velbehagelig ...»

«Aa, værdige pater,» raabte jomfru Lucia, «iaften vogter jeg selv min sjælefred!»

Pateren løftede afværgende sin velformede haand:

«Ti! – *Paulatim longius itur*. Og bliver du ligervis dine brødre Guds foragter paa jorden, da husk den evige pines gløder,» og han saa funklende ned paa jomfruen, hvem vin og spil havde malet stærke roser i kinderne – hvilket i forening med haarets viltre krøller og den grønne silkekjortel gav hende et ubehersket, men tillige sært præg; hun stod da ogsaa og fingrede med sit bælte, saa spænden brast – – –

«Er I færdig med Eders tale, kan jeg vel gaa,» sagde hun trodsig; idet hun gjorde mine til at fjerne sig, vendte hun hovedet halvt: «Jeg liker bedre at le med riddere end graate med munke.»

«Vent!» raabte pater Sylvest og stillede sig iveien for hende – «Gudfader og alle helgener være din gjenstridige sjæl naadig,» bad han bevæget, «hvor du spotter Herren, hvor du lægger sten til røset.»

Jomfruen troede at se hans øine sortne af nidkjærhed.

«Slip mig frem, kjære pater,» overtalte hun pludselig og berørte ham let. Ligesom indrømmende, at han dog prækede for døve øren, traadte pateren tilside – men paa en hastig, ham ulig maade slap det ham ud af munden:

[19] «Du er skjøn som en bille ikvæld,» og hurtigere end tanken bøiede han sig, og Lucia følte noget som et brændende stik paa sin arm.

«Naa,» lød en raa stemme, og et slag fik pater Sylvest til at rave bagover; han summede sig tidsnok til mellem tænderne at udslynge en forbandelse over Tordenjunkerne. – Disse havde fundet paa at lede sin søster frem, eftersom de fremmede møer tog skræk af dem; thi kanderne, de havde været flittige med til at tømme baade i borgestuen og i ridderhallen, havde ikke gjort dem mere medgjørlige at se til.

Nu var de tre søskende allerede ude paa hallens gulv, og spillemændene forstærkede tempoet og gav tilbedste med klunk og smæld, alt efter junkernes kaade spræt. Men en af dem kom til at gribe for haardt i strengen, og den sprang med en lyd som af et bueskud. Om lidt lød atter et meningsløst smæld. Og endnu et.

Der blev en ulyd: Harperne buldrede med de tiloversblevne basstrenge, og gigerne faldt uharmonisk ind med gnælde kvintlyd – det knurrede ondt – – –

«Nok! Nok!» skreg gamle hr. Gunne og slog med hænderne mod musikanterne.

«*Ohe! Jam satis est*,» mumlede pateren.

Jomfru Lucia stansede og saa sig spørgende omkring. Tordenjunkerne gjorde endnu nogle hop, da holdt ogsaa de inde – de fandt det foreløbig under sin værdighed at begynde paany til den spinkle fløitemelodi, som nu vibrerede gjennem luften. Tonen var skjør og ren, som maatte den [20] legemliggjort være lig den klareste krystal eller vokse sig frem som en fin, lyserød lilje.

Da traadte Dag, den yngste, dansen med liden Kanga. Hendes endnu ikke udviklede barm bølgede under det hvide livstykke, og de store øines glans forlenede de uregelmæssige træk med en rørende ynde. Den stille Dag fik et eget sværmerisk udtryk, naar deres blikke mødtes; stundom grebes han af en usikkerhed, og han famlede, naar hun rakte sin haand ud mod ham i turene. Med barnlig myghed forstod liden Kanga at passe sine trin efter junkerens afmaalte

vendinger – og mange betragtede smilende det ungdommelige par, hvis rene gratie blev endnu mere iøinefaldende med de forud dansende som baggrund.

Kjære drømme afspeilede sig i gamle hr. Gunnes aasyn – halvt ved sig selv hviskede han:

«De er smukke, de to … Alfader lade dem længe være børn, de smaa» – og liden Kangas moder nikkede fornøiet. Men fru Berit hævede øienbrynene – –

«Det lader ikke til, at han vil skikke sig som kriger, mit yngste barn …»

«Hvorfor ikke?» spurgte lensherren. «Rigtignok er han lidt svagelig at se til; men sligt vokser af med aarene … saa jeg forstaar ikke, hvorpaa I grunder Jers udtalelse.»

«I, hr. Aaslak, er netop den som forstaar sig paa sligt. Liden fremdjærvhed har han … keitet er han – og uanseelig.»

Der kom en trækning om lensherrens mund [21] ved tanken paa borgfruens yndlinge, og han talte sin hjertens mening:

«Da tykkes det mig dog, fru Berit, at I kan nære større forhaabninger til Dag, den yngste, end til Jers andre sønner – – Det kunde jeg vidst,» sagde han lavt til sin hustru, idet fru Berit, vred i minen, reiste sig og vendte ham ryggen, «nu rørte jeg ved hendes raadne æg.»

Kort efter slukkedes de døsige kjærter, og gjæsterne førtes til sine sovesteder.

Da graalysningen svagt seg ind gjennem de smaa vindusglar, hvilede borgen; dog – brudt og urolig var søvnen, ligervis som en halvdrukken ridders.

II.

En af de lange høstaftener, som lægger blyvægt over sindet, lunede og lyste ilden oppe i hallen. De blanke vaaben langs væggen blinkede, og den i et tykt tjeld indvævede enhjørning syntes at antage liv og træde frem ligesom af en hules mørke.

Tordenjunkerne laa henslængte paa bænkene længst borte. Alene deres ansigter skimtedes – naar da ikke varmen bragtes til at blusse i veiret og i et glimt fremviste

de to brødres velskabte lemmer.

Gamle hr. Gunne havde skubbet sin armstol henimod ilden og sad vel tildækket med duntepper for ledgigten, der var særlig slem i styggeveiret. Udenfor hørtes regnets dryp, og blæsten for ulende ned gjennem skorstenen. De kuldskjære jagthunde [22] var krøbne foran hr. Gunnes plads og strakte sig i dyb søvn, hvilken rigtignok ofte afbrødes ved, at de sprang op og skuttede sin pels, naar gnisterne faldt ned paa dem.

Det lod til, at tepperne denne kvæld intet blivende sted havde hos gamle hr. Gunne; uafbrudt gled de fra ham, og Dag, som sad paa et lavt sæde nær ved, tog dem atter og atter op, dog ikke uden nu og da at kaste et ængsteligt forskende blik ind i faderens ubevægelige ansigt, hvor blot øinene syntes at leve – men tillige at lide.

«Er I daarligere idag, min fader – eller er I falden i tanker over noget?» spurgte han tilsidst.

Hr. Gunne ventede en stund med svaret.

«... Veiret flugter i mit legeme, ja – og min hug er ogsaa støl ... Hm ja – var dig, min Dag; for livet er farligt ... og ikke er det altid saa let at styre vandringshesten over de rigtige marker.»

Dag saa klogt paa faderen – – «I har vist aldrig tilføiet nogen noget ondt, min fader ... og hvad Gudherren sender ...»

«Hysh – var det Gudherren, ja! ... Jeg er ingen helgen, min gut – slet ingen, om jeg end aldrig har kunnet forsone mig med aabenlys nedrighed. – Men jeg skal fortælle dig noget, som jeg synes forklarer, hvorfor mennesker saamangen gang gjør stik imod, hvad de mener at gjøre. Det er en skrøbelig vilje, vi har ... for, ser du – vi følges alle af væsener, hvis raaderum er delt i fire forskjellige afdelinger, netop ligesom du vil tænke dig to hvide og to sorte felter af tavlbrettet der ...

[23] Først er det to, som hører legemet til – den hvide beskytter mod fare, den sorte narrer en mod afgrundens rand ... Dernæst er det to, som hører sjælen til – den hvide formaner til godhed, den sorte lokker mod ugjerninger. Saa kommer det an paa, hvilken af de to sidste faar overtaget.» Den gamle lænede sig henimod sønnen, aabnede et par gange munden og lukkede den atter.

«Hvad er det, min fader?» spurgte Dag, halvt nysgjerrig, halvt deltagende. Hr. Gunne var endnu et øieblik i beraad med sig selv; saa vedblev han efter at have sendt et rapt blik mod den side, hvorfra Tordenjunkernes snorken lød. – – «Slige som dine brødre hører braklandet til; der hersker den sorte uden bryderi. Men for dem, som gjerne vil staa hende imod, gjør hun livet broget – da er hun snedig, snedig som visdommen selv … hør …» her holdt den gamle haandfladerne for munden og hviskede tæt ind i Dags øre: «… jeg har seet hende med de blodplettede hænder.»

Og Dag gøs – ligesaa meget ved faderens underlige udseende som ved fortællingen – «Har I seet … hvem … den sorte?»

«… Som et glimt for øiet, ja, for længe siden … og inat i drømme. Jeg havde glemt hende indtil nu – for en anden, et menneske, som er hende lig.» Gamle hr. Gunne smilte bittert. Pludselig løftede han sig høiere op i sædet og raabte som i fortvilelse:

«Lys! Lys! – lys for mig, min Dag!»

Da tog Dag en brand fra ilden og gav sig til at tænde kjærter rundt om i hallen – – Og [24] eftersom lyset øgedes, klarnede gamle hr. Gunnes ansigt.

Tordenjunkerne for op:

«Bliver her gilde ikvæld?»

«Nei.»

«Hvorfor vækker du os da?» skreg den ene.

«Sluk! siger jeg,» brølte den anden.

«Nei, de skal brænde.»

«Hvad betyder dette?» spurgte en myndig røst fra døraabningen, hvor fru Berit overrasket var stanset med den ene fod over tærskelen; i hver haand holdt hun en ølkande, tiltænkt Tordenjunkerne – –

Fru Berit maatte gjentage sit spørgsmaal.

«Min fader ønsker det saaledes,» svarede Dag, som imedens havde fuldendt sit værk og nu stod ved hr. Gunnes stol.

Uden et ord videre gik fru Berit hen og begyndte at slukke – en efter en. Der skjød to røde pletter op i Dags kinder; han greb atter en brand – tændte og tændte – eftersom moderen blæste ud – –

Men Bentein rev alle kjærter ud af stagerne og kastede dem i ilden.

«Der brød du trætten, bror!» skraldlo den anden.

Gamle hr. Gunne havde reist sig. Der sporedes hverken vrede eller krænkelse, blot en dødsens træthed i den maade, hvorpaa han bad Dag tage sin arm og følge sig til sovekammeret. Der talte han heller ikke, sad kun og saa hen for sig og rystede paa hovedet.

[25] Et uglepar, som havde bygget rede i nærheden, dunkede sine kroppe imod glaret, ærgerlige over lysskjæret derindenfra – og skreg med korte, vilde skrig i natten.

*

Siden maatte Dag selv skjære stikker til fakler; for alt, hvad der kunde tjene til belysning, gjemte borgfruen fra nu under laas og lukke.

Den gamle borgherre trak sig stadig mere og mere bort fra sin familie, undtagen da fra Dag, som sov i samme rum, det der var beliggende oppe i borgtaarnets ene hjørne.

«Min gode Dag,» sagde engang den gamle og klappede sin søn over haaret, «gid den lykke, du fortjener, maa komme til dig. Dit navn være dig et godt varsel,» – og med et smil fortsatte han:

«Hvad siger du om liden Kanga?» Dag blev sprutrød helt ned til den hvide halskrave …

«Næste gang hr. Aaslak gjæster os, skal jeg lægge et ord ind for dig.» Dag følte, at faderen var glad i hug, der han laa. Saa tog han sig sammen, og idet han saa paa sin fader med store, klare øine, sagde han:

… «Vil I gjøre det, fader?»

Det var ikke vanskeligt for Dag at forstaa, at hans fader havde det værre end ondt. – En god, men svag natur, modtagelig for indtryk, til stadighed udsat for

ægtehustruens naalestik og de to ældste sønners grusomme adfærd var han en saare plaget mand.

[26] «Gud være dem naadig,» hørte Dag hr. Gunne hviske næsten uhørlig – «de slaar mig! … Er de ikke mine, da tjene det dem til undskyldning.»

Dag blev en stund siddende som lammet. Gamle hr. Gunne sukkede tungt – «Jeg er jo skrøbelig … og det nytter mig lidet at tage igjen mod de stærke knøse … De knubber mig i gangene og overalt, hvor ingen er tilstede … de kommer hidind paa mit kammer og plager mig, naar du er borte. Og alt, altsammen er det hendes skyld – hendes, den sorte med hænderne – som narrede mig til at omgaa retten … Thi havde jeg ikke været rig, havde heller ikke din moder lagt sig ud efter mig, heller ikke født mig de to onde mennesker, min alderdoms forbandelse. O vogt dig, min Dag, – far varsomt med livet …»

Saaledes talte den gamle mand, indtil søvnen begyndte at overvælde ham; saa gled alt ud i en taage. – Og Dag bøiede sig ned og lyttede til de svage aandedræt.

Gamle hr. Gunne sov.

Da listede Dag sig forsigtig hen til vinduet og lænede sig ud over karmen. Regnet var ophørt; men vinden, som endnu blæste og jog skyerne over himmelen, kjølede hans brændende hoved.

Snart stod maanens skive i lyseste guld, snart groves den ned mellem bjerge. I borggaarden var alt stille. Portene var forlængst stængte, og tjenestefolkene gaaet til ro.

Men over fra porttaarnet, hvor Tordenjunkerne havde tilhold, skar et skrig gjennem luften – et par hæse raab og en latter. – Dag knyttede [27] næverne. Han vilde skyve slaaen for vinduet og fjerne sig; thi gamle hr. Gunne vaandede sig isøvne; men han blev alligevel staaende; thi over fra kirkefløien lød en melodisk røst:

> «*Dies iræ, dies illa*
> *Solvet sæclum in favilla …*»

«Pateren holder nattebøn,» tænkte Dag og lyttede andægtig til salmen, der blev sunget ud i nattestilheden. Mellem hvert vers var der et lidet ophold, som om sangeren maatte trække aanden. Da syntes Dag at høre en dør sagtelig blive aabnet

paa den anden side, og i det skimrende mørke øinede han en menneskeskikkelse, der sneg sig frem langs murens skygge – –. – –

> «*Preces meæ non sunt dignæ*
> *Sed tu bonus fac benigne*,»

klang endnu paterens sang.

Derpaa forstummede ogsaa den ganske.

III.

Dag udviklede sig til en slank, ung junker, lidt vel spædlemmet kanske, men med regelmæssige træk, som skaarne ud af det ædleste træ. Hans klædning var altid dadelløs, ligesom daggert-kjæden om hans liv altid lyste i reneste sølv.

Han streifede alene om paa jagt i skovene der vest eller paa fiskefangst. Det var hans glæde at sidde og stirre ned i det skinnende vand, medens drømme dalede, drømme om liden Kanga, som var saa blid og from og ren som en Gudsengel oppe i himmerig. Hr. Aaslak havde intet havt at indvende, [28] og nu var hun Dag Gunnesons fæstemø; med Guds og alle helgeners vilje skulde deres bryllup feires ad aare.

Men en rædselens begivenhed havde længe truet med at slaa ned i borgen.

Det var vaar. Svaler og stær kredsede kvidrende rundt tagene og byggede reder i sprækker og fordybninger. I luften laa en duft af bristende knopper og saftig jord.

Dag fløitede fornøiet, idet han sprang op mod taarnkammeret, hvor han ikke havde været siden den foregaaende dag – han havde været paa tiurleg.

Idet han aabnede døren, studsede han; i vinduslysningen skimtedes omridset af en fremmed kvinde. Han saa forresten ikke tydelig andet end et par hvide hænder, som hvilte mod det hvælvede bryst.

Men der var blod paa de hænder.

Han ryggede uvilkaarlig tilbage, indtil han tabte hende af syne – da var det, som slap han ud af en ond tryllekreds. Uklart for det gjennem ham noget om, hvem det ialverden kunde være; – kanske søster Lucia eller fru Berit havde umaget sig op, –

og han gik raskt tilbage ind i kammeret. Blændet af solskinnet udenfra mysede han mod mørket, strakte armen ud og skjøv døren vidt op.

At der slet ingen kvinde fandtes derinde, det fik han ikke tid til at tænke over. Hans opmærksomhed fængsledes øieblikkelig af en blodpøl nedenfor sengen, saa saa han sin fader ligge sammenkrummet [29] og vendt mod væggen – – der var ogsaa blod – en mængde blod.

Dag gik nogle skridt nærmere; saa vaklede han pludselig, greb ud i veiret efter en støtte og tumlede om som rammet af lynilden – – – Gamle hr. Gunne laa med overskaaren strube og en langbladet kniv i sin sammenknugede høire.

Baaren, dækket af det sorte klæde, stod i kapellet. Og pateren lod de efterladte høitidelig kalde didned.

«Selvmorderens blod er over hans eget hoved,» forkyndte pater Sylvest fra alteret.

«Nei!» raabte Dag vild i sorgen, «over dem, som gjorde ham livet uudholdeligt,» og han pegte mod brødrene. Pateren lod sig ikke forstyrre:

«Hundrede sjælemesser maa læses af trende præster, før den sjæl slipper gjennem skjærsilden ... Ti mærker sølv og hundrede haandfulde kjærter maa ofres. Fordi kirken ei sparer sin hellige kraft, saa er det Gud Faders vilje, at I rige ei sparer Jers uselige gods ...»

Fru Berit og hendes to ældste sønner blev gjerrige med ét; endskjønt pateren erindrede dem om, at gamle herren, som havde eiet det alt, dog kunde undes en saa ringe del deraf for sin sjæls saligheds skyld. Fru Berit gav sig da til at prutte; men pateren, som vilde have fortjenesten, veg ikke en haarsbred.

«I har ingen ret til at kaste vore eiendele fra os, fru moder,» hvæsede Tordenjunkerne; paa deres [30] ansigter, hvorover baretternes aarfuglhaler struttede lig et par sorte væderhorn, havde ugudeligheden trykket sit stempel, og hudfarven var graa og gustengul – som selve de vokslys og det sølv, de negtede at give for henfarne hr. Gunnes sjælefred.

«Saa skjænker jeg, hvad I saa elendig holder tilbage,» lød Dags stemme.

Alle vendte sig mod ham.

«Du eier ingenting,» svarede fru Berit haardt.

«… Lad det gaa som fradrag paa min arv. Skam Jer allesammen, der I staar og kjøbslaar!» raabte Dag forbitret.

«Du snakker over dig, jomfru,» gren Tordenjunkerne mellem tænderne – færdige til at fare løs paa ham.

Dag lagde haanden paa sin daggert.

«Hvad skulde du vel fordre?» spurgte moderen med forundring, «dine brødre som de ældste eier borgen og dens gods.»

Men pateren stillede sig paa Dags parti. –

«Enhver tager nogen arv efter sin fader,» sagde han med bestemthed, «omend den yngste faar nøie sig med smulerne … Her, min søn, sværg ved disse din faders jordiske levninger, at du giver din arvelod til kirken, … og dens tjener skal sikre dig din faders fred hinsides … *Bis dat qui cito dat* – dobbelt hjælper den hurtige gave …»

Dag bøiede hovedet og gjorde uden betænkning som sagt var. Saa aabnede han kapellets port og gik ud. – «De var djævle» – mumlede han «sikkert har den sorte pustet sin aand i dem … Skræk ved det billede … Gryla! Gryla …»

IV.

En ulykke kommer sjelden alene, siger et gammelt ord. Og et andet: Guds straffedom udebliver ikke.

Tordenjunkeren Bentein slæbte sig dyvaad og forvildet ind i borgen. «Han blev igjen i vandet, bror Gunne,» var hans eneste ord, og det var længe, før fru Berit fik den hele historie i sammenhæng: «Vi havde skudt en vildand og roede ud for at hente den. Da gled han og stupte ud. Jeg kunde ikke andet end le; jeg vidste jo, han kunde svømme. Vesletøsen, som var med, fik mest moro … En stund glemte jeg bror Gunne bort … men da jeg saa nøiere efter, var han intetsteds at se. Saa ledte jeg efter ham – men nei! Vesletøsen siger, at hun saa hovedet hans et par gange … og det lod til, at krampen havde taget ham …»

Dennegang sparedes der ikke paa offere.

Præster blev budsendte. Og de kom, graabrødre fra Oslo, sortkjoler fra Hamar – ja, en violet broder med blegt ansigt, en, der ventede at kaldes til biskop snarlig, var endog med.

Baadene vuggede, og messerne lød vidt over søen, – – mens Bentein stadig flakkede om ved ulykkesstedet. Især om aftenerne ledte og ledte han efter sin druknede tvillingbroder. Imellem, naar han længe taalmodig havde soknet, kunde hans stærke skikkelse sees at staa opreist i baaden, og et raab hørtes – fortvilet og langvarigt – –

«Bror Gunn-e-e-e ...!»

*

[32] Den yngste broder spurgte ikke denne onde tidende førend ved sin hjemkomst – Olafsvaakeaftenen.

En tid efterat faderens gravøl var drukket, havde han sadlet sin ganger og styret den mod nord for at træffe liden Kanga, sin fæstemø. Men lykken havde ikke slaaet følge. Kommen over Dovrefjeldene hørte han, at liden Kanga nylig var bortgiftet til den mægtige Eirik Goutson Skota i det Trondhjemske. Han havde da faret til hr. Aaslak, hvor han fik ren besked: rygtet var fløiet foran den unge Dag og havde fortalt hr. Aaslak, at hans datters fæstemand var bleven fattig som en kirkerotte. – Det kunde ikke Dag benegte. Saa sorgfuld endda var han ikke bleven ved dette; det var paa en vis, som om ikke mere smerte kunde faa rum i ham. Men han var ligeglad, og al storhed tyktes ham lidet værd. Saa var han sagtelig dragen hjemover. Der traf han fru Berit mørkere og haardere end tilforn, og Bentein gik hvileløs omkring.

Fra nu af slentrede ogsaa Dag om uden maal og med. Han skyede sin broders selskab, og pateren og jomfru Lucia bød ham imod, ligesom alle andre forekom ham mere eller mindre ufordragelige. Den, han til stadighed tænkte paa, var faderen, al hans gjøren og laden, alt han havde sagt, og hans pest og plage – Gryla.

Dag vilde fri en mand fra pinsler engang; da dukkede noget frem for ham – en skygge mest; men hænderne saa han – og han veg væk. Og manden blev plaget fordærvet.

[33] Saa var det en anden gang, som Dag havde stillet sig op paa borgmuren, der hvor det lyse friske græs groede, at han saa sin broder komme frem fra et nærliggende skovholt og løbe over jordene; af og til vendte han hovedet, som

speidede han bag sig efter forfølgere. Tiltrods for at ingen saadanne viste sig, kunde han ikke vente, indtil porten blev aabnet – men begyndte istedet halvt i en ørske at klatre opad muren.

Der var huller efter løsnede sten og sprækker. Og der voksede enkelte bittesmaa bjerker i sprækkerne. Derfor naaede ogsaa Bentein letvindt et stykke op, stansede saa for endnu engang at se sig tilbage. Svimmel efter løbet saavelsom efter drik slog han ud med den ene haand, netop idet hans gule hoved blev synlig over muren. – «Tag i mig, du!» fik han sagt.

Dag traadte et trin nærmere, men i et ryk for han tilbage. Thi yderst ude paa murkanten stod hun – Gryla! med blod paa hænderne. Han saa broderens haand svinge udenfor; men Dag stod urørlig. Vel var synet forsvundet; men det nag, han nærede til broderen, blev levende et øieblik – et øieblik – for i det næste hørtes en skraben i stenene og et tungt dump.

Skjæbnen var dog dennegang træt af at sanke død i borgen.

Tordenjunkeren Bentein fik leve. Men da han vaagnede til bevidsthed, var det værste hændt. Hans forstand havde faaet svimeslaget.

V.

Fru Berit var at ligne med flintestenen, som gnistrer ved slag.

Efter junker Benteins vanskjæbne blev hendes smil uhyggeligt – og ve den trælkvinde, som faldt i unaade!

Men gjæstebudene paa borgen fortsattes som før. Og da jomfru Lucias fæstemaal blev drukket, var der større stas end vanlig. Thi sagen skulde hjælpes op. Folk fra fjerntliggende dele af landet var indbudne, og man lod, som om glæden aldrig skulde faa ende – men fæstemanden var en bonde.

At den stærkbyggede plug var staset til paa herremandsvis, og at gildet var bragende og langvarigt som aldrig før, kunde alligevel ikke hindre, at der baade hviskedes i krogene og taltes høilydt om, hvad der vel stak under med dette, at den viltre jomfru fæstede sig under sin stand og rigdom – og med den hovmodige fru Berits billigelse.

Blandt gjæsterne befandt sig ogsaa hr. Aaslak med datter og krumbenede svigersøn. Fra først af havde de vel tænkt at afslaa indbydelsen med tak, men ved nærmere overlæg fandt de, at dette vilde være ydermere at føie fornærmelse til det foregaaende; den unge junker Dag maatte tillige have gjort sit ønske gjældende i dette stykke, mente de, man vilde sikkert, at alt skulde være gjemt og glemt. I denne sin formodning havde hr. Aaslak dog kun tildels ret, thi da alt kom til alt, angrede Dag, at han ikke havde modsat sig denne indbydelse.

[35] Som det nu stillede sig, fik han en fornemmelse af, at medlidende smil og blikke regnede ned over ham. Han vilde dog forsøge at gjøre dem tilskamme, der kun kjendte hans liv fra overfladen, vise dem, at kjærlighedssorger var det ikke, som havde gjort ham saa bleg og tung om øinene. Han, som havde seet sin elskede fader fordreiet af døden, han, som Gryla forfulgte, han, som var en brodermorder og værre end det, – hvordan kunde han se lykkelig ud! Og en usigelig bitterhed fyldte Dag, alt imedens han tvang sig til munterhed; rank i ryg og nakke, rap og bøielig i hver en vending gjønede han og lo, saa tænderne skinnede mellem læberne. – Da tog hyldningen sin begyndelse, elskovsblanke øine søgte møde med junkeren af borg og skove, af skjønhed og daarende liv; og damerne hvilede sig dvælende mod den sikre arm, der hjalp dem i sadlen, da glædesridtet skulde staa.

Heste vrinskede, horn skrattede, og strudsfjer vaiede stoltelig i blæsten. Der red det støiende følge af fruer og jomfruer med silkesnørede ærmer og herrer med røde kapper flagrende fra skuldrene – udover bakkerne, op og ned bar det; thi om Digerheim gaar landet i bølger.

«Hesten er tørst!» udbrød Kanga Aaslaksdatter, netop som en ung junker vilde sprænge forbi hende.

«Jo, den er,» gjentog hun egensindig. «… Se øinene, er de ikke matte?»

«Jeg tror, I tager storlig feil, fru Kanga,» ytrede junkeren stivt.

[36] «Drikke skal den ialfald!» og med et let rap paaskyndede hun dyrets trav henimod den blinkende søflade.

«… Saa faar jeg vel tilladelse til at finde et vandingssted … eftersom kvinden er den herskende – og bredderne er farlige,» foreslog junkeren med et kjøligt smil.

En lysløvet li skraanede mod vandet. Junkeren bøiede grenene tilside; der var tæt med trær, saa tæt, at alt blev grønt om dem, over dem og nede paa marken, hvor vildnisgræsset havde lagt sig. Af og til glimrede gjennem løvet noget lig

bjergkrystaller, og efterhvert som de to ridende banede sig frem, tiltog glimtene i antal og størrelse, indtil de forvandledes til knitrende sølvplader.

Men det var søen.

Hestene vadede et stykke udover den langflade strand og gav sig saa til at drikke med enkelte smaa pusterum. – Ikke et ord videre var bleven talt, før Kanga nu utaalmodig brød tausheden:

«Hvorfor taler I ikke, junker Dag?»

«Fordi jeg ingenting har at tale med Jer om, fru Kanga,» svarede denne; han sad halvt aandsfraværende og tællede de ringe, som dannedes i vandet ved dryppet fra hestenes muler.

«... Saare ulig tyktes I mig ved første øiekast den dag, jeg engang saa ... Lige saa ulig er I nu den muntre junker fra for lidt siden.»

«Det gjør mig ondt, at jeg ikke behager Jer, fru Kanga,» kom der med en haanlig stænk i tonen, «forøvrigt ligner I heller ikke den liden Kanga, jeg engang saa» – han vidste, han talte [37] usandt; men det var ham ligegyldigt. – – Ringene i vandet – de var blinkende udover og dunkle i randen mod land – bredte sig fire stykker paa samme tid, de gled over i hverandre – –.

«... Vel kunde jeg ikke altid vedblive at være barn! ... Men jeg vil tale med Jer nu, junker – for jeg ved, I tænker foragtelig om mig. – I sagde selv, at jeg var liden dengang ... Ja! Et barn var jeg, som viljeløst blev ført til slagterbænken ... Men mine drømme, junker, var Jers ved dag og ved nat. Min ægtefælle ...»

Dag tabte med engang interessen for vandringene. De brune øine skjød lyn, idet han kastede hovedet tilbage. – «Ikke har jeg erindret de gamle ting, fru Kanga ... Og hvad Jers ægtefælle angaar, da ønsker jeg bare, at hans hustru aldrig vil gjøre ham sorg,» afbrød han næsten brutalt og vendte hastig hesten om mod land.

En blussende rødme af skam og krænkelse for over Kangas ansigt. – «Saa er I for alvor bleven Tordenjunkerens broder ... Jeg tænkte det jo ... men vidste det ikke før nu.»

Et kort øieblik saa de paa hinanden, disse to, Kanga – trods hans haarde ord – som vilde hun læse hans inderste tanker; men alene en trækning i det ene øielaag forraadte, at junker Dag endnu ikke var forstenet, der han sad med det forgræmmede udtryk over det blege, smukke ansigt.

Og det var, som kunde hun ikke ganske beherske sig længere, da hun uafvidende pressede haanden mod barmen – og med al den hjertevarme, som var hende egen, udbrød:

[38] «I er skabt til at lyse klar og ren, som dagen, I er opkaldt efter, junker! I maa ikke ned mod uveir og nat! – Gaa og se solen i dens opgang, mærk, hvor den stiger høiere og høiere paa himmelen, hvor den virker til gode for menneskene, selv naar skyerne skygger – og lad den som forbillede lyse i det navn, I bærer. Det være mit sidste ord til Jer.»

*

Junker Dag havde aarle været ude paa jagt.

«Liden Kanga,» sagde han sagte gang paa gang – «javel var det liden Kanga selv, som havde talt saa kjært og godt,» – og uden nøiere at forklare sig grunden, svang han sig op paa borgmuren.

Himmelen rødmede i øst. En svag vind drev let røg henover og krusede søens flade. Rundt om lød fuglesangen, men én høiere og mere klar end de øvrige. – Og jomfrurødmen i øst blev stærkere i løden, mens fuglene sang. – To skykanter blev gyldne, den gjennemsigtige over aassænkningen blodrød.

«Liden Kanga ... se solen i dens opgang,» mumlede junkeren med et smil, idet taagefloret længst borte splittedes, og solens rand gled op over skovhøiderne.

Men den unge Dags smil stivnede; – for en dunkelhed kom mellem hans øine og solen. Uforstaaende førte han den ene haand til skjærm for øinene – –. Et stød for gjennem ham, – der stod hun, Gryla, med blod paa hænderne og skyggede [39] solen nu, slig som hun havde skygget lyset hele hans liv.

Junker Dags blege læber bevægede sig til en lav, usammenhængende hvisken. – – Saa greb han buen, hvortil han havde staaet lænet – forsigtig, som paa jagt, naar vildtet ikke maa skræmmes; lydløst og sikkert lagde han pilen mod den spændte streng, sigtede og skjød.

Endnu en pil! Og saa den tredie – – – –.

*

I aarrækker saaes en ynglings smekre krop at tegne sig mod himmelen og vandet – dag efter dag ved solegladstider – buen spændtes og pilene fløi.

Men saa saa man ham ikke mere. – Thi ynglingen var bleven en mand, som havde optaget Grylakampen med bedre vaaben.

Junkeren var bleven ridder.

LIDT OM EN HERREGAARDSSLÆGT

Fortalt af en gammel herre

n6

En hvælvet stenbro førte over elven til den gamle park, som omgav gaarden Vestby, hvor descendenter efter en af Danmarks gjæve søhelte havde krøbet til ro – til ro for søsprøit og barske vinde – dybt inde i indlandet med vid udsigt over stille, mørke skove og over stille, mørke søer. Det var Mjær i nord og Vaagvand i vest, som afvekslende graat og lo i regnveir og sol, naar man saa ud af hovedbygningens øvre vinduer, der hvor de store dansesale og de smaa kabinetter var beliggende. Den ting skal nemlig siges forvist om denne gren af Juelerne, at havde de vidst at skaffe sig fred for fare og slaat over fra berømmelsens tornefulde sti til hverdagsglædens letkjørte landevei, saa undlod de ingenlunde at leve sit liv paa ægte landadelsmænds vis med vinterballer og festiviteter, som kasted sin glans viden om.

Til selskabslokaler var hele anden etage indrettet, medens blot første etage blev benyttet til familiens daglige brug, og de to fløie henholdsvis [41] til gjæsteværelser, kjøkkener og tjenerværelser. Som noget ualmindeligt dengang kan bemærkes, at ladegaardene, som var byggede i en firkant, ogsaa var forsynede med klokketaarn.

Men naar der skal tales om al den, efter datidens maalestok store, kapital, som denne herlighed rimeligvis maatte sluge, saa havde de Jueler dog slet ikke bragt med sig nogen saadan til stedet. Derimod havde de første af dem været entreprenante forretningsfolk og grundlagt slægtens rigdom ved alle de møller og sage, som Vestbyelven var fuld af – – –

Saalangt ned som i begyndelsen af dette aarhundrede leved Helle Juel der paa Vestby. Min mor kunde godt erindre ham, fra hun var barn; det var paa den tid, fru Dunker omtaler, i hvilken Bernt Anker med forkjærlighed tog sig ture fra Fladeby for at spille kort med førnævnte herremand – som forresten disponered over en

smule embonpoint; min mor talte syv tvehager paa rad nedover bringen hans, der han sad i en lænestol med trindser under; og saa langtfra var det, at han kunde reise sig og bære sin egen tyngde, som han ikke var istand til saapas som at klare sin egen mave – den hængte som en sæk paa en skammel, der stod ved stolen. Da han fik se den lille pige med de sorte, livlige øine, som vel stirred ganske formidabelt paa ham, sagde han:

«Kom hid, du vesle jenta mi, skal du faa en kys.» – Derpaa fik han naturligvis intet svar. –

«Dersom du ikke vil komme, saa kommer jeg til dig» – og saa sparked han lidt i de smaa, korte [42] benene. Men mor havde sin stille tanke om, at

«det lar du nok pent være» –

Naar Helle Juel døde, erindrer jeg ikke. Han efterlod sig kanske flere børn; men af disse omtalte min mor kun to, nemlig en søn, som overtog eiendommene efter faderen og var titulær kammerraad, samt en datter, Maren Juel, blandt andre ogsaa gift med den historisk bekjendte Marcus Gjøe Rosencrantz.

Kammerraaden var anseet for en stor dumrian og nar, som alle havde tilbedste, ikke mindst paa grund af hans kammerraadtitel. Han vilde være en stor helt og foregangsmand fremfor andre i alt. Naar han færdedes ude i veien, var han stadig tilhest, tiltrods for at han gjorde en høist bedrøvelig figur. Det mangled ikke paa skøiere naturligvis. – Saaledes var det engang her paa Egeberg, at en anden gjæst, just idet kammerraaden godt og vel var kommen i sadelen, slog en paraply op, hvorved hesten satte afsted nedover og ind paa laaven med den følge, at kammerraaden blev skjøvet af i døren. Men reiste sig gjorde han efter farten lige kjæk og stor som nogensinde.

Enten han virkelig ikke forstod, til hvilken grad godtfolk ligeoverfor ham betragted spilopper og morskab for «gefundenes Fressen», eller han ikke gad gjøre noget ved tingen, er ikke godt at sige. Men sandelig har man ikke let for at falde i forundring over indolencen i det sjæleliv, som ganske rolig lader det staa til – ogsaa naar der drives gjøn med familieskjoldet! – For da kammerherren havde ladet Juelernes vaabenmærke, en [43] hjort i dertilhørende felt, indgravere paa en guldsnusdaase, fik maleficanter snart luret til sig klenodiet og i al stilhed gjort billedet, der vel ikke fra før var noget kunstværk, om til en stud. Det bedste kom dog tilsidst, idet de paastod, at han selv havde ladet studen indgravere – af beundring for sin egen person.

Hoved som en stud, tænder som en ulv. I lystige lags sidste timer knased og tygged han sit glas i smadder. Og synsmaaderne var ikke altid ved de leiligheder netop saa klare, som ønskeligt kunde være. – Mange af den yngste generation kjender jo ogsaa det gammeldagse, engelske slaguhr med talskiven høit tilveirs paa en slags piedestal med dør, som fører ind til lodder og perpendikel? – Nu ja – saadan en uhrkasse med dør paa blev nok en særlig kjærkommen anledning for kammerherren, dengang han i et julebal et sted, hvor der var nok at faa baade af tykt og tyndt, havde taget saa meget ind af det sidste, at det kom til at haste græsselig – og gode raad blev dyre – – –

*

Ude paa en daværende chefsgaard i Rakkestad boed en enkemand, ritmester B..., med en overmaade vakker og begavet datter.

Der fortaltes:

Engang denne datter havde været fraværende en tid, fandt hun ved hjemkomsten, at faderen havde slaat sig paa drik og degraderet slig, at han [44] egentlig leved mer som et dyr end som et menneske, og udseendet af det værelse, hvori han opholdt sig, var nærmest at ligne med et fjøs. Men ved den kjærlighed og maade, hvorpaa hun tog faderen, blev han atter et skikkeligt menneske, og der blev velstand og hygge i hjemmet. Hans affærer, som naturligvis var aldeles derangerede, tog datteren i sin kraftige haand – fik tilsaaet markerne med baade korn og linsæd og gjort vaaronnen fuldt færdig – fik tillagt baade sauer, fæ og heste, og drev hele gaarden, saa alt blev velvære helt igjennem.

Efter faderens død kom denne prægtige pige i huset hos Helle Juels.

Hun var imidlertid bleven forlovet med en ung løitnant, som hun gjorde overordentlig meget af. Brylluppet var bestemt, og hun vidste, hvilken dag hun kunde vente ham til Vestby. Da gik hun for at møde ham en sommeraften, men tog en snarvei mellem Vestby og Marie kirke, som ligger paa Vestby grund og er en gavekirke fra en af gaardens tidligere eiere (Marie Hess). – Nogen kom imod hende, hun maatte endda træde ud af stien for at lade dem slippe forbi. Det var en ligbegjængelse, tyst og stille. Seks mand med en kiste, hvis sorte klæde slæbte jorden. –

Hun gik videre som bestemt, men des mer hun tænkte over dette underlige møde, des uhyggeligere blev hun tilmode.

Og kjæresten traf hun nok ikke. For ved tilbagekomsten laa der brev og budskab til hende om, at han var død.

[45] Saa ansaa hun fra denne dag sit liv som forspildt. Men da husets søn, ovennævnte kammerraad, blev dødelig charmeret af hende – det største fremstød hertil havde nok været, at hun med sin vanlige energi havde pleiet ham i en svær sygdom – og da hun var en fattig pige, forholdene paa Vestby brilliante, og tilværelsen, som sagt, uden værd for hende, tror jeg, ingen vil kritisere den prægtige jomfru B..., fordi hun her slog til og blev den mægtige kammerraadinde paa Vestby istedetfor at gaa ene gjennem verden.

Dog – mennesket spaar, men Gud raar, og det stærkeste træ kan tørke – – Livet blev vel alt andet end en leg for hende, der manden var hende aldeles uværdig, og desuden begyndte han at drikke; medens det gik ud med rigdommen, saa de tilslut kun havde at leve af et legat, og den hjælp de fik fra faster Maren. Og lidt efter lidt blev nok ogsaa fru Juel glad i det, som stimulerte.

Af børn havde de kun én søn, Petter, men flere døtre, hvoraf den uanseelige Maren blev foranledningen til en indvikling med von M..., «storhebert-generalen af Malta» – – –

*

Jeg tror, det var omkring 1820, at der hid til bygden kom reisende en eventyrer, som udgav sig for at være en broder af præstekonen, madam M..., og optraadte med stor brask og bram og satte hele præstegaarden paa ende.

[46] Denne herre sagde sig at have været med Englænderne i slaget ved Waterloo, var der blevet savnet og havde ligget under en krudtkjærre i et helt døgn, før han blev funden; han foregav ligeledes der at have mistet øielaaget eller noget af øiet, saa han paa grund af denne skavank altid gik med blaa briller, hvilket dengang var noget helt ualmindeligt.

Omtrent samtidig med ankomsten fik han ogsaa trukket ind i præstegaarden et overmaade fint skatol, efter mors beskrivelse et rent pragtmøbel med kostelige indlægninger, udskjæringer og anden stas. Men dets indre kvalifikationer var nok endda rarere med alle de forunderligste og mest forborgne gjemmer og aflukker, som ikke noget andet menneske end eiermanden selv havde rede paa. Kort: Han var i et og alt en stor matador, spankulered helst om i al sin pomp med galoner, epauletter og klirrende sabel, og mødte tiggere ham ude paa veiene, spared han

aldrig paa daleren. Æren af hans høie omgang blev kun bygdens eneste rangspersoner, Juels paa Vestby, tildel, en opmærksomhed disse, der i denne tid endnu sad godt i det, paaskjønned efter fortjeneste – hvilket snart skal sees –

Lystige dage indlededes nu, uagtet senhøstes, med et kalas i præstegaarden, hvor der afbrændtes fyrværkerier og opsendtes illuminerede luftballoner; ved denne leilighed trykked den hjemvendte helt madame M...'s haand til sit hjerte:

«Det var da stjernerne, søster, som blinked i mine tanker før slaget ved Waterloo ...», en udgydelse [47] nogle fandt smuk, andre noget uforstaaelig, atter andre studsed mer end en gang ved den meningsløse bombastik, som ofte er egen for mennesker med kvartdannelse.

Juels hørte dog ingenlunde til disse skeptikere. Og da festlighederne en tid havde afløst hinanden paa præstegaarden og Vestby, spurgtes der, at hr. storhebert-generalen havde forlovet sig med frk. Maren Juel.

I den anledning blev der anden juledag tilsagt et storartet bal paa Vestby, hvor ogsaa mor og morbroder Hans var tilstede.

Den jul var, som det undertiden hænder, aldeles snebar, og veiene næsten til det ufremkommelige opblødte; men frem maatte man naturligvis! – Mor kunde levende beskrive med hele sin ungdoms-fantasi, hvilket herligt indtryk allerede paa afstand den store festlige gaard gjorde paa hende, saavelsom det lyshav, der bølged gjennem alle værelser. Og generalen maatte naturligvis ogsaa lægges mærke til; hun syntes endnu, hun kunde se ham, hvorledes han formelig bugned under vægten af sin guldstas og lykke, da selskabet drak de forlovedes skaal.

Men glædens herlighed blev ikke helt ublandet den aften –

Ved en af de gammeldagse carrédanse, som kaldtes Engelskdans, opstod der nemlig en dissens mellem hædersgjæsten og hans nevø, den senere ikke saa ubekjendte rektor Johannes M..., om hvem af disse der var det opførende par i salen; foruden at hr. Johannes af naturen var en [48] stridig buk, havde vel ogsaa de flydende varer gjort sit, saa han ikke fandt sig beføiet til at fire for sin store hr. onkel, da han formente at være i sin fuldstændigste ret. – Som vi ser, fandtes ogsaa næsvis og uforskammet ungdom dengang, som ikke vilde bøie af for autoriteterne! Nu – dette udarted til ren trætte og mundhuggeri, hvilket i den grad opbragte generalen, at han kasted sin hanske til hr. Johannes, som dog ikke optog den, da den i det samme blev sparket tilside af en anden med ét:

«Skidt i hele hansken!»

Som ventelig var, opløstes den opstillede carré i fuld forvirring. Imidlertid kasted søsteren, fru M..., som var en meget kvik og skarp dame – dansk af fødsel – sig ind i striden, idet hun tog sin søns parti med ordelag som:

«Vel er vi fattige; men vi vil ikke trampes under fødder af dig – og vi har ingen datter at ofre dig!»

Men hvad hænder? – De store fløidøre til salen slaaes vidt aabne, og frem træder værten, hr. kammerraaden, sigende:

«Den som fornærmer M..., fornærmer mig. Selskabet kan straks forføie sig afsted.»

Dette var rene ord og koldt vand i ilden. Madam M..., som var yderlig opbragt før, blev det ikke mindre efter dette og fremholdt, at eftersom de alle var jagne paa dør, kunde de for sin æres skyld ikke blive længere paa dette sted, men, foreslog hun, selskabet burde tage musikken med sig og fortsætte dansen nede paa nærmeste gjæstgiversted. [49] Resultatet blev dog – efter endel præk frem og tilbage – at samtlige slog sig til ro, og dansen paagik til lyse morgen.

Ved et bal senerhen i præstegaarden saaes generalen hele aftenen at danse meget voldsomt med sin fæstemø. Rimeligvis var «øvre etagen» ikke i bedste orden; for da han skulde kjøre hende hjem til Vestby om morgenen, laa han og vælted og basked uophørlig i sneen – saaledes at frøken Juel, varm og udaset, som hun havde været, efter denne reise maatte tage sengen fat, lam og elendig til sin død.

Men efter optrinet paa Vestby hin anden juledag, havde nok madam M... begyndt at betragte sin bror med mere uhildede blikke, og en styg mistanke om, at han ikke var den, han udgav sig for, steg stadig mere frem i hende. – Sandt nok forresten – hun havde engang havt en broder; men ham havde hun tabt afsyne i saa ung alder, at gjenkjendelse var umulig! – Morbror Hans, som havde været officer i studenterkorpset under Kjøbenhavns bombardement i 1807, var ikke rigtig tabt bag en vogn, og derfor ikke let at jukse, havde allerede længe næret mistillid til personens ægthed; thi naar han gik generalen efter i foldene angaaende Napoleonstiden, kunde sidstnævnte kun greie sig meget utilfredsstillende. Som bekjendt fik alle, som deltog i slaget ved Waterloo mod Napoleon, en udmærkelse efter rang og stand; men dette hæderstegn blev nok, uagtet gjentagne provocationer, aldrig at faa se. –

Og madam M... blev yderligere bestyrket [50] i sin mistanke; indtil hun en vakker dag ikke længer vilde erkjende ham som sin bror – hvilket havde tilfølge, at generalen, høist forurettet ved en saadan behandling, fluksens drog derifra til Vestby, hvor han vistnok en god tidlang havde kunnet holde Sin position, hvis ikke uheldet havde villet ham tillivs i skikkelse af efterspørgsler ved Christiania politi, der oplyste, at han var en «dansehusvært» af bedrøveligste slags fra London, havde antageligvis kjendt madam M...'s broder og derved kommet ind i forholdene, hvilket ogsaa hjalp ham til i Danmark at snyde sig til et par tusind daler fra et legat eller lignende; tilhørende vedkommende madam M... eller hendes familie. Det var altsaa disse penge han foreløbig havde havt at bravere med. Hvad hele hans fine uniform anbelanger, var den bare en maskeradedragt, han havde tilvendt sig ved afreisen fra London.

Saavidt jeg erindrer, blev han da afhentet af Christiania politi, og den eneste erstatning, kammerraaden erholdt for det nedbrudte barn samt betydelige pengelaan, var førnævnte kostelige skatol.

Til hr. storhebert-general af Malta, von M..., hørtes der ingensinde mere, og denne episode maa dermed betragtes for afsluttet her i bygden, tiltrods for de følelige mærker den havde afsat i de to angjældende familiers indre liv.

Se, det var dengang, mine herrer! – Daarlige veie og liden forbindelse med udenverdenen omkring hvilestedet «Skauen» midtveis til Christiania, holdt røverpakket til. – Ingen post, tiggeren med [51] fast rute agerede levende avis og postillon d` amour. – Ja, tiderne forandres. – Nu gad jeg se den ravnekrog, hvor en simpel dansehusvært fra London kunde mystificere befolkningen, endsige da i en velmeriteret skovbygd tre mil fra Christiania, fugleveien taget! – –

*

For at komme lidt tilbage til gamle dage igjen:

Fru Juel, født B..., fik som enke et livøre paa gaarden, hvilket i forening med det Rosencrantzske legat gav hende et sorgfrit udkomme. Meddeleren husker hende meget godt, da hun leved lige ned til 1852; hun omfatted menneskene fra sin ungdom med stor veneration og var paa sin vis barnekjær, saa naar mor reiste didned, fik vi gjerne være med. – Jeg kan huske, hendes profil af næse og pande var særdeles regelmæssig, men hvad især vakte vor forundring og beundring var underpartiet; thi da hun var aldeles tandløs, naaed næse og hage faktisk sammen,

naar hun lukked munden. – Du søde verden, hvor vi unger vel glante paa den gamle frue!

Om hendes og kammerraadens eneste søn, Petter, kan fortælles, at ihvorvel han ligned sin moder paa i ydre og var en ualmindelig vakker kar, slægted han til den grad kammerraaden paa udi aandelig begavelse, at det ikke var ham muligt at faa indpuget en eneste latinsk glose, og maatte derfor opgive studierne og blive garver, en Geschäft, som vistnok lønned sig brav og satte ham istand [52] til at overtage fædrenegaarden og til at gifte sig. Men blev han siden enkemand og trukket med i speculationer, saa gaarden maatte sælges, – var dog heldig nok til at komme over et livøre, – fik paa sin gamle alder stærke fornemmelser ligeoverfor sin husholderske og vilde sprænge sit hoved i luften ved at lægge krudt i et kværnstenøie, hvilket resulterede i, at den respectable kvinde indvilged i at gifte sig med ham. Ægteskabet blev barnløst.

Forresten er det ikke underligt, at interessen svinder ganske bort, naar det gjælder denne Juel, der leved saavidt langt ned i tiderne – – –

Gaarden Vestby kom efter forskjellige tilskikkelser og efter at være eiet af diverse bønder i 70aarene i en Christianiagrosserers hænder, hvorimod de andre gaarde, som havde tilhørt den Juelske familie, forlængst er spredt for alle vinde.

Den gamle hovedbygning, der uagtet træhus var overmaade solid bygget, har helt indtil for nogle aar siden staaet helt uforandret i den oprindelige stil; men da lod den nuværende eier huset blive gjenstand for en yderst smagløs restaurering, hvorved det hele har tabt ethvert præg af en gammel, norsk herregaard.

Sic transit gloria mundi!

SYV BLADE

fundne efter Skjalden Halle Strides Datter, Brigida Guldhals

n7

Borte er Tyre, min Søster. Over Øgers Marker flygted hun fra mig og mit indestængte Mørke. Nu som forhen ene er jeg i Hallen med Arnens flakkende Lysning og Minder, jeg ræddes for at tænke; brød de ind med klingende Lurstød i Stilheden – fulgte Kindhesten efter.

Udenfor farer Vinde gjennem Furutrærne; veirbidte Kjæmper mumler ad Dværges kaade Skjæmt og spotter deres Ilterhed. Og ensom klager Harpen, jeg bandt i den høiste Top, der hverken Høg eller Ørn siden har hvilet; det er Suk, som druknes i saare Hvin – det er Støn af Mennesker i Kamp mellem Himmel og Jord – og Sjæle, som piber i Skjærsilden, er de afrevne Strenge, halvt fri, dog helt bundne. Der ler det grumt i Natten, og Skrig skjærer gjennem Luften – – her ofres nok i rygende Menneskekjød som for de hundrede Aar tilbage! – Og der, der er Bøn – hør – der er Sang – Bodssang – Vaadesang – i Stigning og Fald som evige Flods Vande – – –

[54] Harpen derude lever baade Nat og Dag. Men dens Skrig og dens Blot huer mig dog vel og holder mit Sind ilave. Er det ikke saa, at mange Mennesker vaagner af Søvn, just naar Nat rider bort?

*

Men nu vil jeg til et Tidkort søge efter det bedste i mit Liv, se, om ikke noget kunde befindes at være sorgløst og let som Himmelens hvide Sky – eller dulmende blødt og lindt som Snefald.

Ude paa lyse Sletter smilte smaabitte Blomsterøine. Der kimed Klokker til Messe, mens Sol kasted sine sidste gyldne Spyd henover Græs og Løv og over Stien, hvor

en stor og mild Kvinde skred frem med Bønnebog i hvide Lin – og med to smaa Børn, der kløp de butte Fingre fast i hendes Klædnings Folder.

Til Boet ved den klare, smale Elv kom en Mand stundom. Han lo og var lystig, men tordnede af Vrede, naar vi smaa paa Børnevis gav Sorrig og Glæde Luft. Hvad Sagaer han fortalte, det forstod vi ei. Men Blomsterlegen kan jeg endnu erindre – omend vagt som Straalestreif over Sjø.

De Spil var saa mange som Blomsternes Farver, og Manden, der lærte os dem, var Halle Stride, vor Fader. Og Moder var den kjærlige Kvinde, som korsed vore korte Arme hver Aften og Morgen, at ingen Mørkets Haand skulde røre ved os hverken paa Gaarden eller ude paa de grønne Marker. – Alligevel vidste en Mørkets Haand at finde os. For vor Moder døde. – Se allerede – [55] der formørkedes den hvide Sky! Nei, for mig findes intet sorgløst og let – og det dulmende Snefald kan blive til strideste Haggel. Jeg Taabe, som søgte efter Brød paa Bjerget! – Saa saa vi da aldrig vor Moder mere, og paa den Tid, da Blomsterne atter kom frem, tog vor Fader os bort fra de bølgende Enge.

Her laa Hallen, bred og mørk, Bjørnehiet, lunt inden Vægge. Men udenfor sprat Flisen af Kulde.

Her tured Trolde og Vætter Julehøitid og hamred sig Vaaben, saa det buldred i Mørkenætterne. Langt ude skimred Havet i blaagraa Skimt. Og Kvad om Ve laa over Fjeld og Skov.

Tyre, min Søster, er i Livet nogle Aar forud for mig. Hun har kranset sit mørke Haar med Lyngens røde Blomst, med Fader gaaet smilende ud i Verden og smilende kommet tilbage. Over Lande og Sjøer var deres Færd, de gjæsted Fyrstens Borg som Bondens Kot.

Min Fader var mægtig af Vækst og strid af Sind; hans Øine glimted som rappe Staal! Han skjænked mig Ringe og en Kjæde af røden Guld hin Vinter, han var her sidst. Det var i min Alders femtende.

Min Fader havde gaaet sit Sind mødigt i Verden, han spotted over høi og lav, over Verdens Daarskab og Flitter – og alligevel trak Larmen ham til sig, indtil han drukned i Dragsuget. – Tyre var efter Aftale i Ro til St. Bartholomæi Dag det Efteraar, foer da med Kjøbmandsskib til Bergen, hvor vor Fader skulde støde sammen med hende. [56] Hun blev ventende i Dage, hun blev ventende i Uger – og reiste saa hjem, tung af Frygt.

Vor Fader saa vi aldrig siden. Men Bud er naaet os om hans Død. Han var en gammel Mand. Og Dødsengelen seiler for saa god en Bør, der den skyder baglængs med Seil spændte af Menneskers sidste strævsomme Pust.

Tyre, min Søster, slog sig ei længer tiltaals end ud den paafølgende Vinter, blev da Tiden hende lang i Hallen. Herfor blev jeg gram i Hu, og kvad hun vemodig:

Foraar fletter i Fangens Sind
Krans af fine Kvist og Knop.

– Visselig, – mindes jeg, mit Svar da lød, – dog – du er forsandt ingen Fange. Flyv du frit. Men mig huer bedst i Hallen at leve.

Atter lystig, greb hun da Harpen, og halvt hun kvad, halvt hun sang sin kjæreste Vise, den hun saa tidt senerehen har ladet lyde for mine Øren:

Mørket myser
med Øine graa
Sniger sig
paa Sokker
Tager Tag
med Trolden
Vasser Vei
paa Volden
Skjul dig straks
bag Sæde
Lad den Lumske
lede.
Benløs, Benløs
er Beiler bold!

*

[57] Lyset leger
lange Dag
Glitrer med sit
Guld saa glad
Stirrer stærkt
og stille
Fjeler den Fant

og Fille
Kysser den Kat
og Konge
Ryster Rokkens
Rigdomme.
Hihei, Hiho
Hast i Hjulet!

*

Hun red ud en Morgenstund, med Vaarens blaa Blomster og Kviste af Gran om sit Hoved, med skarpen Dolk skjult ved Barm – og vor tro Tore til Følge. Hun lo og vinked med de hvide Hænder. Den elskelige Søster, hun er Trækfuglen alle sine Livs Dage. Sorgløs og elskovslegende gjæster hun Verdens skjønneste Riger. Høiene er hendes Kirke. Overalt og ingensted hendes Hjem.

Jeg sagde, jeg vilde søge det bedste i mit Liv. Har jeg fundet det? Barndommens Minder er de hvideste Roser; men selv ved disse gror jo de stikkende Torne. Desuden: Dugg er siden falden. Kulde derefter. Og Rimfrosten er bleven – den som farer saa ilde med Sommerens favre Spirer.

*

[58] Et Stormryk rev Grenen, hvorved Harpen var bunden, ned inat, og dens evindelige Jammer er død.

Det var jo saa, at slig den trængte der med Graad og Grumhed, skræmte den mine Tanker fra at vige ud fra den engang opstukne Vei. Og nu i Stilheden, som synes mig hartad yndelig at synge, dukker de frem, Minderne – lokker og lokkes. Kunde jeg blot trække dem ud i Luft og Sol endnu engang – se, om Smykkerne, jeg elsked, skinner saa stærkt som før, og om ikke Rusten har opædt Vaabnernes Klinger.

St. Halduordus, vend ei dit strenge Aasyn bort ifra mig – det lyster mig saa saare at aabne Graven!

*

En Sommer var Græsset friskere end vanligt. Himmelen var fagrere. I Frysja svømmed og sprat Fiske Glimt i Glimt, og en Mængde Storfugl flaksed om indi Skoven; jeg saa det selv, naar jeg sad ved den aabne Dørfløi.

Og fra høire til venstre lød Lovord over en vennesæl Fyrste. Thi den Sommer sad Kongen i Oslo med sin Hird.

Nede i Staden seg fra Kirkerne en sød Røgelsesduft, den jeg tyktes at skue som et blaaligt Slør om Murene.

Ugjerningsmænd skjulte sig dybt inde i Skovene lig Ulveflokken for Dagslyset. Og haarde Sind blev mygere.

Kongen aanded Smil over Dalen, Fred over Landet.

[59] Aldrig saasnart spurgtes der, at den høie Hersker dagligen overvar Ottesangen i Helliglegems Kirke, før Folk rundt om fik travelt, og Kirken fyldtes stadig af disse skuelystne, mellem hvilke ogsaa jeg en Morgen befandt mig for at se paa Herligheden.

Ved de sidste Klokketoners Hendøen skred Kongen med sine Mænd gjennem Portalen. Sandelig er det min Tro, at de mange Mennesker, som tilstede vare, dennesinde mer knælede for en jordisk end for en himmelsk Gud. Og vel maatte Ordet sandes, som gik om, at ædlere og mer høvdinglig en Skikkelse af Ydre og i Adfærd aldrig tilforn var seet i Norge.

Jeg elsker Prunk og Pragt. Men intet saa jeg af de nyindførte, kongelige Klædninger og guldbaldyrede Stas – for de retskaarne Ansigtslinjer histoppe, der de blegt ridsede sig mod Kjærternes Skin.

Fra denne Tid besøgte jeg daglig Ottesangen i Helliglegems Kirke.

Saa underlig føiede Skjæbnen sig: Engang Pateren læste sine længste Bønner, og de hvide Kordrenge svang sine Røgelsesskaaler, saa Kongen udover Folket – – og hvad hændte – kom hans Blik ei til at dvæle ved mig? Jeg for sammen, som om nogen brat skulde tiltalt mig, og mit Hjerte krymped sig, for i næste Øieblik at hamre høilydt.

Hvad der stedse sneg sig ind i Kirken med Kongen en isnende Frost. Og dog – hvor den Frost gløded i mine Kinder!

[60] Siden troed jeg oftere at se ham vende sit Hoved mod mig; stundom bemærkede jeg ogsaa et Smil over hans Aasyn.

Som jeg vandrede hjemad de svale Sommermorgener, medens Høet duftede, og en svag Taage endnu laa over Engene, mindende om Nattens Søvn og Drømme, da var

det, at Kjærterne ikke vilde ophøre at brænde for mine Øine og lyse frem over det ranke Kongeansigt. Men min Gang blev let og rask, mine Lemmer myge, min Tunge veltalende. Havde jeg været Mand, vilde jeg forvist vundet nogen Pris, saavel i Væddeløb som og i Skjaldekunst.

Mennesker, jeg mødte, saa efter mig – og en Dag fulgte en zirlig klædt ung Mand af Kongens Følge stiltiende hvert af mine Trin. Gaadefuldt som det tyktes mig, vilde jeg uden Betænkning adspurgt Ynglingen, hvad vel førte hans Vei netop langs min, hvis jeg ei havde fundet det usømmeligt. Ved en Svingning af Stien smutted jeg da raskt ind i Skoven, agtende at gaa en Snarvei over Aasene og Urene. – –

Tifoldigt Spørgsmaal trængte sig om mig: Hvad syntes Kongen? – Var jeg besynderlig af Udseende – pralende pyntet – og uklog? Var det derfor han bemærked mig, den høimægtige Herre. Eller maaske – Frey være mig huld! – fandt han Behag i mig? – Og jeg udlo mig selv: Du er en Nar, Brigida – kom ihug, det er Kongen! Vanvittig er du, du løfter dine Øine. – Men atter gryed noget, – og jeg kunde stanse, der jeg tren frem mellem Stammerne – brede Armene ud – [61] suge Sommerens Sol og fornemme det, der havde tilhuse i mig i et navnløst Hele. Og jeg kunde kaste mig ned og røske Lyng af Jorden. –

Ude i Solstrimerne laa fedt, benløst Kryb, som jeg traadte paa, – og det dumped ned paa mig fra Trægrenene, uden at jeg bekymred mig derom. Kun søgte jeg at undgaa Orekrattet, hvor den brandede Alme sidder, den, der kryber i Skyggen og stikker Folk Hudonde paa – det husked jeg. Men Hjemfærden glap mig ud af Hovedet. Jeg kan ei udrede det paa anden Vis, end at jeg var at ligne med en, der har seet Mjødhornets Bund.

Da det var høist Middag, og alt hviled i Skoven, baade Fuglesang og Dyrelok og Vindenes Hvisken, laa jeg og stirred ned i en Skovsø – den skinned klar og dyb som Kongens Øie. Men da Sol stak sin flammende Glavind i Balg, havde min Fod rørt ved Vildgræsset.

Saa virred jeg paa bratte Bjerg og i dybe Dal, medens Skyggerne ligesom stadig blev tungere at bære. Hungeren stilledes ei af Skovens Bær, Tørsten ei af det lunkne Vand. Mødig hopped jeg paa Tuer over bundløse Myre og gled paa Fjeldenes glatte Mose – fra Vid og Samling tilsidst, med Begjær mod Døden, med Rædsel for Døden. – Da alt blev graat og skummelt, krøb jeg høit op i en Gran. Der vinked jeg mod en svag Lysning paa Himmelvidden:

Laan mig din Kappe, Maane. Til Gjengjæld faar du se Natteravnene i Skoven!

Kviste knækkedes under Granen. Det rasled og rusled gjennem Lyngen. Revent For fik Maanens [62] Kappe. – Jeg ræd som Mus i en Skræppe. For dernede skridtet Uvætter: Fæle Troldkjærring red en Ulv med Hugorm til Tøiler. En Kone med Krone paa. En Hund med Menneskehoved. De lo stødvis hvislende, med Menneskerøst kvædende. Raad groet af Jordens Dyb, Trolddomsruner for Liv og Død.

Men borte i Skoven voksed noget lysende, hvælvende Træstammerne, ligervis Havets Bølger Skibsmasten. Det brændte sig op mellem Grenene. – – Ei i Kjærters vege Blus, ei i lette Myrrhaskyer, – men i søilebaaret Hals Midte stod der – Kongen, med korte Sværd ved Lænd, og fra inden gled om ham et flammende Nordens Lys. Et Kvad blanded sig i Skovens Brusen:

Jeg er Frey
med fagre Fylgjer
som Fjærham bærer
som Fanger fanger.
Se du skal
mit Soløie skue
som Sjæle brænder
som Styrke stjæler.
Da du gjærde
godt om din Glæde.
Vanadis
vinker i Vaaren.

I Dagnings Skjær falmedes og sluknedes Mørkets Syner. En Hane gol. Idet Himmel svagt farvedes af Sol, drog jeg Kjendsel paa Stedet: Forsandt – nogle Favne derfra laa min egen lune Hal.

[63] Men en Saamand havde i min Hug strøet Korn, som spired. Deres Vækst magted jeg ei stanse, og Frugterne fik Tid til at modnes.

Runer risted jeg paa hvideste Lin:

En Dag i din Hug, Ild i dit Øie,
Fly mig din Gunst, Drotten du høie.

Elskovsruner, de der virker snarlig og stærkest; fordi de samler langsommelige Aarrækkers Draaber til én liflig Tørstensdrik. Ha! – Hvorfor ei drage Nytte af

Nattens Lærdom?

Og Vindene hvirvled Tegnene om hin stærke Nakke, for hvis Bøining jeg knæled med Folket.

*

Saalunde spurgte den høie Hersker, da han stod i min Hals Dør:

Dit Navn og din Æt, Jomfru?

Brigida er mit Navn, Herre. Og min Fader var Halle Stride af Haulderne paa Haakabø.

Hvad? Vel ikke min Gaard Haakabø paa Ranrike?

Visselig. Halle Stride bøied ei for Blæst. Eders Fader, Konge, drev ham af Gaarden.

Og jeg spildte Vinen af det fyldte Bæger, hvormed jeg var traadt Kongen imøde.

Vel, – gjensvared han mildt, – da kunde det lyste mig at tale med din Fader. Jeg mindes nu: Halle Stride – saa kaldtes en Skjald, som engang fulgte salig Kong Harald i Kampen.

Alene Datteren kan glædes ved den Gunst, I tiltænkte Eders ringe Svend. Halle Stride er ikke [64] her; for han er død. Men lad mig ei formørke Eders Tanke, Herre. – –

Jeg rakte ham det sølverne Kar, det han tømte i et Drag og gav mig tilbage, sigende:

Drikken var god. Din Fader maaske førte den med sig fra Lande, hvor hedere Sol skjænker Vinen større Sødme og mer af sin Ild?

Nei, Herre, – svared jeg, – den tilberedtes her.

Saa er du da selv som Solen, – sagde han med et Smil, – og dog er her svalt i din Hal.

De første Ord bragte Blodet op i mit Aasyn. Jeg ved ei, hvorfra jeg fik Mod til rask og uden Stammen at bede den stormægtige Herre værdiges at tage Sæde i mit ringe Bo. Og derefter kvad jeg:

Igaar og idag
usynlig Magt
mig Budskab
om Hæder hvisked
Herre.
Vel perled Vinen,
den vidste,
at søndres skulde
Perlerne snarlig
for Eders Læbers
Kys.

Da førte Fyrsten Haanden over sit mandig fagre Aasyn og lo:

Ønsked du at bytte med din Vin, væne Pige? Jeg blev Svar skyldig, samtidig som jeg forvirredes. Efter nøie at have mønstret mig en Tidlang, tog han atter til Orde:

[65] Ensom ser du ud blandt Folket i Kirken. Tager jeg ikke feil, er du ogsaa ensom her – en Kat med Unger var de eneste Liv, jeg mødte paa Tunet. Ræddes du da ikke for Stimænd, Pige?

Nei, Herre, – svared jeg, – dertil har I fredet for vel om Bondens Gaard. Ensom er jeg saavist: Uden Venner, uden andre Frænder end min Søster, som, skjønt Kvinde, tog vor Faders Kald i Arv. Men jeg har Ungdom og – ei sandt? idag Eders Naade, Herre. Hvad høiere kan jeg vel nu ønske?

Gives der da ei høiere Ønsker end kongelig Naade?

Jo, at den kongelige Naades Tid maatte strække sig ud over idag, imorgen og alle Dage, – svared jeg dristig.

Vel. Store Ønsker huer mig. Men om deres Opfyldelse vide vi intet – det er Tærninge-Spillet, for hvilket Gud alene raader. – Han lagde skjemtende til:

Har du Tærninger, vil jeg lege dem med dig, mens Sol endnu lyser hidind.

Jeg hented Tærningerne, saa deres sorte Øine ei for Kongens brune, de, der snart var som Hjortens, snart som Himmelens mørke blaa med blaffende Kornmo. Dog forvist ved jeg, jeg stadig tabte, indtil Herren overmodig kasted Tærningerne i mit Skjød.

Da var Tiden inde, den der skulde præge hver en Stund af mit Levnet. Hvisked da Kongen Gammensord i mit Øre og saa mig ind i Øiet som var han min fuldtro Ven og Fæstensmand. Alligevel [66] bar jeg en Gru for ham. Han mærked det og spurgte mig hvorfor. Jeg erindrer, jeg besinded mig og svared:

Eders Haar er mygt som Silke, Herre; men udi Panden har I en Fordybning i Form af et Hjerte.

Hvorledes tyder du da dette, – spurgte han.

At Eders Sind vel er mildt. Men med Elskov gaar I paa Vilkaar.

Da lo han igjen:

Sandelig, du væne Mø, klog er du trods din Ungdom! –

Min Gud, hvor han var heftig og øm! Og hvor stoltelig fager! – Jeg ved intet; men jeg tror, jeg fortalte ham om alle de Tanker, jeg havde næret, siden Kjærterne brændte hans Billede ind i min Barm. – –

Konge, Konge! Livet leved ved dit Aasyns Lys. Hvad kan lignes med Kongen? Du stolteste Fyrretræ bruser høit i Vinden, er Fyrste over Skovene – – naar ikke dig, Konge. – Men Bjergfossen, der raser i Kraft og søndrer i Vælde – og lokker og ler over fagre Enge – – er Bjergfossen din Stamfader, Konge? Konge! For du tog til Odel dens Skjønhed og dens Vildskab, dens dulmende Ro, dens stolte: Træd varlig ved Tronens Tæppe! – Men du, Konge, er dog over alt. Alt synger til din Ære. Og engang, naar Jorden eier dit Støv og Himmelen din Sjæl, da vil du dog tifold leve i dit Land. – –

Og Kongen gav mig sin Hug. Jeg slipper det aldrig væk: Kongen elsked mig.

[67] Kongen skjænked mig ogsaa – til noget Vederlag for Haakabø, – som han sagde, – to gode Jorder ved Frysja, førend han tøiled sin utaalmodige Ganger ned fra Haugen her. – Det sidste Glimt af ham saa jeg nede paa Sletten Da red han i Pasgang frem, hyldet af Dagens Sol.

Kort efter den Tildragelse, som her er fortalt, for Kongen nordover at bivaane Gilderne til den hellige Olafs Ære i Nidaros.

Hvad mærkede jeg af Aarstidernes Kamp, jeg, om hvem de vaagne Drømme ved Dag og Søvnens Drømme ved Nat bandt sit gyldne Net – Sandhed at tale lignende det Spind af tynde Blodtraade, der siges at klæbe sig om alle Menneskers Hjerter. –

Magtede jeg opregne min Kjærligheds Tanker, kunde jeg ogsaa opregne de Skyer, der er gledet over Himmelen, de Vinde, der er faret over Jord, de Døtre, Ran har avlet!

Ofte kløv jeg op paa Fjeldet her Nord og stirrede udover. At bie faldt mig ikke svært – indtil den Dag, da noget særsynt glitrede i Fjorden – – – Vuggende Knarrer og Langskibet med Hoved og Hale af Guld.

Glædedrukken sank jeg med Tak i Knæ for Gud, for de mægtige Helgener og for Kongen.

*

Glæden blev Tvivl. Tvivlen blev Frygt. Frygten atter – blev Fortvivlelse. Og Runernes rette Seid var mig forgaaet; thi de svigtede. Ud i Skoven raabte jeg til Uvætterne; kun haanlig skraldede [68] Aasene. – Ei mig selv mægtig snoede jeg Guldkjæden om min Hals og gik til Kongens Gaard. Som Stridsgangeren i Faren, saalunde tren jeg trodsig de leende Karle og staselige Mænd af Hirden imøde, og jeg fremførte mit Ærinde, som intet mindre var end at faa Kongen i Tale. En af dem æskede mit Navn, uden at røre sig af Flekken. Yderligere tirret ved deres Sideblikke og ufordulgte Hvisken, bød jeg hovmodig hin paa Øieblikket gaa ind og melde mig for Kongen. Fortryde skulde han, lagde jeg til, sin Uhøviskhed og liden Tjenesteiver. Manden havde et saare ulideligt Fjæs; synbar befippet adlød han dog. Jeg tykkes endnu se hans ondskabsfulde Smil, der han efter en kort Stunds Forløb kom tilbage: – Havde ingen Hast havt, sagde Bjørnen, han dumpede i Fælden. Put, put, du faar nøies med Kjæften, sagde Ræven til Lænkehunden. – – – Forresten sagde Kongen, I kunde henvende Jer til Stallaren, som ogsaa idag bliver hjemme fra Jagten formedelst det Benbrud. Kongen blev rent gram i Hu, Kongen. Stolt Ingelin – – oho – –

Det onde Menneskes videre Spotteord naaede mig ei. Men mere end godt var, havde jeg faaet vide. O Gru, Hirden havde trampet mig. – Og Kongen – den herlige gudvelsignede Konge? – Tænke maatte han tilfulde, at jeg, Brigida Hallesdatter, intet havde at forhandle med den gamle, vrantne Stallare. Og dumpt drog jeg mig hjemover. – – Horn gjaldede, Hunde halsede, Raab og Latter – var dig Pige! Der kommer Kongens Jagt farende, som Odin selv med sin Skare, paa [69] de vrinskende Gangere; der flagrer de pibende Falke. De strøg tæt forbi. Kongens Blik streifede mig knapt; der var ikke Tid at besvare min dybe Hilsen. To halvgamle Knægte vendte Hovederne og smiskede i Skjægget.

– Skov, du fuldtro, du tog mig den Dag indtil dig, som du stedse har gjort, og stedse gjør det i let og tungt. Du Skov med dine mægtige Trær, de, der ligervis Hedningetankerne i Mennesket ei lettelig udryddes – du gav mig en Tanke i Sorgen – til Død. Slig, som du i Glæden havde givet mig den – til det flammende Liv. Da jeg tren ud fra dit Enevældes Grænser, var og en Væv rennet; Islættet blev – saa underligt er Mennesket – Bøn til Kristnes naadige Gud. Jeg tiggede Gudherren om Hevn over Kongen, som havde forsmaaet min Kjærlighed, som havde ladet mig i Troen om at staa paa et Bjergs Tinde – og kastet mig ned. Nætterne laa jeg uden Søvn, medens Hads og Hevns Tanker ynglede i mit stakkars forpinte Bryst.

– Dagen forud for hellig Halduordidag iførte jeg mig Mands Klæder – og red i Fart ned ad Aasene, saa Øgets Sider stod i Skum, idet jeg sprængte frem for Kongsgaarden, høit i Haanden svingende et Brev og Budskab, hvorom jeg fortalte, Befaling var mig givet: Kun egenhændig og i Enrum at overrække Kongen. Ihvorvel mit besynderlige Udseende vakte endel Opsigt, slap jeg denne Gang lettelig gjennem, og mine hemmelige Ønsker blev føiede forsaavidt, som Kongen havde trukket [70] sig bort fra Larmen og nu opholdt sig i Lønkammeret.

En lun Varme bredtes fra den mærkelige Røgovn. Kjærter brændte langs alle Vægge. Midt i Hallen hvilede Kongen i et med røde Hynder polstret Sæde. Han saa ei ud til at like Forstyrrelsen.

Fra hvem kommer du, spurgte han med en Panderynkning. Hvor vel jeg gjenkjendte den fyldige, dæmpede Røst –

Fra Erlend Himalde, løi jeg og rakte med Ydmyghed det falske Pergament frem.

Erlend Himalde, mumlede han med nogen Undren og strakte Haanden ud efter Rullen, – men holdt halvt inde – – Hvad mangler dig, du teer dig saaledes underlig? –

Intet Herre, stønnede jeg hæst – –

Medens Kongen forbauset bøier sig over det af ufattelige Tegn vrimlende Brevskab, griber jeg Kniven under min Kofte, viger to Trin til Siden, at jeg halvt kommer ham i Ryggen. Saa samler jeg al min Styrke, gjør et Sprang – og støder Kniven mod Kongens Hals.

Gudherren alene skjærmede ham.

Jeg forfeilede Maalet, og Vaabenet faldt klirrende paa det Stengulv.

Alt Had og Mod forgik mig i samme Nu, og jeg kastede mig ned, knust og grædende. Men Kongen blev siddende; alene skjøv han sit Sæde uvillig tilbage, som afskyede han en Berøring af mig.

[71] Hvorfor vilde du dræbe Kongen, Niding? spurgte han rolig.

Kongen sveg mig, hulkede jeg.

Var din Tunge. Til Døden har du allerede én Gang gjort dig skyldig.

Da rev jeg Bindet af mit Hoved, saa Haaret faldt ned over mine Skuldre. Kongen reiste sig, traadte et Skridt tilbage, atter et frem og betragtede mig længe – – Dit Navn? spurgte han langsomt.

Brigida Hallesdatter –

Han strøg sig over Panden – – Hvad er det – har jeg drømt? – Nei, dig kjender jeg ikke. –

Jo Herre, jamrede jeg, I var mig bevaagen, men for Aar tilbage.

Du er slaaet af Vanvid. Aldrig har jeg det været. Bi! – Engang saa jeg et Aasyn lig dit; men det var baade stolt og vænt. – Atter strøg han sig over Panden: – Finnefærd og Galenskab! – – Med engang kastede han Hovedet tilbage og pegede bydende mod Udgangen:

Kvindeblod har for vammel Lugt i Borgen.

*

Saa er der intet mere.

Aar byggede sig til Aar siden den Tid. Alt har pint mig. Skammen gjort mig myg. Foragt gjort mig haard. Livets beskeste Galde maatte jeg drikke, og den er dryppet mig i Svælget, indtil jeg sløvedes i min Vaande.

Hvi lod jeg mine Tanker løs. Min Gud – jeg vidste dog, efter Lurstødet fulgte Kindhesten – [72] og den sure Svie efter Kløen. Blot Harpen var bleven hængende, saa var jeg ikke vaagnet af Søvnen! Atter og atter trænger det evindelige Spørgsmaal sig frem: Havde Thurs draget Kongen saaledes, at ligervis hos Søvngjængeren, ethvert Minde var slettet ud; og at hans høimodige, klare Sjæl

ubevidst bar Modvilje for den, som havde bragt ham under de sorte Tegns Indflydelse? Eller var han saa brat bleven led ved min Kjærlighed – og glemt noget bort i sit Levnets Gjæstebud?

Ihvordan det saa end var, saa er Stunder kommet over mig med Længselsvrid; og jeg ser ham saa grant, som stod han atter der i Døren. Og mine Læber kan end brænde ved Tanken paa hans fyldige Mund med de hvide, godlynnede Tænder, han, hvis Farve var Sommernattens, en rum Tid før Solen rinder.

Det er Synd. Alt er Synd for mig.

*

– Igaar flammede et mægtigt Nordens Lys over Himmelen. Jeg har trukket Linjer mellem dette og det Syn, jeg saa hin Gang – – – min Tro er, at det bebuder noget – maaske et Liv fjernt fra mit nuværende. Jeg saa ogsaa min Moder i Nat. Hun gled mod mig og hviskede: Nu er det snart ude.

Saa er det og slaaet mig i Sindet, at i denne tilbageværende Livets Tid vil jeg – for at sone hvad jeg daglig forbryder – aflægge min Høitids Guldkjæde, og binde om min Hals en tagget Snor – – – – – –

[73] Miserere.
Offer ligger paa Verdens Val.
I Grus sank en straalende Kongehal.
En Pil var hvæsset med tveægget Braad,
Glemselens Glemsel, se, det blev min Lod.
Miserere.

Stie maaltes af Daarens Fod.
Uvittig er Bønnen, som er om Blod,
Lytten til Ondskabens beskende Raad
At ville forkorte en Livsens Traad.
Miserere.

Synden blegner Menneskens Kjød.
Den skaffer dem Sorrig og Sot og Død.
Angeren æder en Marv udaf Ben.
Haaneren haaner: Din Bod er for sen.
Miserere.

Hjertegraad er en dunkel Snor.
Den vrides med Knuder i saare Spor,
Oliedryp i en halvkvalt Ild,
Skifter i Farver og oser dertil.
Miserere.

Tomme Dag med dens tunge Nat
Har Livets Gravrust i Sjælen sat.
Mørke ei viger fra Jorderigs Muld.
Verden. O Verden af Smerte saa fuld.
Miserere.

FORELSKELSE

n8

Det begyndte en vaardag – som alting andet forresten: som fuglesang og dyrelok, som tæring og ulivssygdomme flest. Men det havde varet saa længe, inden det kom, eller – ialfald havde jeg ventet.

Allerede første gang vi var sammen, var der en rapport imellem os.

«Du er pen, du,» tænkte jeg og skotted paa ham fra siden. Han lo ved sig selv, mens han snakked; det var saadan en gemytlig-ironisk latter, at jeg ærgred mig et ørlidet gran –

«Hvis da ikke næsen er for lang?» tænkte jeg og fik ikke ro, før jeg havde forvisset mig om feiltagelsen –

«En smagsag som saa meget, frøken.»

«Hvilket – hvilket?»

«Hvad for et organ!» tænkte jeg, «saa dæmpet i lyden og varmt; det virker næsten som sommersol gjennem douce gardiner, gjør det.»

«Nei,» afbrød han sig med ét, «nu tror jeg, jeg vil gjøre som frøken Sander.»

[75] «Hvad gjør jeg da?»

«Siger ingenting.»

«Aa, jeg er saa doven! Og da jeg ikke vidste andet, end at det var herrernes pligt at bære underholdningens byrder ...»

«Underholdningens pakker, mener De,» raabte en liden flausemager.

«Indholdsrige pakker,» mumled jeg saa spodsk som muligt, «legetøisautomater, fabrikhumbug» – og reiste mig. Han gjorde det samme.

«De mener, at Kristianiaherrerne igrund drager om med saan en mindre marchandiser-butik?» spurgte han, idet vi gik henover stien, der var drysset hvid af æbleblomsternes blade.

«Ja. Jeg forstaar bare ikke, at Dere aldrig blir kjed af det.»

Han vendte sig helt om mod mig og smilte. Lidt tungsindig, syntes jeg.

«Det er jo netop det, en kan bli! Men hvad skal man egentlig ta sig fore da? – Man faar tude med de ulve, som er ude, ved De jo ... Og foruden at det er blit en vane, bryr man sig ikke om at blotstille sig for alle og enhver heller – gider simpelthen ikke.»

«... Jeg saa det øieblikkelig paa Dem.»

«At jeg ikke var som de andre? Aa, jeg forsikrer Dem, frøken,» sagde han med et smil og en afværgende haandbevægelse, «jeg er ingen original! Mig kan De, naar De har læst to blade.»

«Nei,» sagde jeg, «der er mange fler.»

«Selvfølgelig bedrøver det mig at maatte modsige Dem ...»

[76] «De ser ellers ikke saa overdreven følsom ud.»

«Aanei. Overlader det ganske til damerne – undtagen høist enkelte gange – som nu f. eks. – Er det ikke nydeligt her da?»

«Jeg vil ikke se det. Jeg blir saa trist ved skjønhed.»

«Naada? – Altsaa omvendt: Frøkenen glæder sig ved uskjønhed?»

«Jeg hader den. Men ved De, jeg tror, dette – beklemmelsen ved at se det vakre – er en slags længsel, salighedslængsel eller saadant noget; misundelse eller besiddelyst kan det jo ikke være; for en kan vel ikke godt nære den sort følelser for – lad mig sige – en rose, man holder i haanden ...»

«Salighedslængsel – hm! Dere tar det nu saa seriøst, Dere damer ... Hvad om vi holdt os mere paa landjorden – og sagde kjærlighedslængsel?» – Han kneb øinene lidt sammen, mens læberne gled bort fra det nederste af tænderne. Han mored sig vist –

«Ja undskyld, hvis jeg krænked ved at nævne det rette navn.» – «Vi mænd vokser tidlig fra det, vi, «fortsatte han – «vi ophører at elske, vi ophører at tænke; men det bedste er: Vi ophører næsten at lide ogsaa.» Der var træthed i tonen.

«Dere liker Dere vel da?»

«Ikke altid! … Forresten,» henkasted han let og bød mig armen, «skal jeg gi frøkenen et raad mod den tristheden, vi før var inde paa: Speil Dem aldrig!

Vi saa paa hinanden og lo. – Han havde da [77] ogsaa en deilig maade at snakke paa – altid naar samtalen trued med at blive alvorlig, en uanet vending, en elegant volte, som bragte en til at glemme det foregaaende. Den gled saa let, denne eiendommelighed ved ham; jeg maatte huske paa nogle routinerede skøiteløbere, jeg engang havde seet, med rolige, afdæmpede bevægelser henover en grønligskinnende isflade – – – Hvor dumt, at jeg ikke havde udsigt til at komme sammen med ham mere – vi havde saa meget at tale om, saa meget uopgjort ligesom – – –

«Ja, nu reiser De ud af byen,» sagde han med en pudsig resignation, «saa jeg forundes vel ikke at se Dem oftere i dette liv … Hvis da ikke,» han bøied sig dybt ned mod mig. «… Lille frøken! Kunde De ikke la mig faa vide om det, dersom De nogengang skulde forvilde Dem hidind igjen?»

*

Aa, han havde fanget fantasien hos mig den store, vakre herre, som bar tungsind under sit chevalierske væsen!

Naturligvis nød han livet. Han havde kanske lært at vurdere det høiere end folk flest, han, som nær havde mistet det hele. Men saa var det vel heller ikke at undres over, hvis der midt i tummelen kunde stikke i ham noget om alt det i sin bund og grund saa værdiløse. For han havde været frygtelig syg engang, seet døden under øinene. Derinde i hospitalsværelset havde [78] han ligget, kastet sig hid og did i feberen og vrøvlet om piger, han havde elsket, om eventyr, han havde været med paa, ogsaa om uhyggeligheder, som aldrig havde existeret; sveden sprang frem, mens tunge og svælg blev sprukne af tørhed; og hans legeme, som vred sig i smerte, det havde lægerne opgivet. Hvert øieblik ventedes livets sidste krampetag – saa skulde de blit slappe alle muskler, hagen vilde faldt ned paa brystet, øinene vrængt sig – saa havde hans mor trykket øienlaagene til, nogen anden bundet hagen op, mens de slanke lemmer stivned og blev kolde som marmor.

Døre og vinduer vilde blit sat vidt aabne, og slægtninge og venner vilde kommet, de første med lommetørklæde for ansigterne, hulkende i navnløs fortvivlelse, de sidste med sammenknebne læber og blege som selve det meislede lig der under blomsterne – – –

Men det blev livet, som seired.

Som han bedredes, saa saa han mor og søstre glade gaa ud og ind, frygtløse for smitten. Udenfor vinduet stod blomster, hvide liljeconval og blege roser. Og det syge, lyse ansigt derinde fik smil i øinene, før han lukked dem og søvned ind paany.

Men *det* er, hvad jeg tror: At han maa være bedre end andre, fordi han har en kjærlig mor og snille søstre, og *han* kan umulig agte kvinden ringe – som mange gjør – naar de, han kjender bedst iblandt dem, er opofrende og ædle.

«Kunde jeg bare træffe ham igjen!» sagde jeg [79] mig de tusinde gange. – «Dog, slet ikke paa gaden – staa der nøgterne paa brolægningen og smile tvungent formedelst liden stemning og uoplagtheds skyld! – I selskab derimod, omsnoet af musik og latter; vi kunde snige os væk, vi to, sætte os rigtig lunt afsides etsteds og faa den igang denne passiar, som vidste at glide saa letskoet, men med paatagne caprioler over dybderne; ved bevidstheden om gjensidig forstaaelse at lade ordene falde som de helst vilde; og bag det hele spil: Strømmen mellem to unge mennesker, der ikke længer har klarhed over sig selv.» –

Jeg var ikke istand til at tænke paa andet end ham. «Pyt,» beroliged jeg mig først, «om en fjorten dages tid er forandring indtraadt.» – Rigtignok forekom det mig ærgerligt det ogsaa; for det var nu engang morsomt saaledes at gaa og finde ud og studere ham i al stilhed.

Da det imidlertid lod til, at jeg fremdeles skulde faa beholde fornøielsen, syntes jeg, det blev vel meget af det gode, hvorfor jeg den tredie uge gjorde de mest prisværdige anstrængelser for at aflede. Jeg tog bøger for mig – i mangel af noget mere fordøieligt – Adam Paulsens Naturkræfterne. Au, der blev det saamænd siddende fast i halsen baade diofanometret, hygrofanometret og hele stellet! Med andre ord: Det nytted ikke. Derfor, den fjerde uge gav jeg videnskaben en god dag og lod mine egne, gjenstridige yndlingstanker skalte og valte uden nogensomhelst overhøihed. Men saa kom de desværre paa afveie, rangled sig rent fordærvet, gjorde de, i sin ungdomsfriskhed – – –

*

[80] Der var stille for menneskelyd i den duggede sommermorgen.

Men enkelte klemt af bjelder borte fra hagen. Og en maaltrost sang oppe i lunden, hvor solen skinned skraa over birketoppene.

Jeg stod og plukked blomster, netop blegrøde roser. Nogle stak jeg i haaret; for jeg brugte det den sommer. Og mange tog jeg i hænderne; for jeg fyldte stuen den sommer; de lyse skulde staa og skinne i krogene, de mørke funkle fremme i vinduerne.

Jeg saa bortover den lange bygnings façade. –

«Mon ingen oppe endnu? – Naturligvis ikke! – Hvilken gjennemtræk i værelset mit – et gardin i krumning som et spændt seil ... Men ved siden? Tydeligere og tydeligere ... I al verden?» – Jeg sprang frem et par, tre skridt, lo, strakte en arm ud – – forsvundet. Bare gardinet flaksed vildt ud af vinduet, som om nogen skulde revet det løs fra holderen – for at vifte med det.

Jeg skyndte mig op.

«Huuuthhh ...,» sagde trækvinden, idet jeg aabned døren. Jeg putted mig med fulde klær under tæppet, blev liggende og fryse og stirre paa gardinet, som nu besindeligt hængte der, kun af og til slog et slag, ligesom for at præcisere – – – Javel! – – – Jovist! – – –

Og virkelig havde jeg seet ham der med disse mine to øine, hvordan han indenfra mørket, bredskuldret, sortklædt, havde bøiet sig ud af vinduet fremfor det hvide gardin – indtil han havde fundet støtte for hænderne paa gesimsen nedenunder [81] seet ret frem og ned, blæst mund og kind en smule ud, som om han pusted fra sig noget lummert noget – – –

*

Havde han tænkt paa mig? – Vaagnet en morgen tidlig, strukket sig ... Ah! – og gjæspet ... Haa-ah! – ligget der, dormet og drømt om et hvidt vindu, om kjølig luft, om en ung dame, han havde været sammen med nylig – saadan ganske flygtigt og behageligt, altsammen som alene morgendrømmene kan være?

Syn paa høienlys dag. Naar jeg besinder mig, er jeg slet ikke ukjendt paa det omraade – fra barneaarene, da jeg uden en eneste legekammerat farted rundt, udelukkende henvist til min egen opfindsomhed og mine egne indbildninger,

hvilke ikke var faa, eftersom jeg havde hovedet propfuldt af eventyr om djævler i jagtcostumer og om Melusiner, som kom tilbage og kyssed aanden ud af sin elskede paa hans bryllupsdag – og om meget andet mærkværdigt. – Jeg husker, jeg havde rene paroxysmer dengang, de, jeg stiltiende plagedes under: I tiaarsalderen gik jeg i en taage, hørte menneskers tale som en surr langt, langt borte. I tolvaarene sang det salmer for mig oppe ved et gammelt udhus, jeg saa irgrønne fugle hoppe mellem trærne, og en fæl mand i laden; jeg har læst Fadervor og sat kors over en kos hjerneskal, troende det var et menneskes, og jeg led som en halvtomsing i aareræk ker derefter – – – Gud velsigne ensomheden, det er et godt ord; men i længden virker den sandelig mere enerverende end [82] det mest opslidende hovedstadsliv. Og drømmene – bevares, hvor de yngler og lever op, sugende næring af sig selv – som andre kannibaler, ja!

Men hvad jeg vilde sige: Hvem paastaar, at ikke just dette, den ved ensomhed frembragte irritabilitet, har gjort mig til et udmærket medium? – Forresten, at der er suggestion i forelskelse, en underfuld mystik – det aner Dere vel knapt, alle lærde brillemakere tilsammen. Men jeg, en enfoldig pige, jeg ved det, jeg!

*

«De har saant et forslagent smil i øienkrikene,» sagde han. – «Er det mig, De ler af?»

«Mig selv naturligvis. Forøvrigt kom De mig i forkjøbet – jeg vilde netop gjort Dem et lignende spørgsmaal.»

«Jeg er jo noksaa alvorlig.»

«Ikke for ti øre heller!»

«Aa» – han gjorde en pludselig bevægelse som for at holde i mig – «det ender vist med, De falder ud» –

«Saa kunde De rolig la mig ligge om aldrig saa halvknust og blodig … Ingen ved, at vi skal være sammen iaften – jeg har ikke fortalt det til et liv, jeg! For det er saa morsomt, har jeg opdaget, sligt noget en har ganske for sig selv – alene.»

«Pikant, ja,» smilte han.

«Netop. Og ikke bare det heller … Der er jo en hel nimbus om hemmeligheder – har De lagt mærke til det?»

[83] «Jotak» – og han bukked verdens lystigste salonbuk – «men selvfølgelig har jeg intet imod endyderligere at overbevise mig derom.»

– – –

Vi gik gjennem solskin og hvidt støv – omhyggelig styrende udenom «skjærene», bekjendte, vi muligens siden kunde være udsatte for at blive ærtede af – og havned lykkelig og vel ved et bord oppe paa Holmenkollen, et med udsigt vidt over skovene og fjordpartiet, langt derude fortonende sig blaat i blaat som arbeide af det skjæreste Delfner-porcelaine.

«... Jeg gad vide, om De har tilstrækkeligt klart begreb om, hvor dum jeg er,» sagde jeg.

«Det skal De ikke være sikker paa,» svarte han elskværdig.

«De da! – Jeg mente i et enkelt punkt, jeg ... Tænk jeg var saa ræd for at nogen charme skulde forflygtige, hvis jeg mødte Dem paa gaden.»

«Saa var det jo heldigt da, at vi kom til at mødes paa sporvognsperronen istedet,» gjøned han.

«Det havde vist ikke skadet, om det havde været nede i tykbyen heller ...»

«Skal vi forsøge med Jernbanetorvet imorgen?»

«Aa. Ja!» Jeg forglemte mig rent. Jeg blev rød som hummeren, jeg spiste af – og vidste hverken frem eller tilbage. Og saa sandelig sad ikke fyren der og gotted sig over mig ogsaa –

«Naada – var det mig, som sagde noget galt?» –

«Det er mærkeligt med Dere damer,» ytred han senere – «om Dere aldrig saa gjerne vil en ting, [84] saa maa Dere endelig ikke la Dere mærke med noget – tvertimod: Des mere lyst, des sikrere ordner Dere det, at vi maa gaa der og krøsse og lamentere med Dere ...»

«Nei – nu har jeg hørt.»

«Sligt jaaleri,» fortsatte han ufortrødent –

«stolthed, blyghed eller hvad det nu er, det skal forestille ... For det er ingen af delene – det er ikke andet end en slags forfængelighed ...»

«Hvad borger Dem for, at det ikke virkelig kan være stolthed?»

«Erfaringen! … Men dette gjaldt jo slet ikke Dem, frøken. – De bragte mig bare til at tænke paa saant hocus pocus filias … Se saa! – Hvad skal jeg nu gjøre for at faa Dem bli igjen da? … Skal jeg sige, at De er den sødeste unge dame, jeg har truffet, siden vi sidst var sammen? … Aa, jeg har været saa nervøs i hele dag, at jeg ikke har været mig selv» – han hented begge hænderne mine over bordet og kyssed dem med nogle læber saa varme og faste – – – Og de moustacherne, de kunde selve keiseren af Tyskland misunde ham! Mellemblonde er de, men med helt blonde spidser; de giver den store, velformede mund et mærkeligt drag af blødhed – – –

*

En sjelden sommer.

Naar jeg snudde paa mig om morgenen – den monotone lyd af regn mod ruderne, stridregn i graa striber fra jævnt overskyet himmel – en rigtig [85] grundig vanding af ager og eng – sligt veir, man løb fare for at sove sig ihjel i, hvis det skulde vedvaret. Men heldigvis – op ad dagen letned det i syd, og nogle lilla farver skimted frem. De dukked, flød op og dukked igjen – kjæmped en stille kamp deroppe – slutted rækker, blev stærke. Og før man vidste ordet af det, stod en skinnende bøile og krummed sig under himmelen – æresport for solen! – Der kom den ogsaa – hu – tst – det var formelig, som det gav lyd af en raket, der straalerne brød gjennem skylaget. Regnbuen daaned bort, resigneret – den havde gjort sin nytte. – Men solen lo i livsmod over de tætte agre og det stride græs og over alle de glitrende trær, som gav vellugt fra sig. Maaltrosten løfted i vingerne, knepred, saged, filte og fløited, saa det ordentlig klang. Ret som det var en vidtløftig bisværm høit oppe i luften.

Saa viltre bække har jeg aldrig seet med solskin over. Ja, selv de ellers saa sigede, døsige myrer var blevne omskabte til glinsende smaasøer, med vand som bobled luft op fra bunden.

Og nætterne stod den der, overbefrugtningen, dampende af aande, ludende, tung af safter; mens det fjernt, fjernt borte brummed som dæmpet basun fra et orkester – tordenen.

Den forunderlige sommer! Jeg havde en fornemmelse som maatte hver legemspore suge af den.

Den deilige sommer! Og samtidig at have saa deilig en ven. Jeg tror, jeg led under den blodfuldeste betagelse, et menneske nogensinde kan have følt.

[86] Naar jeg modtog breve fra ham, skjalv jeg i febergysninger, saa tænderne klapred i munden. Jeg vidste et sted, en naturlig mosebænk mellem alenhøie bregnekvaster afsides borte i fjeldvæggen, hvor skyggerne smaasov dag og nat, og dryppende fugtighed kjøled nakken, hvis jeg læned mig tilbage. Der læste jeg dem atter og atter, brevene, i hvilke der sandelig ikke stod et ord mere, end han for den sags skyld i tid og evighed kunde faa beholde sin gode samvittighed i fred – – – Kjære – lød overskriften – hengivne – underskriften; den kyssed jeg ud; han vidste nok, hvad han gjorde, naar han tog sig en smule iagt. Og forekom saadant som – «Jeg længter efter at snakke med min smukke dame nu» – Parbleu, lille pige, hvor jeg længter!» – «Det dæmred jo for mig den dag i alt, hvad jeg tog mig fore: Halfrid!» – Guds hjælp, hvad han da vist fik for breve tilbage; jeg husker dem ikke, jeg var splintrende gal, fuld; men det kan jeg nok vide, at jeg pr. brev gav tilbedste al den fantastiske vildskab, som fandtes i mig. – «Jeg vilde ønske at være en trehoveders slange,» skrev jeg vist ogsaa, «for at jeg kunde sno mig rundt og rundt, dersom nogen blev mig for deilig i verden – og slikke med kløftede tunger af ild.» –

Jeg synes se, hvordan han betænkelig har rystet paa hovedet og blæst røgen af sin cigar langt fra sig, men ikke kunnet lade være at smile heller. Indtil han med brevet i haanden har sluppet sig tungt tilbage i lænestolen, grebet sig til panden, hvor pulsaaren sprang frem. Saa reise [87] sig og begynde en rastløs marsch hid og did over gulvet.

*

Han var forceret livlig; theater, litteratur og skrøner slog kolbøtter over hverandre, og han lo en latter, jeg ikke kjendte. Men tied han et øieblik – og var han alvorlig ellers – da saa et par staalgraa øine ud i veir og vind fra et ansigt, hvis udtryk var uigjennemtrængeligt som en ægyptisk Guds – naar der ikke fra tid til anden over den granithuggede haardhed gled et vellystigt drag, som ikke vilde givet en Calligula efter – –

Med ét sagde han ubehageligheder – snakked om hysterie. Det var det værste, han kunde gjøre – derfor vilde jeg helst graate. Han saa det og sagde – «Stakkars.» Det var jo allerskrækkeligst – derfor lo jeg med øinene fulde af taarer. Saa tog han mig tæt ind i armene og – gik, gik.

Jeg blev staaende, se paa ryggen og tænke –

«Aanei, Gud velsigne, hvor pen den er ...»

*

Alt blev saart, og alt gjorde ondt.

Sjælelig neuralgie at kalde – saadant noget fremkaldt ved kolde gufs og usund hede – at det trotner derinde i en, at det flugter og smerter, mens elasticiteten svinder væk.

Efter dagens graahed, efter kvældens tyngsel og nattens graad – ingen kvægende ro. Kun onde drømme og – maren.

For maren kommer ridende om natten, den, naar en er søvnet med sorgfulde tanker.

[88] Min mare havde krone paa, en stor klo og en liden; men kronen tog den og satte paa mit bryst nat efter nat en lang høsttid udover.

Engang spadsered vi i en have sammen ogsaa. Uformelig og kvapset gik den der ved siden af mig over de samme stier, hvor om vaaren var strøet med fnug af æbleblomster, men nu var hvide af nyfalden sne; mens trærne rundt omkring spriked nøgne med slangeagtig snoede grene.

«Naar du tier med milde øine,» hvæsed den, «naar du savner uden nag, naar du lider uden bitterhed, da har kvalen tattoveret dig adelsmærket paa,» og kloen stødte blykronen mod mit arme bryst.

Andre gange kom den flydende over mig som et afskyeligt søuhyre –

«Kongelig kjæreste, jente – hvem bytter du mod ham?» – og gren mig op i ansigtet fremvisende sit gabs torsketænder – – –

Men nei! Jeg vil ikke sidde og rode dem frem af hukommelsen, alle plagerne, og alle de mørke tanker, som trued med at knuge mig sønder og sammen – og ydmygelsen, som gjorde mig til selvforagter – – –

Det maa være en ualmindelig stærk selvopholdelsesdrift, denne vel tilpakkede, som akkurat i sidste liden giver menneskebørnene kraft til at kravle op af slige gravkammere! –

*

En aftenstund sad jeg inde i Kristiania sammen med en liden frue.

[89] Hun sad dybt nedi en lænestol, hun, og saa smilende paa mig under halvsænkede øienlaag. –

«Du er mere velfornøiet nu, du melancholske dame?»

«Ja.»

«Men tænk nu, om du dumped?»

«Saa kan jeg vel ikke nok – altsaa arbeider jeg videre; der er lægedom i det. Og desuden: Tror du ikke – nogen vilde synes, jeg var sødere – agte mig mere, eller hvad jeg nu skal kalde det, om jeg kunde drive det til noget i verden?»

«Du vil feteres, mener du ...»

«Aaja – i mangel af bedre saa.»

«Hvad er bedre da ... Gifte dig?»

«Nei. Nei, slet ikke.»

«Aa, jeg skønner mig ikke en døit paa dig jeg, for – naar du ikke vil snakke, saa ... Pu – h,» den lille frue pusted cigaretrøgen langt fra sig, og de tunge øienlaag sank helt ned over de grønblaa, modige øine.

«En kan ikke plapre løs om alt heller ...»

«Ikke det, du?» kom det knibsk.

«... Forresten findes ingen, jeg brød mig om at courtiseres af heller ... Jeg kan ikke fordrage en eneste af dem, jeg.»

«Det ved Gud, du er det trægeste menneske paa hans skabte jord!» –

«Men sig mig du,» sagde hun efter en pause «han der, vi hilste paa i theatret igaar – ham synes du da om?»

«Hm, ja-a, jo-o – jeg ved ikke ...»

«Pyt – hyklern! Jeg saa dig nok, du blev [90] rød i toppen, jeg – og saa fik du en nervøs trækning i ansigtet ... Du er nok ordentlig daran der, du!»

«Kan ikke fatte, hvordan du kan falde paa sligt – en fyr, jeg har været sammen med for tusind aar siden, eller mere …»

Et rapt sideblik traf mig.

Hun sad og fundered lidt. Saa rakte hun resolut haanden ud efter vinglasset –

«Skaal du! … Skaal igjen – og drik ud! … Nu skal jeg telefonere for dig, saa kan du vrøvle en stund. Skjønner du, han ikke er hyggelig, lar du bare være at sige, hvem du er. I modsat fald faar du dig en morsom passiar – basta!»

– – –

«Goddag!»

«Goddag – hvem er det?»

«En ung dame – tak for igaar!»

«Igaar? – Naar igaar?»

«Igaar kl. 5.»

«Det var da besynderligt … Sig, hvem det er da?»

«En ung dame.»

«… Halfrid!»

«Ja.»

«Igaar kl. 5 læste jeg netop et af Deres breve … Besynderligt … Jeg undres, hvordan det ser ud paa Jernbanetorvet nu, jeg?» –

– –

Men den lille, overgivne frue, som saa gjerne vilde herske – ogsaa i retning af at [91] se glade folk omkring sig – lo, saa det sang i pianoet. –

«Naa faar du takke mig nydelig da, hyklern!» –

*

Atter foraar.

Høit over byens rammel og røg min ven og jeg, deroppe hvor alle fortællingerne om dødsens rædsler og livsens glæder lever rundt væggene, saa grelle og barokke, som grebne lige ud af statens uhugne skove.

Jeg saa paa eventyrene, og jeg fornam som et spind af fine traade imellem dem og mig, der jeg stod ved siden af ham, som havde spøgt i tankerne hos mig helt fra første stund.

Ind gjennem de aabne vinduer seg en duft af bjerk og gran, af og til med et stænk af frisk cigar.

«Trold ude og trold inde her,» han snudde sig rundt paa hælen – «og trold kan aldrig tæmmes, mener folketraditionen – contra Shakespeare. En af dens mange sandheder desværre: Først alle hoderne af, saa endelig ophører trold at gjøre ugagn.»

«Men de kan klemmes fast ...»

«For en liden stund, ja – bindes ved hjælp af egen dumhed. De kommer alligevel løs og vil tage revanche ...» han saa mig ind i øinene og stansed med ét, smilte –

«Hvordan har De havt det i det sidste da – mange eventyr – meget moro?»

[92] «Ja, umaadeligt.» Der var vist noget ved tonefaldet.

«Lille pige ...» Jeg kunde se paa læberne, at han sagde det.

«Naturligvis,» tilføied han høit, «slige huldre som Dem ...»

«Og slige trold som Dem!»

«Naaja – huldrene skal være trold og fandenskab fuldt voksne, de, har jeg hørt ... Var det stygt sagt kanske?»

«Ikke naar De siger det paa den maaden ... Men sidst ...»

«Hvad da?» Han gjengjældte mit blik saa uforstaaende rolig, at jeg ikke kom mig til at sige andet end et mut –

«Kan jeg for, at jeg ikke skabtes som engel kanske!»

«Jeg forstaar ikke ...»

«Jo, De var ækkel dengang – fordi De, naar alt kom til alt, blev sikker paa, at De ikke likte mig.»

«Likte? Dem?» Der sad han med det forunderlig dulgte smilet igjen – «Skaal! – De maa drikke champagne, lille pige – der er jo fest idag!»

Jeg drak, men uden at kunne komme fra det –

«Det faldt Dem ikke ind at nævne det for mig – dertil var De for meget gentleman – at De ønsked mig hvid som sne, men fik erfare det modsatte snarere …»

«Men Halfrid …»

[93] Utroligt, hvordan enkelte ord kan ærte en op. Nu dette, den halve bebreidelse over tungheden, han troed, jeg vilde tvinge ind i stemningen – dette: «Gaa udenom» – haled en seiglivet trods frem i mig –

«Aa, jeg er ligeglad nu! … Husker De den vaardagen for tre aar siden – i haven?» Han nikked – «. … Naaja, indtil da var mit levnet løbet hen som aaret, vi leved i: Fra først af letbenet og svanedunklædt – netop svanedun, ja – vinterens skjøre stas, som siden ribbedes af regn og blæst – og solskin, som ikke var af det gode – slig at alting fik staa der saa armodslig en stund, som en vanartet, halvvoksen unge med gustent og forgræmmet ansigt … Indtil paa et eneste jævndøger en ukjendt styrke kom til at vibrere … Da blev armoden byttet med ét, hos mig som hos aarstiden, vel ikke med barndommens sterile smykker, men med himmel og jords levende rigdom … Aa!» Pludselig kunde jeg ikke faa frem et ord mere. Jeg snapped efter pusten, idet jeg reiste mig for borte ved vinduet at kjøle kinderne, der var som gløder at tage paa.

Han havde ingenting sagt; men uden jeg vidste af det, stod han der hos mig.

Han trak aanden dybt, der han læned sig ud af vinduet –

«Man kan jo formelig bli sentimental! … Saa velsignet som den er vaaren, naar den saan stille og bramfrit kommer flydende ned over en – som en veg, rigtig vidunderlig tanke, synes jeg – saa er den alligevel deiligst slig som nu, naar den [94] smægter sig ind i sommerens arm … Hvor de kysses, de to, og favnes – saa kyskt, og raffineret tillige … Se ud da vel!» Og en varm haand lagde sig om min høire kind og vendte hovedet mit ud mod den skumrende sommeraften.

Som vi stod der, blev den stærkere, haanden, og han bøied sig ned – langsomt – langsomt –

«Lille, deilige pige ...»

Haanden gled mygt ned over min hals og skulder –

«Aa, at jeg kunde være god mod dig, lille søte – klappe dig, kysse dig – og du – ganske stille ... Jeg skulde kysse det væk, det saare trækket om munden, du – bære dig, naar du blev træt, pigelil!» – Den varlige arm blev haard af muskler i spænd; han greb mig brutalt; jeg følte en fugtigren aande brænde mod mit ansigt – – – Der braaslap han, halvt leende, halvt bodfærdig –

«Saa langt med de gode forsætter ... Kan du tilgi mig, tror du? – At jeg kan bli saa vild og gal – jeg vilde jo helst være snil imod dig.» Han klapped mine hænder, glatted haaret mit bort fra panden; mens stemmen sank ned i en dunkel vellyd, hvori jeg ikke skilned ord – – –

Indover salene tændtes de elektriske lamper, hvide, blunkende.

Men ude – fjernt over trætoppene steg en rød skive som hidsige luers brand op mod himmelen.

*

– – Etsted, udenfor dybe vindusnischer og kjølige balconer staar kastanjetrær – som [95] mægtige candelabere om huset, hvor lyset er hans lys, og mørket er hans mørke – som støbte ned i den stenlagte gaardsplads staar de der, jernsorte, tunge, med de utallige kjærter skimrende utændte i kvælddiset.

Hans eget, dulgte smil, det ligger om hans hjem ogsaa; men da jeg saa ham der, da forstod jeg, at kappen, han hyller sig ind i, kan skjule fler end en – og teltet over hans færd fornemmes tæt og trygt fra inden.

Hvordan der er af ham ved alt derinde: Hans tanke, hans berøring, hans pust, hans dadel og ros, men mest det sidste.

Hvordan jeg syntes, der er trolddom ved ham, naar han løfter armen i veiret, og der – bliver lys! – Lynets blændende straaler, bundne fast i alle kroge, skinner hen over tapeternes decorationer og lar ham blive staaende som i en kreds af smægtende kvinder –

«Rivalinder,» kan han smile; da siger jeg ved mig selv, at hans døde idealer, dem bryr jeg mig ikke om – de levende skal jeg dræbe, og dolkens navn skal hede: Min vilje.

– – Saa vilde jeg ønske at trække al luft ind i lungerne for at kunne slynge den ud igjen i et klingende jubelraab.

Han, min ven, som staar saa støt paa ben som af lødigt guld, han skal blot udrække sin venstre haand – og jeg ved saa sikkert, at vover jeg mig end op paa de smaleste lægter, kan jeg ikke falde ned, men balancerer frem – følger hans haand som staalet magneten – – –

[96] Det er, som stod jeg paa en høi og lod Vorherres herlige solstraaler risle fra mine udstrakte arme nedad min uklædte krop, lænkende min fod til den jord, hvoraf det yppige løv og de vilde blomster spirer. Ingen sky paa himmelen. Ingen skygge paa jorden. Hvor jeg vender blikket: Lys over lys.

Deiligt er livet!

VIBE VANG

n9

Det staar saa underligt for mig at jeg ikke kjendte ham altid. Og jeg synes jeg maa tilbage ind i en uendelig og fjern Urtid, at jeg maa drive Tanken tilbage med Klaps som mod paatrængende Fugle for at komme tilbage til den jeg elsked dengang — for længe, længe siden — det er hundrede Aar — eller tusend kanske — hvad ved jeg? Blæst har blæst, Sne har snedd, Alverdens Floder er rundne i Havet — og dog rinder de endnu — staar ikke tomme — som mine egne Tanker — som mine egne Drømme, som min egen Evne til at elske. —

Ikke var han vakker. Ikke var han berømt, og ikke var han rig. Men Venner havde han, og Kvinder daared han. — Min Elskede var han. Nu er han død.

– – –

Det nytter ikke at snakke i Blomstersprog, der aldrig Blomster grodde. Det nytter ikke at male med Himmelfarver, der Himmel aldrig lyste. Men kanske kunde det nytte at *forme* noget af det, som bed sig i Sindet dengang. Kanske kunde det [98] formes som et lavt Relief af simpel brunsort Lere. Det Relief skal jeg lægge paa Graven. Hans Grav. Min haanske Ungdomselskede paa Jord.

Jeg sidder her, og fremover ser jeg, og Verden er graa. Jeg sidder her, og tilbage ser jeg. Og Verden er graa. Og jeg siger til mig selv: Det er vel saa, at enkelte Mennesker skal gaa i Graaveir fra Fødsel til Død, ogsaa for at overbevise sine Medmennesker om, hvor lykkelige de er, hvis Liv ikke er Ørken og Øde, og de, hvis Liv ikke kommer ind under de store Skyggegiveres Skygge. Derfor er det dem givet at øse af sin Sorg. Dengang jeg endnu stirred paa Verden med store Øine, dengang jeg trodde, at Verden havde saa underligt Lys og røde Roser, alt dengang kom jeg ind under hans Skygge — Vibe Vangs.

Naar jeg skal snakke om Vibe Vang, faar jeg vel først fortælle, hvad jeg hørte om ham, før vi blev kjendte — dengang jeg kun flygtig og paa Afstand saa Smilet om de smale Læber. Det deilige, forfærdelige Smil. Og de haanske Latterglimt over hvide Tænder. Vibe Vang! Alt dengang forstod jeg, at den besynderlige Profil med den

lille mørke Moustache, den taalte ingen Kvinde se. Og jeg maatte lære ham at kjende. Gjennem Ild og Blod. Uden ham følles ikke Vaaren. — Jeg lo til ham, naar jeg kom fra Kursuset med Bøger under Armen. Og Veninderne lo ogsaa. For vi var jo igrund Bachfischer allesammen, — og han var — Vibe Vang. Men saa kunde jeg sige til mig selv i Aftendrømmene, at han saa ikke stort paa de andre, mens til mig gjorde han altid nogen hemmelige [99] Tegn, sukked, hilste eller rysted paa Hovedet. Jaja, han skjønte vel, han, hvem havde tykkest Blod af dem, og kanske jeg ogsaa var penere end – mange.

Der kunde ikke siges i Anledning af Vibe Vangs daarlige Ord, at han havde Solen i Ryggen, fordi der gik Skygger foran ham. Thi der gled ogsaa Skygger efter ham og om ham, og hvor han satte sin Fod. Der var daarlig Fred under Vibe Vangs Skygge. Saa mentes: Den Pige, som gik med ham, skulde være forbandet, hun skulde aldrig finde Glæde i Livet — og blev hun end ikke af de mange, han havde stødt ud i Mørket, hvor der var Graad og Tænders Gnidsel, saa skulde hun ialfald aldrig finde Kjærlighed paa Jord. Han var som selve Fortabelsen, der han gik. Det var den levende Begravelse. Men ogsaa Ilden, som mange springer ind i istedetfor at redde sig ud af. Afgrunden, som suger. — Aa, Vibe Vang — la brænde, la synke! — Saa var vel manges Ord, og de brændte og de sank, og Vibe Vang gik videre med sit Haansmil og sin kolde Latter.

Menneskene er noble undertiden. De søger Undskyldninger frem, og gjør sig Umag for at forstaa sin Næstes Ondskab. Det er pent. Men der burde være lidt større Konseqvens i det. – –

– – –

Det hændte paa en Tid, jeg havde opgivet at træffe sammen med Vibe Vang, at jeg gjorde Bekjendtskab med en ung Mand, der kom fra en af Smaabyerne. Han blev forelsket i mig, og om en Stund var vi forlovet. Han var saamænd baade [100] vakker og godmodig, denne; men at jeg snakked om Vibe Vang, det likte han ikke. —

«Du skal aldrig bli kjendt med ham,» forsikred han. «Aldrig i Livet, hører du. Aldrig.»

«Aa, jeg blir det nok engang alligevel, skal du se,» husker jeg, jeg svarte — næsten uden selv at vide det.

«Gjør du det du — han blir snart kjed af dig,» sagde han først med krænket Ligegyldighed. Men i næste Øieblik tog han mig om Haanden. — «Er det noget jeg

kan gjøre for dig?» spurgte han, ganske fanatisk i Øinene. «*Alt* kan jeg gjøre. Men jeg maa vide, at hvad jeg arbeider for, venter mig trofast og i al Evighed. Hører du, du Elskede min?»

«Jada. Ja, — Men han der» — og jeg lo af Forstaaelsesløshed, saaledes som Ungdom kan gjøre.

«Han der,» sagde han efter. «Han der —» — og han blev ganske udaf sig bare ved Tanken. «Du gjør mig gal med det Snakket — Aa du — du» — og han faldt i Knæ og tilbad mig dumme, unge Skabning. Og han gik hjem og skrev lange Vers til mig istedetfor at studere.

— Saa stod da denne min Kjæreste og jeg sammen en Dag udenfor en Malerihandel. — Der var udstillet et stort Maleri i Vinduet: «Foraarsnat». — En Pigeskikkelse glidende henover en grøn Eng, hvor vage lyse Blomster skimred, — og knapt vidste den, som saa — om ikke Pigen mentes skabt af Myrtaagen dernedenfor. — Min Forlovede bøied sig hen mod mig og smilte med sine mørke Øine:

[101] «Det er du, som gaar der,» sagde han. — Jeg var smigret og syntes det var meget nydelig sagt af ham. Men som jeg stod der og afvekslende beundred Maleriet og mig selv, saa jeg i Speilglasruden, at min Forlovede og en Herre hilste paa hinanden, og — jeg ved ikke hvorfor, men rent impulsivt vendte jeg mig om i det samme. — Det var Vibe Vang. Han studsed, traadte et Skridt tilbage, hilste paany — denne Gang paa mig — og gik videre. Saa vendte han Hovedet med den besynderlige Profil. Smilte. — Jeg var bleven rød, følte jeg, — saa rød, at jeg fik Taarer i Øinene, — Og vi blev staaende stille der en Stund ved Vinduet, vi to, og ingen af os sagde et Ord. — Tilslut var det jeg, som talte:

«Kjender du ham, du?» spurgte jeg

«Hvem?»

«Aa, han som gik forbi isted og hilste vel — Vib – –»

«Javist gjør jeg,» svarte han mut. «Han har jo noget Familie dernede i K–» – –

— Saasaa, — jo de Mandfolk kan nok forsøgsvis være brav lure — enten de nu er unge eller gamle. Og det havde han tiet vel stille med, sit Bekjendtskab til Vibe Vang. Men se — det kunde han vel tænkt sig, at det Faktum saa alligevel maatte komme for en Dag, og havde du sagt det, var det ikke kommet saa overraskende

morsomt. — Og jeg, jeg gik hjem den Middag — jeg syntes: Med Sus af Musik for Ørene.

– – –

Livsens Ironi du unge Mand, dengang min [102] Forlovede — Livsens fatale Chimære! Du, som havde forsvoret mit Bekjendtskab med ham, den anden — du, som havde tryglet og tilbedt og gjerne havde lagt din Sjæl i Vægtskaalen for at have mig i Fred og for dig selv — — og saa blev det alligevel dig, netop dig, — som indleded Bekjendtskabet mellem os.

Det blev saa ganske enkelt. — Det blev saa ganske enkelt alt, hvad Vibe Vang foretog sig: Det faldt jo af sig selv og kunde ikke være anderledes. — Det var, at han kom hen til os paa Gaden en Dag:

«Goddag T––,» sagde han og slog ham paa Skulderen. «Jeg har tænkt at reise ned til K–– en af Dagene. Skal jeg hilse dine Forældre fra dig, Gutten min?» — Det kom noksaa jævnt, med et Anstrøg af troværdig Ironi, saa han ligesaagodt kunde tænkes at sige Sandhed som Løgn, ligesaagodt Løgn som Sandhed. T–– kunde heller ikke ganske bevare Alvoret:

«Aa Tak,» sagde han dog. «Det skal du ikke bry dig med.»

«Hvad siger du?» udbrød Vibe med stor og forstilt Forfærdelse, «Jo, du er en nydelig Guttemand-Fan, som ikke vil hilse Mor din! — — Saa faar du istedet forestille mig for den lille Damen der da. — Det er Frøken H— jo — ved det nok! — Naa, du betænker dig, syns jeg; — haha — mit Navn er ...» Og han blev staaende og smile med Hatten i Haanden.

«Det er Frøken H. ja,» sagde den unge Mand ganske rolig — «min Forlovede» —

[103] Vibe Vang rygged:

«Aa Død og Plage,» sagde han som før. «Er De alt forlovet De da?» henvendte han sig til mig, lidt blødere i Stemmen. — «De som er saa søt og liden. — Skal De da virkelig ha Lov til at gaa her og sætte Herrerne Fluer i Hodet? — Nei, gaa paa andre Steder Dere, Barna mine!» — og han hilste og gik — uden at vende Hovedet denne Gang.

«Saa du?» sagde min Forlovede stille triumferende. «Saa du, min Pige?» og han klapped mig skadefro paa Armen. «Pokkers Fyr forresten.»

Jeg gik der paa Hjemveien og svælged Graaden og havde ingenting at sige. Jeg hørte ikke, hvad han ved Siden af mig snakked om, og jeg svarte sikkert ja, nei, bort i Taagen. Og saa fik jeg endda det:

«Du tog dig ikke ud idag, Ven min,» idet han gik fra mig. Han lo fornøiet. Jeg tror, han var beroliget.

— Men jeg havde nok bare ett Ønske siden: At træffe Vibe Vang og sige, at det slet ikke var noget i den Forlovelsen. Saa vilde kanske Vibe Vang sige engang til, at jeg var søt og liden — og saa var alting vel. — — Aa, Herregud — du deilige Vibe Vang — uden dig skinned jo ikke Dagen! —

– – –

Det gik flere Maaneder, uden at Lykken hjalp mig. Jeg saa Vibe Vang saa fra og til — undertiden hilste han meget stivt og formelt, andre Gange rysted han paa Hovedet og bevæged Læberne, [104] som om han sagde noget. Atter andre Gange — naar han gik sammen med Damer — saa han mig slet ikke. Og jeg begyndte saa smaat at opgi ham, tøved ialfald ikke saa meget om ham som før. Og jeg forstod min Forlovede gik der med en tryg, liden Latter indi sig, at nu var da det Skjær klaret — nu havde han sagtens sin Pige til Dødsens Dag. Han gik nok alt i Tanken med mig i Butikkerne og kjøbte Uldgarn og Traad som en anden snil liden Ægtemage, — og han begyndte at foreslaa, hvordan jeg skulde klæde mig. Helst i sort. Bare sort, med lidt rødt paa Hatten eller i Brystet. — Han var virkelig rørende og god, og nu da Trygheden var kommet over ham, holdt han op at skrive Vers og læste istedet, for paa Manuduktioner baade sent og tidlig. Jeg fik en Perlering af ham, og snart skulde jeg faa en glat en paa høire Haand. Naar jeg skal snakke om mig selv, gjorde disse Hengivenhedsbevis mig egentlig hverken glad eller høistemt; igrund begyndte jeg at tage det altsammen som en Selvfølge. —

Det var en Stund udpaa Høsten, som jeg havde fulgt min Forlovede til Manuduktøren, at jeg kom alene tilbage opover Gaden. Og alt paa lang Afstand gjenkjendte jeg Vibe Vang oppe paa et Gadehjørne. Jeg samled krampagtig Skjørterne sammen, og tænkte at svinge ind i en Sidegade, at han ikke skulde se paa mig, saa jeg kom til at gaa raskt. Han trak nu saa umanerlig der han stod og saa ret frem for sig med Profilen til, og saa gik jeg alligevel. Han stod stadig og saa ret frem, men som jeg var kommet lige bag hans Ryg, [105] gjorde han ganske pludselig helt om og rev Hatten af. Jeg fik saavidt nikket lidt paa Hovedet. Saa sagde han noget og slog Følge. Sandt at sige tror jeg nu han havde drukket Vin; ialfald tyded Underholdningen paa saadant.

«Saa var det Dem alligevel da,» sagde han. «Dem og ingen anden da, Skøierungen. Jeg stod næsten og vædded med mig selv. Tænkte saa smaat at tælle paa Knapperne — haha! — Jeg syntes nok det var meget til Forlovelse, det, at følge ham slig i Regnveiret. Men se til, om det ikke var slig alligevel.» — Det kom for mig, hvad jeg havde tænkt saa meget paa, at sige mig fri — og saa — skjønt det for Øieblikket var hverken Tid, Sted eller Aarsag til det, sagde jeg:

«Det er slet ikke sandt det, hvad T. sagde: Vi er slet ikke forlovet.»

«Du store min,» sagde Vibe. «Har T. virkelig sagt det. Nei, det er vi da ikke.»

«Neida, nei sligt noget.» Han holdt fast ved sin Misforstaaelse — og det hele blev jo saa ubeskrivelig morsomt og latterligt, at Folk snudde sig og saa paa os, og Vibe Vang selv hysched:

«Gaa ind her, Skøierungen,» sagde han, «saa kan De faa Lov at le Dem ihjel af mig. Ja, ikke rigtig ihjel da. Ikke rigtig. — Gaa ind her, saa drikker vi et Glas paa den Forlovelsen vor, haha.» — Det var et Sted, hvor der lyste rødt. Det tjener vel ikke som Undskyldning for at gjøre en upassende Ting dette, at det regner og er koldt udenfor. — Men det var jo Vibe Vang, jo. Kjære, det var jo Vibe Vang, som spurgte. —

[106] Naturligvis kom det fluksens tilbage til min Forlovede, at jeg havde været med Vibe Vang paa Bodega. Der var jo ogsaa kommet flere til derinde, og der havde været Hurlumhei og Champagnedrikking. Min Forlovede var bleven det refereret noksaa nøiagtig. Nogen havde kommet hen til ham og spurgt ham om, hvordan han kunde finde sig i sligt:

— Er det ikke Dem, som er forlovet med T. da, var det blevet sagt. «Aa pyt. Neida.» «Men T. havde sagt det.» «Aa, T. var kanske lidt forelsket — og derfor skrønte han.» — «Saa Folk skrøner, naar de er forelsket. Hvad er det for Moral, lille Frøken?» — Saa havde nogen dreiet det helt om, og insinueret, at kanske ogsaa visse andre var forelsket, sidén de skrønte — — og den «visse andre» havde leet og ladet det kjendes for Ret.

«Jeg kom nedover Gaden her i Sommer engang, jeg,» havde Vibe fortalt, «og der stod et Par saa hyggelig udenfor Blomqvist. Fyren kjendte jeg, men ikke Pigebarnet, — før hun vendte sig — Guds Død, da saa jeg det jo. Se paa hende, hun er som en Dans i Makanaien,» og han havde afvekslende vrøvlet og vært melankolsk, som altid, naar han havde seet for dybt i Glasset. Og en liden Frøken

havde leet og fundet det altsammen saa saare godt og fornøieligt, at tilsidst et Par ærlige Sjæle havde taget sig af Sagen og faaet hende hjem fra ham.

«Tænk at paastaa, at *han* var fuld,» sagde jeg. «Han *var* ikke fuld, det er bare for at snakke ondt om ham, de siger det.»

[107] «Naada — det er mig aldeles ligegyldigt, hvad han var. — Men du, hvad sagde du, da du kom hjem?»

«Jeg havde været sammen med dig naturligvis.» — Da kunde han ikke andet end le i sin Fortrydelse:

«Du er sandelig den værste Skurk jeg har kjendt.» — Men saa kom det efter: «Er du forelsket i ham? Ønsker du helst at slippe fri for mig, saa skal det ske, selv om det slider Hjertet ud af mig.»

«Vil du gi mig fri for en Uge?» spurgte jeg. Han betænkte sig lidt:

«Javel,» sagde han saa, «hvis du kommer tilbage som Jomfru.»

De faa Ord! Endnu kan jeg føle, hvordan de skabte Rædsel i mig.

«Det er forresten det samme,» sagde jeg. «Jeg bryr mig ikke om Friheden, hverken for en Dag eller en Uge eller nogensinde. Han lysned til:

«Saa lover du mig, at du ikke bryr dig noget med ham der. Og jeg skal tro dig, at det *var* bare paa Moro og Leven altsammen, ja — jeg skal forsøge ikke at huske paa det engang. Men du maa love mig det hver eneste Dag og fortælle, du er glad i mig og ingen anden. Vil du, Søten min?» Han lued sig selv op til en Ildsflamme, lidt efter lidt. Og vi forsikred hinanden høitidelig, at der ikke mer skulde komme Knuder mellem os. Men jeg tror nok, jeg sukked.

— Rædselen de faa Ord havde fremkaldt i mig for Frihedsugen, Vibe Vang og alt muligt, den [108] tabte sig ikke. For Vibe Vang veg jeg undaf, hilste ikke, vendte Hovedet bort. Men var han vel forbi, saa jeg efter ham. Og var det ikke, som selve Rædselen kildred? Og syntes jeg ikke, Livet var mere stængt og lukket end nogengang før?

– – –

Jeg blev sendt ud paa Landet en Tid. Jeg havde ingen videre Vilje og føied mig i det Ydre efter mine Nærmestes Paafund. Nu ved jeg ikke og er aldrig rigtig kommet

paa det Rene med, om det var min Forlovede, som havde udvirket min Forvisning, fordi han alligevel fandt det noget usikkert at have mig derinde. Eller om det var mine Nærmeste, som havde fundet ud, at selve min Forlovede var Farens Brændpunkt; fordi nu slige lange Forlovelser ikke har godt Ord paa sig. — Ihvertfald da: Paa Landet blev jeg sendt, og paa Landet forblev jeg baade Vinter og Vaar.

Jeg akte Kjælkebakke og gik paa Ski. Jeg tælled 7 Stjerner 7 Aftener i Træk, og jeg ønsked Vibe Vang. Ønsker af Nymaanen. Saa saa jeg Sneløsningen komme, og jeg drømte og drømte Vaartiden udover. Og Løvet sprat. Det deilige, fine Løvet. Da fik jeg et Brev fra min Forlovede, hvori han fortalte, at han var syg, og bad mig komme. Det var et underligt Brev, og jeg skjønte det ikke. Han var et daarligt Menneske, skrev han, og jeg var en Engel. Det var noget ved det, som vred han sig i Fortvilelse. Og jeg reiste. Kom didind, hvor alle gik i lyst Vaartøi. Følte det slig jeg gik opover, at Verden var blit større, siden jeg sidst saa den, og stærkere og vakrere. [109] Og jeg saa Vibe Vang smile. Og jeg havde Lyst til at synge.

Men oppe paa Hospitalet laa min Forlovede med røde Læber og mørke Ringer om Øinene. Jeg var bleven ført didind af en Diakonisse, som saa medlidende paa mig og langsomt lukkede Døren, da jeg var kommen indenfor.

«Hvad feiler det dig da?» spurgte jeg. «Har du ondt i Halsen?» For han havde jo hvide Bind om Halsen. Han rysted bare paa Hovedet.

«Jeg *maatte* se dig,» hvisked han og holdt mig krampagtig i Haanden. «Jeg ligger her og tænker og tænker, og var du nu ikke kommet, tror jeg, jeg vilde skudt mig. Og det maa jeg ikke: Jeg har to Forældre.» — Jeg stirred bare paa ham og forstod ikke et Ord.

«Jeg skylder dig at sige det,» sagde han videre. «Vi var sammen en hel Del af os, og vi havde drukket noget —», han saa bort og bed sig i Læben. «Saa glemte jeg dig et Øieblik. Et eneste Øieblik. Det er den eneste Gang i Livet, jeg har glemt dig ogsaa. — Og nu svider jeg for det.» — Der blev en lang Stilhed. Det var nok, som om noget dæmred for mig; men hvad skulde jeg vel sige?

«Jeg vil ikke bede dig om Tilgivelse,» sagde han saa om en Stund. «For det er for meget. Men jeg tænker: Om du kunde ha lidt Taalmodighed med mig, saa kunde vel alt bli bra igjen. — Nei, du skulde ikke angre det, du» — han saa op med sine varme, trohjertige Øine. Jeg tænkte lidt paa Solskinnet udenfor, paa Vibe Vang

[110] og Musikken; men naar han *var* saa bedrøvet og syg, var det jo stygt ikke at trøste ham, og — Han havde jo ogsaa mit Fotografi under Hovedpuden:

«Jeg er glad i dig,» sagde jeg. «Jeg er jo saa svært glad i dig,» og jeg strøg ham over Haand og Kind. «Jeg tænker ofte paa den første Tid, vi var kjendte.»

«Du kjære, deilige Kjæresten min,» sagde han. «Saa hvid og saa skjær.» Og jeg saa det fanatiske Blik i Øinene, som jeg kjendte saa godt. — «Aa gaa du,» bad han saa pludselig, ganske bleg. «Gaa. Gaa, hører du.» —

Og jeg gik. Saa ham ikke siden.

– – –

Folk havde vel hørt, at T. laa paa Hospitalet, og de burde have beklaget mig; men istedet gik de afveien som for Pest. — Jeg begyndte snart at bli trodsig og kneise — jeg havde jo ikke galt gjort. Slet ikke. — Hvorfor gik de da saadan, som om jeg skulde brænde dem. Gid jeg bare *kunde* brænde dem — til Kul og Aske allesammen! — Samtidig var der de, som begyndte at bearbeide mig, at jeg skulde gjøre den Forlovelse forbi. Var han saa glad i mig, han, kom han sagtens igjen, naar han var færdig med Studierne. Saa var der andre, som sagde, han var en Hykler.

— og Sten for Sten reves det ned, det lille Fundament hans Kjærlighed havde bygget op i mig.

Og endelig blev da vor Forlovelse hævet.

Jeg pusted en tung Mare af mig og gik at møde min Vibe. Jeg havde nok glemt Rædselen [111] for ham. Hvad skulde det vel efter den uheldige Forlovelse skade mig at gaa med Vibe? Hvorfor skulde jeg være ræd Vibe Vang — havde vel min Forlovede været bedre?

Og jeg mødte min Vibe, og jeg mødte ham ikke, og jeg kjendte ham paa en utrolig Afstand. Der kom Uger saa fulde af Medgang og Modgang, at jeg sov ikke om Natten, og sov ikke om Dagen og blev tungere om Øinene og vagere om Munden.

I Paaskehøitiden var jeg alene; for mine Nærmeste reiste bort, og efter som jeg omsider havde lært at tie om Vibe Vang, gjorde de sig ingen Skrupler ved at lade mig tilbage.

Netop da fik jeg en Billet fra ham, og jeg maatte møde ham næste Dag, og Dagen derefter og stadig — hver Dag i Helgen. Vibe Vang rysted paa Hovedet og lo. Og jeg

lærte ham vel at kjende, den frygtelige Vibe Vang, som da slet ikke forekom mig saa frygtelig endda. En Dag gjorde jeg mig Fornøielse af at narre ham. Sagde jeg skulde komme; men sad hjemme istedet og lo ved Tanken paa, at nu gik den feterede Vibe Vang der forgjæves. — Men saa deiligt som alting var! Saant et syngende tidligt Foraar. Solen sken paa slørede Birke. Og Aftenerne sev den fine Cigarrøg som Beruselse gjennem Gaderne. —

Og jeg mødte min Vibe, og jeg mødte ham ikke, og jeg kjendte ham paa en utrolig Afstand.

– – –

Der er sagt om andre Mænd, naar de vil daare Kvinder, saa bruger de mange og fagre Ord. De lyver om Kjærlighed og forlover sig paa Skrømt. [112] De bruger sine Øines og sin Viljes Magt. Og der er stygge Giftslanger iblandt dem.

Vibe Vang gjorde ingen af Delene.

Man sige, hvad man vil — jeg siger til min Død:

Vibe Vang var en *ærlig* Røver.

— Husker nogen Fabelen om Løvens Hule? — Om Fodsporene, som førte ind, men aldrig tilbage? — Har nogen tænkt paa, om de egentlig fortjente bedre, de enfoldige Dyr, som gik didind? De vidste jo, det var Løven.

En Mand fødes til Verden med et Overmaal af Kvindetække. Aarene gaar og Erfaringen lægges til. — Og han er stærk som Løven og kvindekjær. Saa bankes der paa hans Dør, eller han aabner sin Dør, eller nogen følger med ham — hvorfor skal han saa la dem gaa tilbage, disse Kvinder?

Det var kanske dog, hvad de helst vilde: Lære Livsens dunkle Gaader. Lære det saaledes, at de selv ingen Skyld har — hverken for Gud eller Mennesker. —

– – –

Men naar jeg siger Vibe Vang aldrig brugte gode Ord, saa tror jeg at just dette bevirked noget i, at Kvinderne blev hængende saa fast ved ham. For de kom til at længte efter de gode Ord, og de kunde ikke opgi Haabet om dem. Og endnu værre: Den, som opnaadde dem, den blev at ligne med Mennesket, der har seet Guld glimte i Bjerget og til sin Dødedag blir søgende derefter.

– – –

[113] Der skulde dog ikke være nogen Tvang for ham at undgaa de gode Ord. Ingen Selvbeherskelse i svage Øieblikke, saa haard som han var af Sind. Han saa jo ridderlig ud, men der var vistnok intet i Verden, som kunde røre ham længer end han selv vilde, hverken Skjønhed eller Graad. Der sagdes: Udaf en Bagvei til hans Bekvemmelighed, der var det som Byens bedste Damer stod i Kø, og stundom kom de hulkende — lod Taarerne rinde, saa alle saa det.

Jeg mødte undertiden en liden vakker og krumnæset Pige dengang. Hun havde de nydeligste mørkeblaa Øine til sort Haar. Men var det ikke som de Øine spruded af Had, naar hun saa mig. Saa var det en anden: En voksen og elegant Dame. Hun forsøgte at irritere mig ved at fare afveien. Saa var det en tredie af Selskabet: Hun blæste mig i Raseri lige ind i Ansigtet. Jeg saa rolig paa dem: I mig havde de sagtens ingen Rivalinde. Mellem Vibe og mig var der intet, skulde da heller aldrig bli mer. — Men de kunde vel ikke tænke sig Muligheden. — Jeg fortalte det til ham, og han lo foragtelig:

«Haha, de liker sig ikke paa Refusionslisten.» Og saa fulgte da et af hans uundværlige Holbergcitater. — Nu om Stunder læser man ikke et Menneskes Skjønhed ud af Ansigtet alene.

— Alt i alt stod det saaledes for mig: Jeg syntes, det var en Triumf at gaa med ham. Jeg gik jo der ved Siden af en stor og mægtig Herre. Blev misundt. Hadet. — Og jeg kunde blæse i dem alle. — Saa mit Hovmod var stort.

[114] Imedens kom mine Nærmeste hjem, og da nogen forebragte dem Nyheden om, hvilken Kavaler jeg havde, blev der en anden Tale.

«Hvad hører vi om dig,» sagde de. — Og jeg blev bleg. — Fik de atter høre det, skulde jeg paany ud af Byen. Jeg fortalte ham det. — «Var dig, min Pige,» sagde han ligegyldig. — Alligevel kom det efter med ham: «De havde ikke behøvet at nægte dig det. Døm selv: Har det skadet dig?»

— Nei, det havde ikke –

«Det er værst for dem selv,» sagde han. «Nu kan du ikke gaa paa Gaden med mig da.»

«Jeg blaaser i Forbudet,» sagde jeg.

«Da blir du jo sendt bort, jo,» kom det halvt opgivet.

– – –

Nogen Tid efter forefaldt følgende Samtale mellem os. Han sad da ganske gulbleg i Ansigtet og støtted Hovedet i Haanden.

«Jeg har været paa Rangel om Dagen,» sagde han. «Jeg gjør saa meget, som jeg siden ikke gider tænke paa. — Og igrund bryr jeg mig ikke om at være sammen med andre end dig.»

«Jeg bryr mig heller ikke om at være sammen med andre end dig.»

«Hm — vesle Tasse! — Men jeg er kjed alle disse, som hænger efter mig. — Vil du gifte dig med mig?»

«Jeg. Jeg?» — Og jeg lod ærgerlig. — «At tøve om sligt!»

[115] Han stirred fremfor sig uden at trække paa Smilet;

«Det er nu alligevel ikke Tøv. Vi skal tjene Penge tilsammen, vi — og saa skal vi gifte os — hvis du vil?»

Jeg blev saa belippet, at jeg svarte ikke et Ord — Han saa braat op:

«Naada. Naa. Du er nok lidt dum, du. Eller ogsaa er det nogen anden du tænker paa.» — Nei, det var det da slet ikke. —

Hovedet sank endnu dybere, og Øienlaagene lukkedes næsten i: «Aa, jeg kjender til det,» sagde han, og saa fulgte en Trækning af Haansmilet. «De Piger kan være ligesaa mangfoldige som de er dumme og unge til.»

– – –

Naar jeg nu tænker paa det, forekommer mig mangt og meget saa underlig sammenføiet i denne Vibe Vang Periode. Saaledes var det, at jeg en Eftermiddag traf ham i det deiligste Solskinsveir. Men lidt henimod Aften tog det til at skye over. Og udpaa Aftenen en Stund rased det reneste Uveir gjennem Gaderne. Saa kom Tordenskraldene, og Lynild, som sprængte Telefonkablerne bortover.

Da sad vi et Sted, Vibe Vang og jeg. Og Mørket var saa tæt, at jeg ikke saa Haand for mig. Men i dette Mørke, hvorigjennem af og til skar et knistrende Lyn, som viste mig Vibe Vangs blege Ansigt, fortalte han mig en Historie: – – – – – – – [n10]

[116] Jeg syntes det var saa galt for Vibe Vang. Jeg husker, jeg graad. Han lod sig ikke mærke med, at han hørte det — tog det vist som en Selvfølge. —

Saa var det paa den Tid, da jeg havde begyndt at kalde ham for Vibe Vang. For han hed det jo ikke. Men jeg har altid helst kaldt Folk ved andre Navne. — Og han kaldte mig Dalila; fordi det var noget han dreied helt om, — og fordi det ligned et Barndomsnavn, jeg havde. —

«Vibe Vang,» sagde jeg til ham, — «har du rødt Blod? — Kjære, lad mig se det, Vibe Vang.»

«Nei, det er gult, Dalila,» svarte han og lo. «Aldeles brandgult er det.» Saa gav jeg mig ikke, og for at føie mig virred han tilsidst sit Lommetørklæde om Haandleddet og skar sig i Haanden. Aa, Blodet var nok rødt. Vibe Vangs Blod. — Det kan være det samme, hvad jeg gjorde, da jeg saa det Blod rinde ham som en rød, bølget Snor nedad Haanden. Men hvad jeg gjorde, likte han ikke. — Jeg syntes se han blev fjernere siden. Samtidig som det i mig var runden en Galskab med det Blod.

Han opsøgte mig ikke længer. Og det var kun tilfældigt, naar jeg snakked med ham. Og jeg tænkte og led og sov ikke hverken Dag eller Nat. Nu havde jeg ingen til at kalde mig Dalila længer, og ingen til at sige, jeg var en Tosk. Nu havde jeg ingen at gaa sammen med, for det lod sig til [117] slet ingen anden brød sig om det heller. Var der saasandt kommet nogen, havde jeg sikkert ikke foragtet dem! Nu gik jeg der ensom og forladt, og havde Hoste og saa min Vibe Vang gaa sammen med Damer. Og saa fik jeg Lyst til at dræbe ham. Men Tankerne lempedes. Saa fik jeg Lyst til at dræbe mig selv. Og atter lempedes Tankerne. — Og saa gjorde jeg noget utrolig komisk og galt.

Jeg har ofte siden tænkt paa, hvordan jeg kunde falde paa at lyve paa den Maade. Men det var vel det, at jeg vilde vække hans Interesse paany og alligevel komme helskindet ud af det, og saa være med til at videre følge Tingenes Gang:

Jeg havde en Revolver, som jeg skulde lade med løse Patroner. Og i et beleiligt Øieblik affyre et Skud, et paa Vibe Vang og et meget dræbende paa mig selv. — Det skulde vel give ham en god Rystelse det at se mig segne bevidstløs om paa Gulvet. —

Saa anmoded jeg Vibe Vang om at møde mig, og han mødte mig da. — «Det er bare det, jeg vilde sige,» sagde jeg, «at nu skyder jeg mig snart.» — «Gjør du?» svarte

han rolig. — «Javist gjør jeg. Jeg har Revolveren i Kaabelommen.» — «Aa Sludder.»

Det beleilige Øieblik indtraf, og den store Scene skulde foregaa. Jeg greb i min Kaabelomme. — Revolveren var borte. — —

«Jeg har din Revolver,» sagde Vibe siden. «Her er den.» Og en for en plukked han de smaa Pappatroner ud. —

[118] «Hvad er det da?» spurgte jeg fornærmet.

«Hvad er det ja,» svarte han uden et Smil. – Han havde sagtens leet fra sig i Mellemtiden. –

– – –

Saa maatte jeg i min Kvide finde paa noget nyt. Og nu var det Alvor.

«Nu vil jeg drukne mig,» sagde jeg til Vibe.

«Det kan jeg tænke, ja.»

«Jeg reiser virkelig ud af Byen for at drukne mig!»

«Ja, jeg tror nok det.»

«Du faar aldrig se mig mer, Vibe Vang. Jeg skal sige Adiø med dig idag.»

«Aa Død og Plage,» — han trak Øienbrynene opad. «Jeg vifter med kalle Handen.»

– – –

Det blev da en lang Historie. Jeg har tænkt den saa ofte, aarker ikke gjengi den i fulde sin Længde. — Jeg hopped virkelig i Vandet. Men blev fisket op igjen og kaldt tillive, og da saa Pusten vel var kommen tilbage, havde jeg ikke større Mén af det end en Fisk vilde havt.

Men en anden Ting var, at Vibe Vang læste et Referat i et af Smaabladene, om en Dame af det og det Udseende, som var funden livløs i en Tjernspyt. Og da der ikke stod mer, trodde Vibe Vang, at Livet var sluknet for altid. — Saa havde nok Vibe Vang faaet sit. Saa vilde Vibe Vang skyde sig. Han laa Dage igjennem og vred sig paa en Sofa. — Dalila — Dalila — og den som gik ud af Døren, den hørte noget som en ond og halvkvalt Hoste. —

– – –

[119] Jeg mødte ham tilfældig, jeg tænker en Uge efter. Jeg kom smilende og rolig, for jeg følte det falskelig, som om noget skulde være strøget af mig. Vibe Vang var graa og forvaaget. Han stopped op og blev staaende og stirre. Saa kom der to dybe Rynker i Panden:

«Hvad finder du paa,» sagde han og rysted mig i Armen.

Jeg stod rolig og smilende som før. Saa rev jeg mig løs og gik fra ham. Hvad havde han igrund at bebreide mig, «han, som lod mig gaa hen og forsøge Selvmord!» —

– – –

Den paafølgende Dag kom der Bud efter mig fra Vibe Vang. Og jeg kom. Stadig med den samme kjølige Fornemmelse ligeoverfor hvad gjaldt ham og i det hele alt i Verden.

Da jeg banked paa Døren, syntes jeg, jeg skulde gjenkjende hans Stemme, og dog var det den ikke; for den var ganske lys og klar. — Saa saa jeg ham staa derinde, idet jeg lukked Døren op, med Ansigtet vendt mod mig, og saa kom han mig raskt imøde. Lukked Døren og stansed lige foran mig: «Dalila, Dalila.» — Saa tog han begge mine Hænder og smilte: «Jeg elsker dig,» sagde han igjen. «Jeg har forsømt Forretningen i disse Dage, og eier ingenting, men du levende Skaber, hvor jeg elsker dig! — Jeg skal si alt, hvad du vil. Gjøre alt, hvad du vil. — Hvad vil du da?»

Jeg trak mig væk. Nu skulde jeg ligne ham. Nu skulde *han* faa lidt af *min* Lidelse:

«Ingenting,» sagde jeg.

[120] Han slap og gik lidt bort paa Gulvet:

«Ingenting?» gjentog han. «Det var lidet, det.»

«Jaja,» sagde han og satte sig. «Har Tjernet kjølnet?» spurgte han saa.

Jeg lo. «Ja, det har kjølnet,» sagde jeg stolt og trodsig. — Ikke skulde han vel tro, at jeg tog med Kyshaand. — —

– – –

Endnu en kort Tid holdt Dødskulden sig for mig. Saa svandt den sagtens, og snart fik jeg en Frygt for at have gjort noget uopretteligt. Det havde jeg ogsaa. Aldrig fik

jeg Vibe Vang tilbage. Forsøgte ikke heller. Vidste jo, det nytted ikke sligt med ham. — —

*

Alle ved vel, der er Tider, da Menneskene tager Trøst, naar den bydes. Og det at døve synes det eneste i Verden. — Men det hjælper ikke saa meget alligevel. Ikke mer end Medicin for en uhelbredelig Sygdom.

Kortsynte er Menneskene: De tror, det er en ydre Begivenhed, som angriber. Men Aarsagen ligger dybt, dybt indenfor. Og aldrig trodde vel nogen, jeg gik med Vibe Vang i Tanken. Men jeg laa i Enrum og vred mig af Længsel. Jeg blev som en Beruset, naar nogen røgte en Cigar af Vibe Vangs Mærke. Jeg drømte og længted og led Aar efter Aar. Jeg hørte: — I de første Aar stod der en Brus efter ham af djævelske Historier, af Hulk og Graad af Kvinder. I de sidste Aar, [121] saa sagdes, var der stillere paa hans Vei. Men ingen Kvinde kunde binde ham. —

Og endelig saa mildned Tiden. Da saa jeg ham igjen i et Speil. Det sorte Haar, Haansmilet og Profilen. — Og jeg snakked med ham. — Men jeg maatte reise. — Og har aldrig seet ham siden. Men endnu kan jeg drømme, at jeg gaar i mørke Smug. Og gribes af en stor Glæde. Da er det Vibe Vang, som gaar forbi. —

Kanske træffer jeg mange gjennem Livet. Kanske har jeg elsket en, der er skjøn som en Halvgud. — Ofte tror jeg dog, det blir Vibe Vang, jeg søger i dem alle. —

Og er det ikke nu, mens jeg har siddet og skrevet, at der er gaaet Skyer for Solen, naar jeg har skrevet de Ting, som greb mig mest! — Kanske var det ogsaa et Liv, som skyggedes. — Og nu netop, nu blegner den og dukker ned borti Skogen. Og jeg sidder her ensom. — Og Vibe Vang er død. Og der er intet tilbage af hans daarende Profil. Kanske nogen Fotografier gjemmer det; jeg har intet, for det, jeg havde, er taget fra mig. —

Det er saa underligt med Døden. Det er Punktum der, og der kan aldrig bli mere. Aldrig.

— Der kan aldrig komme noget til, hverken for at ødelægge eller gjenoprette.

Jeg gaar ikke til Vibe Vangs Grav. Hvad skulde jeg der! Og jeg har aldrig hørt, hvordan han døde. — Bare skulde jeg ønske at vide: De havde vel ikke lagt ham med foldede Hænder? —

— Der gjøres saa mangt, fordi ens Vilje er under en andens. Men naar jeg har fortalt om Vibe Vang, min haanske Ungdomskjærlighed paa Jord, saa er det, fordi jeg har havt den Lyst.

Den Dødes Vilje kan vel ikke tvinge.

Jaja, hvad en elsker, det dør. Hvad en ønsker Døden, det dør sagtens aldrig. —

— Og ude er Vibe Vangs Saga. Jeg skulde næsten ønske:

Min med.

DEN STORE SFINX

n11

Vi ved saa lidet, vi Norske, om andre Kunstnere end vore egne. For at tage et Eksempel: Hvad ved vi vel igrund om saadant som Billedhuggere og deres Arbeider – ikke længer væk fra os end – lad mig sige: i Danmark? – Vi ved, der er et, den stivnede Plastiks Museum, som heder Thorvaldsens. Vi ved, vi har en Landsmand hernede, som heder Stephan Sinding, – og i Forbindelse med ham ved vi, her er et Glyptothek. Javel! – Og blandt danske Billedhuggere ved vi, her var en Bissen og en Jerichau, – og saa ved vi altid Navnene paa en 2–3 Stykker forresten. Men det er ikke saa stort, vi har hørt om dem. Og seet? Selvfølgelig endnu mindre.

Nu! Kanske det alligevel bare er jeg, som er saa inderlig uvidende, at jeg aldrig har hørt Navnet Dan, førend jeg kom hidned? – Her er desuden heller ikke bare en *Billedhugger*, som heder Dan; her er ogsaa en Billedhuggerinde – J. Pedersen Dan er hans Navn, Fru Johanne Dan, født Betzonich, er hendes. Og som sagt: *Jeg* har aldrig hørt om «Danerne» før. – Derfor blev [124] det mig ogsaa en dobbelt Forunderlighed, da jeg kom ind paa deres Atelier. Slig en Rigdom af Værker paa privat Hold havde jeg dog ikke tænkt mig. Slig som her er dynget op med alt, tænkeligt og utænkeligt, fra det mindste og mest nitide til det største og djærvest modellerede. – Ja, slig som her det brune Ler er skabt om til at blive dristigt og metalskinnende! Og slig som her Livet er blæst i det kolde Marmor! Jeg siger: Det er jo høitideligt at gaa derinde iblandt disse Værker, de der alle er skabt af samme Hænder og beaandet af samme Aand – mange af dem grebet og fæstnet midt i Bevægelsen – som havde nogen svunget en Tryllestav over dem. – –

Se nu bare i Krogen der, der smyger sig Slangetæmmersken, hun med Haaret høit paa Hovedet, hun med Lemmer, smidige, glatte som selve den Giftslange hun tvinger med Øine og Haand. – Hvad – om der ikke en Aften vil komme Fosforglød i Slangens Blik, og en, som sidder her alene mellem de to høit benaadede Menneskers Livsværker, vil se Slangetæmmersken, den unge, smidige Indierinde, høine Haanden og hviske – – – og Slangen vil sno sig og hvisle, rundt og rundt. Og Indierindens Haand vil blive haard og skarp af Muskler i Spænd. – Og – hvo ved?

Kanske saa den evige Konflikt mellem Kvinden og Ondskabs Ondskab vil komme tilorde mellem dem.

– –

Og se den store, kraftige Moder der, hun med det fulde Bryst, hun som har det trofaste Alvorsudtryk i sit retlinjede Ansigt, hun, der knælende [125] skjærmer sine mange Børn med sit Legeme og sine Arme, ligesom en Fuglemoder, der skjærmer sine Smaa med Vingerne. – Hvad – om den Kvinde satte det ene Knæ fremfor det andet slig en Aften – og langsomt retted sin stolte Junoskikkelse – det mindste Barn vil hun løfte høit paa sin Arm, som var hun en Rafaelsk Madonna.

– –

«Dryaden, som dør», har Fru Johanne Dan døbt et af sine Værker. – Løvrigt og vakkert har det engang staaet, Træet. Sol har skinnet paa dets lyse Blade. Og Vind har hvisket og legt. Indtil en Dag, Himmelen skyed over, og Herren sendte sit blinkende Lyn. – Saa splintredes Træet, saa sygned Dryaden, ung og skjøn, midt i sin deilige Sommer – Øinene brast, Øinene lukkedes – nu farer Træets Sjæl did, hvorfra Lynet kom. –

Se, der ligger hun, som plukker Vandliljer, – klyngende de endnu barnslige Lemmer til Træstammen, der hænger ud over Vandet, strækker hun sin høire Arm, og Liljerne griber hun, en efter en. – Kanske er det Livets Liljer, du plukker, du unge, unge Pige? Og du plukker dem som dine Lige flest: Ser nok det sorte, dybe Vand, men aner ikke Rædselen ved det. Tænker ikke paa, at Grenen kan briste, og Livets Sortenøk kan tage dig. – Bedre var du da faren, du unge, unge Pige, om Gravengelen derover skred mod din Grav og dryssed den til med sine blege Roser; for Dødens Rigdom har Gravengelen i sin Favn – det er Mindernes fagre Blomster. – –

Men ved Gravengelens Side – der inde paa [126] Atelieret – spænder Ismael sin Bue. Ismael med Dyreskind om Lænd, med skjønne Muskler i selvbevidst Kraft. – Og tung og indadvendt sidder Holger Danske med sit Sværd over Høisædets Armer, og grubler og grubler over det Danmark, som svandt, over det Danmark, som lever, og over det Danmark, han ønsker maa leve langt frem mod Diamantbjergets Evighed.

Saa synes jeg næsten at høre den brustne Lyd af Hornet, hvori den lille, døende Hornblæser udaander sit sidste Suk, medens den gamle Veteran bærer ham paa sine Arme i Spidsen for Regimentet.

Men det bedste gjemmer jeg tilsidst, det, hvorefter jeg nu hele Tiden har længtet at skrive:

Tungt og massivt gammeltestamentligt er Sujettet. Det er taget fra hin Tid, hvorom skrevet staar:

«Israeliterne skulle udfries af Ægyptens Trældoms Aag» – –

Den unge Syrer har arbeidet paa den store Sfinx, og den ægyptiske Sol har brændt paa hans Hoved. Som skarpe Klinger har han seet Solstraalerne mødes for sine Øine, og han har følt dem bore sig dybt ind i Hjernen; men arbeidet har han, banket og hugget med Hammer og Staal – snart har han fornummet sit Legeme som den glødende Sten – snart har han fornummet det koldt og fugtigt som Væggene i de dybe Krypter; men fremdeles har han arbeidet – arbeidet og arbeidet. Kanske har han revet en Rift – kanske skal han forme en Fold i det tunge Hovedsmykke? Hans Hammerslag bliver til vilde Hug – og hans Hammerslag [127] bliver saa ujævne, svage, som laa den Hammer i Barnehaand.

«Jehova, hvor er du?» stønner den unge Syrer.

«Jehova, Jehova. Jehova er i det største paa Jord: Jehova er i Mørke, Jehova er i Ild, Jehova er i Hav, Jehova er i Sten. Men hvo, der ser Jehova, han maa visselig dø!»

Den unge Syrer løfter sit sløvede Blik did, hvorfra den brusende Stemme syntes lyde, – og han ser op mod den store Sfinx. Og Sol flammer om Gudens Hoved, Sol gnistrer om Gudens Pande, – da trækker det sig til Smil om den stærke Mund – – og livløs styrter den unge Syrer om mellem Sfinxens mægtige Arme. – –

«Og Trældoms Aag er brudt,
Livets Gaade løst,» –

saa lyder Mottoet, den danske Billedhugger har givet dette Værk, der fremstiller den unge Arbeider liggende død i Stengudens Favn.

*

Men der er flere end den unge Syrer, der arbeider paa den store Sfinx. Og Livet hærjer, og Solen brænder, og Sfinxen suger dens Marv og Blod – – – og Jehova er i det største paa Jord: Jehova er i Mørke, Jehova er i Ild, Jehova er i Hav, Jehova er i

Kunst. Men hvo, som ser Jehovas flammende Aasyn i sin egen Kunst, han maa visselig styrte livløs i Sfinxens Arme; for da har han arbeidet sig selv tildøde. Men:

«Saa er da ogsaa Trældomsaaget brudt. Og Livsgaaden løst.»

ST. HANS-KVÆLD

n12

Naar en gaar udi Skogen, er det godt at slippe Mødet med jagtklædte Mænd og Damer i røde Hatte. Damer overhovedet passer ikke i Skogen – ialfald ikke med Skjørter paa. – Og Mændene bør ha Trøierne grønsket af Veir og Vind, Hatterne bulet, Næverne barket – saa først staar de i Stilen med Orebusker og Bjergknauser. Saa først er de som vokset ud af Skogen og hørende Skogen til. – Og da vil en gjerne møde dem.

– – –

Fiskerne holder lange Snører i Vandet; men det hjælper ikke, at de spytter paa Krogen. Fisken er listigere end Mennesket ikvæld; – den bare sprætter i Vandet og sender glinsende Ringe vidt udover Sjøen – Spiral i Spiral, som det svingende Hjul paa en Cirkelsag. – Men Menneskene sidder der kanske heller ikke saa rent for Fiskens Skyld. Vel ligesaa meget for at døse og stirre udover Vandet.

Og de ser Solen gaa ned – og Halvmaanen kommer deroppe som en hvid liden Sky. – Og saa laaser da Fiskerne sine Stænger fast, – og [129] oppe i Aasen klinger nogle faste Slag af en Økse. – De skal vel lave sig Tømmerkøier nu for Natten. Kanske tænker de at udvide den Fiskningstilladelse til en liden uskyldig Rugdejagt saa i Skumringen, eller kanske en liden Spiljagt saa paa Morgensiden. – Velbekomme – I derover i Tømmerkøien! Det er nok ikke saa ganske i Overensstemmelse med Jagtloven, men «Fuglen flyver frit,» tænker I vel. «Eieren er rig. Han daller paa Gaarden, og han diller i Byen – og Fuglen fik han neigu ikke alligevel.» – Og kanske han ikke tog det som nogen Forbrydelse heller. Han er en god Mand og gjør ikke Fattigfolk Fortræd. – –

Men her paa min Side, her tør ingen være.

Derfor ligger Skogen saa vemodslig ensom og taus i St. Hans-Kvælden. – Men lysere blir Maanen, og blankere blir Vandet. Og to Maaltroster svarer hinanden over Sjøen.

Saa blev der bare en eneste Maaltrost langt borti Aasen. – Og Mørket kom sivende ud fra Skogkransen. Og de snoede Trærødder blev fæle Øgledyr, som klatred op fra Sjøen. Saa tændtes Fiskerbaalene – et – to – tre – røde, flammende lige nede ved Vandspeilet. Og en eneste Gang brølte Elgen. – Elgen har det styggeste Brøl i Verden. Men det er mørkt og stærkt, som var det selve Skogen, som raabte i Sommernatten. –

«St. Hans-Kvæld,» siger en søvnig liden Maaltrost med sin fineste Stemme oppi Aasen. «St. Hans-Kvæld.» Og tilslut saa inderlig overtalende:

«Naa maa du *gaa* og lægge dig.» – –

– – –

[130] Der sidder en gammel Kone med krogede Hænder og tandløs Mund. – Der gaar en rundt i Skogen, siger hun, – og byder Elskov frem.

«Hm – tror du kanske ikke, jeg selv har seet ham? – Det var, da jeg laa ude paa Flaaberget. Der rørte mig noget som med en Nypetorngren, – og da jeg vaagned, saa jeg et ungt, stout Mandfolk glide bortover Myren. – Kanske du er Per, – tænkte jeg, og jeg hvisked det først og raabte det siden; men han vendte sig ikke. – Men saa vidste jeg siden da, at han var den eneste, jeg havde bryd mig om. Ja, jeg sagde det ligesaagodt, da jeg traf ham, – og saa tog han mig for Gud og Mennesker. – «Per – det var den første Manden min det, ved du!» –

– – –

Der gaar et ungt, vakkert Menneske med en Nypegren gjennem Skogen. Han kan bli baade til Per og Paal; for den, han vækker, synes se sin Elskede for sig. Eller den, der staar Sindet nærmere. – Eller den, hvis Navn har levet ukjendt nede paa Dybden. – Og bort gaar han. Og vi drar Kjendsel paa hans Gang, og paa hans Holdning, og paa alt det, hvorpaa et Menneske kjendes i Halvmørke. Vi ser ham, som for os fylder alt mellem Himmel og Jord. Og vi kalder ham med de deiligste Navne, vi ved.

Du – du – hører du alligevel gjennem Skogen? Ved du, at i dig er der mange? Ved du, at i dig er du selv og alene? – For du gaar rundt i Skogen med en Nypegren i Haanden – du forandrer dig, og du er dig evig lig. –

[131] Nu gaar du forbi alle de røde Baal, og de, som sover, vækker du. – –

Nypegrenen, du holder i Haanden, er vel brun og tornet. Men indiblandt Tornerne sidder de fine, smaa Skud, som skal bli til Blade og til lyse Blomster. – Som Kjærligheden selv, den, der kan begynde med Mismod og Sorg, men kan bli saa sød og straalende fager. – –

St. Hans-Kvæld.

Til langt udover Natten flammer de knitrende Baal. – –

DØDVÆGTEN I LEIREN

n13

Der skrider et Tog gjennem By og Bygd, et Tog, som ikke gaar Hus forbi, ikke Dør og rygende Pibe, et Tog med Faner i Hænderne. Og Fanerne er hvide. Og Toget skrider stærkt og stille. For – Toget er af Kvinder, som vil frem.

Og fra Hus og Hytte følger Kvinder med, og Toget bølger alt langt over Landet. Og Fanebærerne, de Ranke, med Panden hævet mod Lys og Luft, ler mod Leiren, som skal vindes. Og fremad skrider Toget. Fremad. Fremad. Gjennem By og Bygd. Ikke Hus forbi, ikke Hytte og rygende Pibe. – –

Saa underlig uventet, at det Tog skulde blive hæmmet i Gangen, at det Tog skulde faa Byrde at drages med! Fanebærerne, de Ranke, vinker med Fanerne: «Fremad, fremad, vi har langt igjen!» Alligevel sagtner Toget – som var der kommet Dødvægt med. Om nogen var blit trætte? Om nogen havde fanget Sygdomme? Om Mennesker havde ringeagtet Fredens Fane? – Fanebærerne, de Ranke, vendte Hovederne og saa sig tilbage. Da mødte dem vel det besynderligste Syn, [133] noget Menneske skulde set: Fra Hus og Hytte var Kvinder kommet ud og hængt sig fast ved Toget for at stanse det.

«Tilbage! Tilbage!» lød disse Kvinders Raab.

«I ved ikke, hvad I gjør. I har ingen Forstand paa at styre med i Lande og Riger. Kom med os tilbage ind i Husene.» – Thi disse Kvinder var en Flok Vankundige. Fordi de selv var vankundige, trodde de ogsaa, at andre maatte være det. Fordi de selv var forstandsløse, trodde de ogsaa, at andre maatte være det. Fordi de selv ikke kunde forene Synet af Hjemmets Tag og Guds aabne Himmel, trodde de heller ikke, at andre kunde det. – Men ak, som Dødvægt virker de. Der skrider nok Toget ustanselig frem under Fanebærernes flyvende Faner. Men Bagstræverne, Dødvægten – Gud, hvor den hefter og hæmmer!

*

Enhver Sag, selv den bedste, har sine Modstandere. Jeg har hørt sige, at i de Dage, da Sagen for Livegenskabets Ophævelse var fremme, var der mange blandt de Livegne, som nødig vilde ud af sit Livegenskab. Rimeligvis fandt de, de havde det bekvemmere og mer usorgende just saan, som de havde det; de slap at lægge Tanken til; for der deres Herrer ordned alt for dem, og deres Herrer tænkte for dem, behøvede de Livegne bare at lægge noget Legemsarbeide i Vægtskaalen, – og var deres Herrer forøvrigt gode, hvilket jeg i dette Tilfælde trygt forudsætter, at de var, saa slap de Vornede kanske med et Minimum af [134] Kropsarbeide ogsaa. – Skal jeg nu sammenligne Bagstræverne blandt Kvinder med de Livegne, som stritted imod sin egen Frigjørelse, forudsætter jeg ogsaa trygt, at de ligervis hine finder sine Herrer gode. Ja, for den Sags Skyld – jeg tror gjerne, at der for nogen hver af os et eller andet Sted i Verden gives en god Herre, for hvem vi gjerne kunde bøie Hodet. Men en Ting er at *bøie* Hodet, en anden at *tabe* det, eller rettere: At lade den gammeltestamentlige Opfatning kjendes for Ret, at «Manden er vort Hoved», for vi har intet. Og Dømmekraften maa vel være en liden Smule lammet, hvis vi ikke kan sige os, at med disse vore gode Herrer kommer vi bedst udaf det just som ligestillede og fribaarne Mennesker, og *den* høster sagtens større Laurbærkrans, den som seirer over én Fri, end den, som seirer over *hundrede* Trælle.

Nu! Det være sagt: Megen Trældom har vi dog lidt efter lidt – takket være Fanebærerne! – rystet af os. Men: Fremad! Fremad! Vi har langt igjen endnu til fuld Frihed og Lighed. Fremad! Fremad! Den, som staar stille, arbeider imod. Til Kamp mod Dødvægten i vor egen Leir, mod Dødvægten i Sindene. Gjennem Kamp til Seier. Den, som vinder sig selv, vinder Verden. Naar vi Kvinder vinder os selv, vinder vi Verden. Og husk:

«*Da først vil Fredens hvide Banner for evig vaie over Landene.*»

MUNKENE I GLENARVON

(1906, utkast fra ca. 1897)

De fromme Munke i Glenarvon
de bad til sin Herre og Gud:
«Gud Fader, Guds Søn og du Helligaand
skjærme os nu med Jer stærke Haand
fra at følge de Kjætteres Gud.

De Djævle skjænder med Baal og Brand,
de skjænder Dig, Herren vor Gud.
De Blodhunde jager fra Strand til Strand,
forpester dit hele velsignede Land.
O, slet os af Jordlivet ud!»

Den Bøn udgik fra Munkemund
saa ydmyg, enfoldig og lav.
Og Gud dem bønhørte i Nødens Stund,
sænked det Kloster paa Havsens Bund
gav dem en skinnende Grav.

Paa Skotlands yderste Odde
mellem dybe Revner og Slug,
hvor Havet breder sin Skodde
og Maanen sin sølverne Dug,

[136] der lyder det tidt slig en underlig Sang,
mest som en høitidelig Messe.
Man ved ikke enten fra Bølgernes Fang
eller Himmelens blinkende Esse.

Det er Munkesangen i Glenarvon:
de takker sin Herre og Gud.

De synger Te Deum og eleison,
løsnet er Sjælen fra Jordelivs Baand
høisalig, evig og prud.

Saa siges der ogsaa: Hver Julekvæld,
naar Veiret er stille og klart,
da sees der Lys i det lille Kapel.
Og saa kommer der en for at gjøre den vel,
som har de Gamles Minde i Ære bevart.

ORMEN

n14

Hilma Sofie kom over en Hugorm, som laa og smøg borti Bregnebakken. Det var lige, saa hun havde traadt paa den. Den reiste Hodet og fræste, saa hun bare saavidt fik rygge tilbage og finde noget at slaa den med. Da syntes hun, den var en forunderlig en, denne, slig den laa der og ligesom lod sig slaa – bare hvæste en Gang imellem. Og alt, hvad hun slog, var den lige hel. – Derfor vendte hun sig om og tog en stor Sten tilslut, og glemte ikke at spytte paa Stenen, før hun slængte den mod Ormen:

«Tag den du, Styggen!»

Stenen knuste Halvdelen af Ormens Hode. Og saa var sagtens Ormen død.

Hilma Sofie stak Kjæppen indunder den smidige Ormekrop, og bar den med sig som Trofæ, altimens hun forundred sig meget over et Afmærke, den havde – en Tværstribe som en liden gul Ring over det kvæstede Hode.

Og der hun kom frem til Sæterhytten, hængte hun Ormen op paa Rækværket udenfor.

– – –

[138] Men da Hilma Sofie havde lagt sig tilkvælds, syntes hun grangivelig, at Ormen kom ind i Stuen til hende – den snodde sig bortover Gulvet med sit halve Hode skudt tilveirs. Og der i Hodet sad et ørlidet Fosforøie, som gløded med Lys lig en Sankthansorms.

Saa blev den borte en Stund.

Men pludselig fik hun se den igjen paa Sengestolpen. Der havde den klatret op, og der sad den stille og saa paa hende med sit ene Øie. Og saa begyndte den at hvisle, og tilslut blev det til Ord:

«Der ligger et stort Ormenøste nord i Kollen,» hørtes det. «Og lige nede ved Roden af Bregnebakken ligger der ogsaa et. Og: Kan du forresten si mig, hvor Orm ikke findes?» – Og den stirred og blinked med det røde Øie – og den snurred og snodde sig om Sengestolpen. Saa sad den der igjen bumstille.

«Skal jeg si dig det?» hvisked den. «Skal jeg syne dig det?» Den strakte Hode og Krop – – og saa syntes Hilma Sofie, den vokste op fra Sengestolpen, indtil den blev til noget fælt smalt noget. Og slig blev den siddende.

«Jeg er Orm i Øiet,» begyndte den atter –

«og jeg er Orm i Sindet. Jeg er Orm i Jorden, og jeg er Orm i Luften» – og saa bøide den sig ned over hende: «Jeg kan kjekse dig fore, jeg kan vildre dig ind!» Og hun saa Øiet og atter Øiet. Og saa vidste hun ikke, hvordan det var. – –

Hun kom ind etsteds, hvor alt var saa umaadelig vakkert. Der var en stor Sal i fløielsbrunt med Guld paa. Der var slanke, spændstige Mennesker [139] i slæbende Kapper og Kjoler. Og de gik to og tre og kanske fler i Følge med Folk, hun syntes at skulle kjende.

Borterst i Salen sad der En i et Høisæde. Han havde et Scepter i den ene Haand. Og et Rigsæble i den anden. Han havde ogsaa en gylden Ring om Panden; men der saaes kun Halvdelen; for over den anden Halvdel dækked et Silkebind. Og vakker var han – saa gudeskjøn, at aldrig havde vel Hilma Sofie set noget herligere. Han var som en Ildslue ved Sjøen. – Og dybere og dybere bøide sig Hilma Sofie. Idetsamme trilled noget ned foran hende. Hun tog det op og saa, det var Rigsæblet.

«Spis,» syntes hun, han hvisked.

Og Hilma Sofie spiste.

Den første Bid var besk, og den anden var besk. Men hun svælged alligevel og tog den tredie.

«Giv med dig,» hvisked det.

Og Hilma Sofie gav med sig. Og inden hun slutted, syntes hende Smagen saa søt som søteste Vin. Og da gjennemrisledes Hilma Sofie af en stor Kjærlighed for Kongen selv.

Men der Hilma Sofie løfted sine Øine, var Bindet faldt af ham. Og den deilige Konges ene Tinding var knust, og levret af mørkt Blod. Og som hun stirred,

mørkned ogsaa det skjønne Ansigt, og de herlige Lemmer skrumped ind og tog vanskabte Former. Og mens hun endnu stirred, blev han til den brunspraglede Hugorm med det ene fosforglødende Øie, og den spaltede Tunge spilled [140] den ud af Gabet, slig den hvæste og lo. Hilma Sofie vendte sig om mod Salen – da saa hun, at ogsaa alle de andre skjønne Mennesker var blit til brune Orme. Og de snodde sig to og tre, ja kanske fler, om de Jordemennesker som var der.

«Naar der spises for meget af Æblet, falder Silkebindet af,» hørte hun Hvislingen paany. –

«Ser du, han der er taget af Mordertanken. Han er taget af Hevnstanken. Han skal bli Forræder. – Og ved dem alle hænger Løgnen, Misundelsen, Svigen og Naget – – og se paa dig selv – – jeg, Kongen, har skabt dem!»

Da skreg Hilma Sofie i Rædsel for en fæl Orm, som hængte fast ved hende selv.

Og saa var hun ikke længer i Salen, men i Sæterhytten. – Straks tænkte hun paa Ormen. Da maatte den være kommet ned i Sengen til hende – hun fornam en brændende Svie i sin ene Fod, – og Svien bredte sig ud over hele Kroppen.

«Hvad – hvad er det?» fik hun sagt.

Da sad den igjen oppe paa Sengestolpen, liden og brun, med det lille Ildsøie lysende ondt imod hende.

«Har du knust Hodet mit, saa har jeg saaret Hælen din!» sagde den.

Og borte var den.

– – –

Da Hilma Sofie kom ud om Morgenen, hængte Ormen der som før paa Rækværket. – Hun kradsed paa den med Kjæppen, kjendte, den var myg og bøielig endnu. Hun saa nøie paa dens knuste [141] Hode med Afmærket i Panden. Og hun syntes, det aabne, røde Øie stirred levende og listig paa hende.

Hilma Sofie stak Kjæppen indunder Ormekroppen og tog den med sig ned til Tjernet. Og der slængte hun den udpaa.

Og syntes hun, den sank, tung som en Sten, af Synd og Ondskab. – –

SYDOVER

n15

Firenze, 11 jan. 1907.

Ingenting er vel lettere at forstaa, end at de, som trykkes af Sinds tunge Rørelser, gjerne vil reise – ja, saamange der er, som lider under Kjærlighedssorger, under Dødsens Sorger, under det syge Blods Sorger, Sorger, som skal stænges med Slaa og Bom, Sorger, der brænder inde, kvalt, kvalmende, som Korn raabjerget i Ladet. Intet Undere, at de da gjerne vil reise, Menneskene, og at de reiser, saasandt de bare kan. Saa faar de ikke Ro til at hengive sig til Tankerne for Hjulene, som ruller, for Klokkerne, som kimer, for Sirenefløiterne, som hviner, for Medmenneskene, de urolige, for alt det, der skifter og skifter saavel i Farve som i Form, alt det, som paakaldende Opmærksomheden tvinger sig ind i Hjernen og lar de vante Tanker bare faa sin egen lille bitte dunkle Afkrok.

Og naar saa en af disse Mennesker atter en Dag sidder derhjemme, da er der kanske faldt noget som Balsam over saaret Sind. Men fordi Livsrødderne gror saa dybt i Hjemlandets haarde Jord, er det vel ogsaa, at Sindet kun forandres paa Overfladen. [143] Og sligt som Reisens Syner vil fare forbi ens indre Øie som underlig flakkende Taagebilder bare. Hvorfor reiste du da, naar du paa Forhaand vidste, at du hænger fastere ved det derhjemme end ved alt andet? Aajo, en kan reise for saa meget. Og saa – efter Udlændighedstiden kjendes nok Hjemmet dobbelt lunt og velsignet – om ogsaa Vunder skulde brydes op paany.

Men Taagebillederne, Taagebillederne, de viser sig og svinder, dukker op, glider forbi, i uendelig skiftende Række, – medens vi selv staar paa *Livsens* rullende Hjul. – – –

Der var en vældig, gammel Stenkirke etsteds – det kan vel være ligegyldigt i hvilken By, jeg liker ikke at opgive Stedsnavne, jeg synes, det gjør Tanken saa kold. Den vældige gamle Stenkirke drog Mennesker til sig, og høit over Byen hævet den sine to faste Taarne, de lignet to stivnede Arme strakte mod Himlen i Bøn. Uden glimrende Farver var Kirken, skimlet af Aarhundreders Sol og Regn. Buevinduernes Ruder af saa dunkelt farvet Glas, at de udenfra syntes som støbt af

Metal. Portene af Jern, men med smaa Kotdøre ved Siden, hvorigjennem Menigheden kunde smutte ud og ind. Og saa faldt det nok lidt underligt at se, hvordan der i den trange Gade, skygget af Gudshuset, Side om Side laa Butiker, i hvis Vinduer hvide Ornater med røde Kors høitidelig og ostentativt pranget, og Butiker, hvorfra det lyste letsindig i Smaaflasker fyldt med røde Likører og uægte Essenser – og opmed Kirkevæggen var klistret Plakater om Værelser tilleie. Men underligst faldt det dog at [144] komme ind i Kirken derudenfra – det Menneske, som saa gjorde, kunde nok studse; for det Menneske var pludselig traadt ind i en anden Tidsalder, en mørk middelaldersk Tidsalder, fuld af Fordomme og Overtro, fuld af Rædsler og Martyrium, men ogsaa fuld af Barnlighed og Fantasi.

Skummelt var det under det mægtige Hvælv, de enkelte Lys, der stille brændte foran de mange Altere langs Væggene, kunde ikke forjage den dybe Skumring. Tvers over Gulvet fik Søilene kaste kulsorte Slagskygger, og paa Bedeskamlerne knælte Menneskeskikkelser. Og længst borte i Kirken fortonet sig det sidste Lys, som brændte det uden Flamme, som et rundt, rødt Dyreøie eller – som en glødende Cigar i Mørke. Og foran et Alter messet Præster – trende Skikkelser tegnet sig mod Alterlysene – de to mørkklædte, den tredje mager, ung og hvidklædt. Kanske var han ogsaa vakker den tredje, Hodeformen var saa smal og ædel. Men hvad det gjaldt med ham – maaske var det enslags Prøve, Indvielse eller lignende – Munkene og Menigheden vidste det – de sang Vekselsange for ham: Naar de to Mørke havde sunget tre Strofer tre Gange, svarte Menigheden én Gang – og saa bøide sig den Hvide dybt, saa dybt, at hans Pande næsten berørte Gulvet, alt imedens han læste op saa uendelig lang en Passus. Og dette gjentog sig to Gange, tre Gange, syv Gange, tretten Gange, utallige Gange. Og der de læste og messede og sang, saa Lysene foran deres Alter blaffede, blev den unge Hvide høiere at se til, som rankede han Ryggen i Ekstase, og efterhvert han nu gjentog [145] sin lange Ramse, bøide han Hodet mindre dybt – mindre – mindre – og mindre – – for saa tilslut slet ikke at bøie det, men holde det hævet, høit hævet, som bares der ham herlige Visioner fore – gjerne havde jeg set hans Øine da, jeg tror, de maatte være skinnende blaa, og inde i det skinnende Blaa tror jeg der laa saa dyb en Verdenssorg – deilige Øine, vidunderlige Øine i et blegt, smalt Ansigt – og saa – tænk! pludselig svaiede han som rammet af Lynild. De to Mørke vidste muligens, det vilde komme slig, saa rappe de var til at række ud hver sin Arm til Støtte. Men Menigheden, nei, Menigheden, mærkede ingenting, der opstod slet ingen Bevægelse, de stirrede nok alle blot ind i Ordlyden af Bønnen og ind i sin egen Taage. Og videre messede de to Munke, som om ingenting var hændt – og Menigheden svarte, blot syntes jeg nok, at et Par Stykker vendte Hodet lidt, da de

to Mørke nu overtog den Hvides Ramse; men hvad? dette sidste kunde jo ogsaa høre med til Ritualet, tænkte de vel – – og efter en Stunds Forløb blev atter den Hvide med. Da holdt han atter Hodet bøiet, og Stemmen var veg og lav.

Men jeg har undertiden siden maattet tænke paa dette som Symbol: Saadan flammer vi Mennesker op i Livets Monotoni, lar selve Monotonien beruse os. Og ser vi deilige Syner. Og føler vi Gnist til de store Impulser. Men netop fordi det kommer saa umaadelig flammende alt paa engang, overvældes vi – og saa knækker vi kanske pludselig sammen som den unge katolske Præst i de hvide Klær. Og naar vi saa vaagner, holder vi [146] Hodet bøiet, og Stemmen er blevet veg. Og saa flammer vi ikke mer. Ak ja; for saadan er vist Livet, hvad enten det leves mod Syd eller Nord.

Men Drømmebillederne, Drømmebillederne, hvor blev der af dem? Fordi Hjernen vilde fare med Problemer, blev Drømmebillederne borte et Øieblik – men, aa, saa lukker de nok op en anden Gang paany.

GIARDINO DI BOBOLI

(Bobolihaven)

n16

Roma i Februar 1907.

Saa kaldes den mægtige Slotspark, der dækker Høidestrækningerne rundt om Palazzo Pitti i Florens. Den blev omtrent Aar 1565 anlagt af Eleonora af Toledo, Cosimo den 1stes Gemalinde, – efter Sagnet af Glæde over en Spaadoms Usandfærdighed. Ja kanske er det nok upaalideligt det Sagn; for, som det lader, kjender ingen anden til det end jeg; men jeg, jeg hørte det med Sandhed at melde af en gammel, hvidskjegget Mand, som gik derude i Haven ved Solnedgangstider. Og være sig Historien saa upaalidelig den være vil, – *vakker* er den dog:

Den høibaarne Storhertuginde Eleonora af Toledo havde et heftigt Sind, men et mildt Hjerte og en aaben Haand. Og engang havde saaledes det heftige Sind været Skyld i, at en Synder var blevet kastet i Ormegaarden; men det milde Hjerte havde ladet sig røre ved Synderens Bønner og Ynk, saaledes at han atter var blevet trukket op, – og den aabne Haand havde endog ladet ham [148] vederfares ufortjente Gaver, inden han sendtes bort. Men nu vilde Skjæbnen, at denne Synder var et meget ondt Menneske, som istedetfor at gaa bort med Taknemmelighed i Hjertet gik bort med Hads og Hævns Tanker. – Og fordi det nu ofte synes, som om Had og Hævn har mægtige Aander i sin Tjeneste, overgik der den høie Frue flere Uheld just efter hin Stund: En Dag kom saaledes et giftigt Insekt surrende og stak hende i Haanden, saa hun derved paaførtes et Hudonde. En anden Dag traadte hun feil paa Foden, saa Ankelen svulmede uhyrlig op. Og en tredie Dag, og det var jo det værste, flagrede et hvidt Pergament ned i hendes Skjød, – paa Pergamentet stod skrevet, at intet af det, Storhertuginden berørte, skulde trives. Og da det nu kort Tid derefter hændte, at Storhertugindens hvide Kat døde paa en uforklarlig Vis, grebes Storhertuginden af et Stort Mismod, og hun stængte sig inde paa sine Værelser, fordi hun trodde, en Forbandelse var over hende, og hun turde ikke hverken se paa

eller røre ved noget af, hvad hun havde kjært – langt mindre da ved sine egne Børn. Og der rugede Sorg over Paladset, og der blev sendt Bud baade i Syd og i Nord for at finde nogen, der kunde løse Trolddommen. Men ingenting hjalp, før en vis, gammel Eneboerske fra Bjergene gav det Raad, at man skulde faa Storhertuginden til at plante tre Mandeltrær en Morgen ved Solopgang – derefter skulde Storhertuginden i trende Dage knælende bede for Madonnabilledet i Paladsets Kapel, – og hvis saa de trende Trær i denne [149] Tid slog Rod, da skulde det være et Vidnesbyrd om, at selve Himmeldronningen havde velsignet hende. Og saa plantede da Storhertuginden de trende Trær – og bad for Madonnas Fod, mens Vagtmænd med lange Sverd bevogtede Trærne.

«Er Løvet visnet?» spurgte Storhertuginden den første Aften, og hendes Kind var blegt af den megen Andagt Dagen igjennem.

Nei, frisk og grønt var Løvet. –

«Er Løvet visnet?» spurgte Storhertuginden den anden Aften, og hendes smale Hænder var hvide og blodløse som Marmor af at strækkes op mod Himmeldronningen.

Nei, friskt og grønt var Løvet. –

«Men nu er nok Løvet visnet,» sagde Storhertuginden den tredie Aften, og hvide var Læberne som Kindet og Hænderne, og Legemet skalv i Feber.

Nei, friskt og grønt var Løvet! Og ikke nok dermed, men indimellem de friske, glinsende Blade skinnede hvide Blomsterklaser. Da vidste Hertuginden, at ingen Trolddom længer var over hende. Og i Glæde og Taknemmelighed tog hun allerede den fjerde Dag hundrede Mand med sig, og der blev plantet baade i Uger og Maaneder.

Og Eleonora af Toledos Livsværk trivedes – det blev Bobolihaven slig den staar den Dag i Dag med sine store Marker af knudrede Trær og med sine lange, lyse Alléer med de smale, dunkle Løngange ved Siden.

Og langs Cypresalléerne staar Rækker af vakre, gamle Statuer, og af Statuer skinner det inde fra [150] de mørke Buskadser, og nede i Marmorkummene leker Vandet omkring dem. Og ret for Bagsiden af Paladset ligger Amfiteatret – derfra høiner sig Haven, Terrasse efter Terrasse, bugnende grønne Trær over Marmortrapper og de stolte, deilige Billedstøtter – – som en Jakobsstige høit op mod Himlen. Og var det nu Sommer, og Roserne glødede, og Ildfluerne gnistret

som Stjerner gjennem Luften, da tror jeg nok, at Bobolihaven maa være et af de deiligste Eventyr paa Jord!

– – –

Og fordi jeg nu er kommet til at nævne Ordet Eventyr, kommer jeg i Tanker om, at jeg i min Barndom havde slig en vidunderlig Eventyrbog – hvad den hed, ved jeg ikke, og Far og Mor er døde, saa jeg ikke kan faa spurgt dem. Og jeg husker, at jeg engang efter at have gjennemgaat en Sygdom sad ved et Vindu med Eventyrbogen foran mig og saa udover en solbeskinnet Haveplæn, hvor fuldt af gule Lænkeblomster grodde og skinnede som smaa Solspeil – gav Solskinnet tilbage. Og det skimrede for mig, at Verden kunde være deilig, ja, ligesom Eventyrerne i Bogen.

Ofte staar det ogsaa for mig, at jeg vist igrunden skulde skrive Eventyr, forunderlige, romantiske, skinnende Eventyr, slig jeg har levet mig ind i Eventyrene altid, og slig jeg endnu læser Børns Eventyrbøger, jeg tror – med større Glæde end Børnene selv. – Da Solen gled mod de vestlige Himmelegne, tog det store Hus og gjemte Solskinnet væk, og der faldt Skygge over Plænen, og alle de straalende, smaa Solspeil lukkede sig [151] sammen. Og over alle de mygbladede udenlandske Træsorter saavelsom over de haardføre, hjemlige Trær faldt Solskinnet kun i Topperne – – og med Skyggerne, som vokste, tog det til at pusle og tusle mellem Grenene – og Eventyrernes Rigdom gled ud af Bogen, spillede og vinkede, skjult og i Løndom, rundt om i den store Have derhjemme i Norge. –

Og som jeg gik i denne Slotspark hernede, – som Bobolihaven kaldes, da maatte jeg, enten jeg vilde eller ikke, tænke paa mit Fædrenehjems og mine vakreste Eventyrs Have – var end denne, Slotsparken, flere Gange større, hundrede Gange mer kultivert, og kunde end disse Trær fortælle store Eventyr, tildraget mellem levende Mennesker. For intet blir alligevel som *Hjemmets Have*, som *Drømmenes* og *Fantasiens Have*.

PAASKE I KIRKESTADEN

n17

Roma, April 1907.

Klokkerne kimer. Kimer og kimer. Kimer den stille Uge og Paaskefesten ind. Hver med sin Røst. Snart skranglende og iltre som Dampbaadsklokker. Snart brustne i Tonen formedelst gammel Skade – som Klokkerne paa vore gamle Gaarde derhjemme. Snart fyldende Luften som ringende en Død til Jorden. Snart dumpt stormende som var selve Dommens Dag forhaanden. Kimer, kimer gjør Klokkerne fra Morgen tidlig til Aften silde – kalder og maner med Klang og med Drøm.

Italienerinderne svanser om i violette Dragter og med taarnhøie Hatter paa Hoderne – og stor føler de Stunden, fordi de er i fineste Puds, og fordi Klokkerne ringer, og fordi Solen skinner – og inde i hver eneste Kirke om aldrig saa liden neier de i hundredvis for Madonna, og de dypper Spidserne af sine smaa, fede Fingre i Vievandsskaalen, og de bestryger sin Pande, og de gjør Korsets Tegn, og alt, som sig sømmer en god Katolik. Og naar Præsterne drager i Procession, bærende de høie [153] Alterlys fremfor sig og syngende dunkle Sange – hvem knikser da dybere, hvem stirrer da høitideligere end alle disse fyldige, violette Damer med de mange Fjærbuske paa Hoderne? – I Sandhed: Kvindernes dybe Kniks være Geistligheden til Husvalelse nu i denne Tid! Kvindernes dybe Kniks give Sortkjolerne Kraft, naar der hysses og pibes efter dem paa Gaden! Nu i denne Tid, da det efter Sigende skal være saa lidet lysteligt for Pavens Drabanter, at drives der saadan ved, da vakler snart St. Peders Stol. Tænk St. Peders stærke, forgyldte Stol, der den staar i Vatikanets Sale, i Hjertet af Kirkestaten, omgivet af en italiensk Hær paa 1 Million Præster, 2 Millioner Munke, foruden alting andet! – Men se, og der er nu ogsaa Alfa og Omega: Just fordi Præstehæren er blevet for stor, har Præstehæren tynget for stærkt. Og saa siden Frankriges Løsrivelse fra Præstevældet ifjor, har Misnøien aabenlyst brudt ud – der er stiftet Foreninger, og der blir stadig arbeidet, og jevnt og sikkert øges Medlemsantallet i det antiklerikale Forbund.

Saa begav det sig i Dagene forud for Paaskeugen, at en Klerk hver Eftermiddag stod paa Prækestolen i den store Santo Carlo Kirke paa Corsoen og lovet de Antiklerikale Død og Undergang i Svovlpølen – Satanas selv skulde hente dem i Tidens Fylde og føre dem til et hedt Sted, der visselig og udenfor al Tvil og Forvrængning eksisterte – og der skulde de da lide sin velfortjente Straf i al Evighed, Amen. – Og inde i den store Santo Carlo Kirke stod de Klerikale tæt som [154] Sild i Tønde og applauderte, da Talen var slut. – Men udenfor Kirken til langt ind i Sidegaderne, og opover og nedover Corsoen havde samlet sig en Menneskesværm, som peb og hysset, færdige til at give Prædikanten derindenfor god Stryg, saasnart han bare kom ud. Dog – dette vidste jo Prædikanten ogsaa. Derfor iførte han sig verdslige Klæder og smat i al Stilhed ud af en Bagdør. Og hvordan det forresten var, saa løb det hele noksaa fredelig af denne første Dag.

Men saa, den anden Dag, stod ogsaa Padre Michelangelo Draghetti paa Prækestolen i Santo Carlo. Og atter mødte Demonstranterne op. Men da havde man rigtignok været fremsynte nok til at plasere en Sikkerhedsvagt om Kirken. Der stod de da – først Bersaglierierne med de grønne, glinsende Fjærbuske – bagenfor Bersaglierierne bredte sig Carabiniererne med sine store Kapper og Napoleonshatter – og inderst inde – som det syntes, godt i Ly – Politistyrken.

«Viva Giordano Bruno!» skreg de Antiklerikale. Ned med Præsterne – ned med Vatikanet! – En uheldig Præst havde forvildet sig i Mængden, han fik Hatten revet af og Kjolen flænget. En anden Præst saaes at kikke nyfigen ud af et Vindu etsteds – straks fik nogen Øie paa ham, og der blev pegt og haanet – først blev saa Præsten borte og Vinduet lukket. Saa kom der op Vittighedsblade, hvorfra Pavens røde Billede skinnet – Bladene balancerte, gjennemboret af Stokke, rundt om i Sværmen, og der blev skraalt og leet. Nogen Ungdom hoppet ret i Veiret og sang med Præsterøst. [155] Andre tonet op med Marseillaisen. Atter andre hugg i med alskens haanende Udraab. Og af og til hørtes Katter at mjaue. Saa – et Dryss af løse Blade – det var Flyveskrifter, Smædeviser fornemmelig, en af dem hed Bedesøsteren. Kantate fra et Æsels Karneval.

«Viva il Carneval,» skreg og skraalte da Sværmen. «Ned med Politiet!» Og saa blev jo Militæret kommanderet til at trænge Mængden tilbage. Men Mængden skjød Rygg, satte Fødderne fast i Brostenene og skraalte endda værre. Saa kom Bajonetterne paa Geværerne og Bersaglierierne i Rækken, det blinket i Øinene, Morderlyst, Dolkelyst mod en vaabenløs Mængde, der nu veg. En Officer med dragen Sabel foran Fronten. Bersaglierirækken og Carabinierrækken aabnedes et Øieblik, Politisoldaterne frem, og saa et Kaos, Kaos, Mylder af Mennesker i

Dynge – ti Minutter senere en Flok indenfor Militærvagten, en Flok uden Hatte og med revet Skind – Arrestanterne. Men afsted gjennem Sidegaderne stormet en anden Flok for at passe Pater Draghetti op ved alle Kirkens Udgange. Og saa blev endnu flere Demonstranter knebne under Hui og Braak; mens Kirkefolket strømmet ud; mens Kirkeklokkerne kimet; men Pater Draghetti vidste godt at holde sig væk, vel styrkende sin Krop og sit Sind til de næste Dages Kamp for sin svovllugtende Lære. – –

Og videre kimer Klokkerne Paaskehøitiden ind. Og se – nu skal da paa vanlig katolsk Vis Fest afløse Fest i Kirkerne. Nede i Sato Silvestro har selve Landets Dronning ordnet Blomsterne, og [156] *der* er nu som i et Gravkapel saa bedøvende en Duft af Roser fra Drivhus, og saa tungt og kvalmt af mange Menneskers Aande. I Peterskirken stiger en underlig klar og spinkel Mandssang – Gud til Ære! – op mod den mægtige Kuppel, og Peters Malmfod er vaad af Kys. Op ad den hellige Trappe ved Lateranet slæber mørkklædte Mennesker sig møisommelig Trin for Trin paa Knærne – den Gjerning soner 7 Aars Synd – men *den* Gjerning er sandt at sige det uhyggeligste, man for sine Øine kan se – som en Flok baade legemlig og aandelig Vanføre virker de, disse Pilgrimme og Bodfærdige.

Dog ikke at forglemme: Ligesaa meget søgte som Kirkerne i denne Tid er – Kinematograferne. *Der* gives ikke netop Aflad, aknei. Men Lidelseshistorien opføres der. Og saa trænges og skubbes Folk den udslagne Dag for naivt høitidelige at beskue Engle – i høihælede Sko og med Korset, og megen anden Smagløshed forresten. –

Saa mange Sjæle, saa mange Sind: Nogen *for* Kirken, nogen *mod* Kirken – nogen *for* Kinematografen, nogen *mod* Kinematografen. Nogen *for* de falske Værdier – nogen *mod* de falske Værdier. Nogen for det æstetiske, nogen for det materielle. Nogen for Lirekasserne paa Gaden, nogen for Mandolinerne. Nogen for Noget, og nogen for Intet. Klarsynte de Øine, som altid ret kan skilne!

NIELS HOFFMEIJER: MORGENGRY

n18

«*Fra Jorden kom det altsammen, ligesom Taagen.*»

«*Fra Jordens Ældgamle Moderskjød steg mod Aften Damp af dets hemmelige Kraft. Modervarmens Kamp mod Himmelrummets Kulde. Det var vel Jordens Taarer ved Afskeden med Lyset, Elskeren og Befrugteren.*»

«*Og inde i Taagen stod Jordens voksende Børn, de smaa, svage, og de høie, ranke.*»

Thi Moder Jord, den store, trofaste, havde saa uendelig mange Væsener i sit Skjød – Væsener, hun lod vokse op og strække sig i Farvejubel mod Lyset, den store Glædebringer. «*Indtil Natten kom og den vidunderlige Moder Jord tog alting til sig, gav det stærke Næring efter Dagens Kamp og drog det svage og døde ind i sit Blod. Evig og trofast.*»

Og saa hændte det engang, at Jorden skabte sig et Væsen i sit Billede. Og dette Væsen blev en Kvinde.

«*Menneskene har fortalt hinanden fra Slægt til Slægt, at Manden var den første. Men det er Løgn, de vidste ikke bedre, og Manden vilde helst, man* [158] *skulde tro det. Det var Kvinden, der var den første. Hun er Kjød af Jordens Kjød og Blod af Jordens Blod. Hun har Førstefødselsretten.*»

Deilig er saa videre Digterens Skildring af, hvorledes dette Verdens første Menneske længe lever ensomt ude i en stor Skog, *der* hun giver Trær, Dyr og Planter Navn, der hun med stor Undren iagttager saavel Kornet, *der* falder til Jorden og spirer, som Dyrenes Liv – og meget misunder hun en liden Skogkat, som hver Dag kommer til hende; for – efter at den en Tid er blit tykkere, ser hun, at den føder fire smaa Katter og saa blir tynd igjen. Men alt, hvad hun længter, graater og undrer sig, faar hun sig ikke til at ligne Dyrene i dette at bli flere. Og tilslut gaar hun saa bare og føler sig alene. «*Hun hadede og gav ikke mere af sin Ømhed,*» siger Digteren. Og iblandt dette, at hun forsøgte at more sig med at rive Blomster af

og kaste Sten efter Dyrene, opstod med Tiden igjen et Ubehag. Det var Kjedsomheden, som havde mødt hende. – Og saa blir jo alting stadig værre og værre for den stakkels Eva; Nætterne ligger hun og kryber sammen i saa stor en Rædsel, og Dagen løber hun som en Fredløs gjennem Skogen.

Men saa endelig hændte hende det store, at Moder Jord fik Barmhjertighed med sin Datter og sendte hende en Lysbringer –

«*Saa tog han hende om Haandleddet og trak hende med sig. Af og til naar han tog Buskene tilside paa deres Vei, vendte han sit knoglede Ansigt om imod hende, og naar hans Øine under de fremspringende Bryn mødte hendes bange, forundrede,* [159] *usikre Blik, lo han, saa det rungede i Tykningen.*»

– – –

Naar der hos en Digter fremkommer et Værk, baaret oppe af en særlig intensiv Idé, – læg da nøie Mærke – og se til, om hans Udsagn ikke næsten altid bærer Sandheden i sig. Rigtignok kan det ikke stedse bevises saa klart, desværre, som af H. C. Andersens Fortælling om den blaa Grotte – 30 Aar før den blaa Grottes Opdagelse. Eller som af den italienske Digter, der i en Fortælling kom til at give en Beskrivelse af *to* Vinkelgader og *et* Hus i Pompej, – hvilket altsammen ved de senere Udgravninger viste sig at være korrekt indtil Enkeltheder.

Jeg har tænkt mig: Den digteriske Hukommelse er kanske ogsaa et Bevis for en Sjæls Vandring gjennem mange Menneskelegemer. Sjælen, som saa faa Mennesker eier. Og de, som har denne Sjæl, de formaar, sig selv saa velsignet ubevidst, at aabenbare forborgne Ting. Og netop dette er for endel *det, der gjør et* Menneske fra Digter til stor Digter.

At Forfatteren af «Morgengry», de første Tiders Morgengry, eier denne digteriske Hukommelse, er jeg, efter Idéens Intensivitet og Udførelse at dømme, overbevist om. Alt i denne Bog er set med den impulsive Digters Syn, den impulsive Digter, hvis Fantasi ikke indregistreres under Dogmer, – som ikke et Øieblik kniper af fra Maalet, han har sat sig. Naar saa dertil kommer en udmærket Form og et høitidsfuldt, skjønt Sprog – – –. Men [160] læs det helst selv, – anbefaler jeg tryggelig alle – læs, og tænk over den. Og skulde en eller anden ønske sig noget særdeles holdbart at gribe i, se da kun hen til, hvor sikkert de er tegnet de to Urnaturer, der lever jevnsides i Mennesket, – «en at herske, en at beherskes», javist, ligesaa vel hos Kvinde som hos Mand. Og tilsidst er det dog Kvinden, just Kvinden, som hersker. Men hun maa kjende sin egen Styrke.

«Aarene skiftede.
Jorden gav, Jorden tog.
Og han, Adam, aad sit Brød i sit Ansigts Sved.»

ITALIEN – NORGE

n19

«Naa, hvordan liker De at være kommen hjem igjen da, Frøken? De længter vel tilbage? Surt og ugreit meget heroppe, ser De. Hvert eneste Individ med Bagage paa Ryggen, og langt endnu op til Bakketoppen – om den Bakketoppen nogensinde naaes – om vi bare ikke glider ned igjen. Misnøie og Vrøvl gjør ingen Byrde lettere, ved De. Ikke et tungt Sind heller. Ikke Trykket i Luften. Ikke det misundelige Næsteblik. Ikke Bagvaskelsen af Næstens Rygte. Ikke Uddybningen af Næstens Feil. Ikke det at se Skjæven i Næstens Øie og ikke Bjelken i sit eget. Nei, sagtens, ingenting af dette trækker Byrden opad – saa langt mindre som det nær at sige «hænger efter» altsammen som stygge Dyr trædd i Rad paa en lang Snor. Men slig er det herhjemme, ser De. Selv om en aldrig saa gjerne vil se alting i *rosenrødt*, naar en kommer fra Italien. De vil snart mærke, det er ikke rosenrødt her, kan De tro. Nei, nei Frøken, dette er nok ikke Landet, hvor Citronerne blomstrer.»

[162] Ingenting svarer jeg; for jeg kan jo ikke snakke – da ødelægger jeg jo den bedste Sag. Men jeg venter til engang jeg sidder ved Skrivebordet. Jeg ser udover alle de grønne, bølgende Enge til Skogmuren længst derborte, ind af mit Vindu strømmer den reneste Luft med Stænk af Jasmin – den virker som den hvideste, hvideste Kjole med lyse Smykker paa – og da tænker jeg, og kanske jeg rabler Tanken ned:

«Nei, nei, min Ven, dette er ikke Landet, hvor Citronerne blomstrer – det har jeg aldrig tænkt, dertil kjender jeg Landet for godt. Vort Land har ikke muldet Jord, det har ikke Sol, som varmer baade Vinter og Sommer, det har ikke flammende Valmueakre, det har ikke den røde og hvide Vin, den røde, der ligner Blod, eller den hvide, der er at ligne med flydende Guld, det har ingen Campagna, hvor Oldtidslevninger staar og mumler i Natten, det har ikke Slottene, det har ikke Kunstskattene, det har ikke de dybe Elskovshaver, der Roser ranker sig høit opad Cypresserne, der Agaverne staar som fantastiske Udyr og Kaktuserne skyder ildrøde Solblomster langsmed de brede Marmortrapper. – Du smiler, ser jeg – og Du tænker: «Nu løber hun lybsk, nu finder hun sig nok ikke tilbage.» «Aa pyt, du, frygt ikke og haab ikke! De der italienske Herligheder nævner jeg kun for at overbevise dig om, hvor dumt du snakked, der du trodde det nødvendigt at minde

mig om, at Norge ikke var som Italien. Og hør nu her, hvad jeg videre siger: – Blaas med hele det Citronlandet, siger jeg, for den som har et sligt [163] Fædreland som Norge. Jo, det skulde se vakkert ud at være født som Italienerinde, det vilde da være at blive holdt i Lænker, aandelig og legemlig, fra Fødsel til Død. Og var du Italiener, da vilde der kun være Hundeerotik i dit Blod, slig at du stod paa Gadehjørnene og snakked til alle Kvindfolk – og i de deilige, dybe Haverne vilde det aldeles ikke falde dig ind at sværme. Du vilde ikke have Evne til at nyde noget af det vakre omkring dig – ikke tænke paa det engang. Ja, vogt dig du, min Ven, for at blive saa grætten, at du – omend ad en anden Vei – kommer paa det Italienerstandpunkt, at du taber Evnen til at se Skjønheden omkring dig! Og kjære, hvorfor skjænder du saa over de Misfornøiede, naar du er saa inderlig sur og misfornøiet selv ogsaa? Er du misfornøiet med Misnøien, saa hjælper det lidet at sy din egen Misnøie Puder under Armene, skjønner du. Ønsker du at udrydde Ondet i Roden, maa du kanske begynde hos dig selv! Og Gudvelsigne Norge – vakkert er det som noget Italien – og er her intet «arrangeret» hverken med Tempelruiner eller Keiserborge eller Haver – gaa i Skogene, du, de kan du kalde Søilehaller mægtige nok, og de kan du kalde Haver dybe nok – og vent nu bare lidt, naar Aspetrærne flammer mod Høst.»

Da jeg kom hjemover nu, og jeg efter den lange Reise øined det første blaanende Skimt af Norge, da syntes det mig, som om hele Norge var min Fædrenegaard, jeg reiste til – ikke [164] Fædreneland alene – min gamle, vakre Fædrenegaard var det. Min Fædrenegaard, hvor nok meget var mørkt og tvært, vidste jeg, og hvor nok megen Modgang vented. Men ogsaa meget, der var sundt og godt, og Sol over mørke Aaser.

DE TO KALLER GJENNEM SKOGEN

n20

Tre Gutter saa engang sent en Høstkvæld to gamle Kaller lægge ivei mod Skogen. Den ene af Kallerne var en Stolling, og den anden var tunghør. – Og saa tænkte Gutterne, at nu skulde de faa Moro.

Derfor løb de i Forveien, alt hvad de orked, og stilled sig op inde i Buskene paa tre forskjellige Steder af Stien.

Saa kom da Kallerne traskende.

«Hvauhauhauau,» sagde den første Gutten inde fra Buskene. Stollingen puffed til den tunghørte:

«Hufda, det laat stygt,» sagde han.

Saa gik de et Stykke igjen. Og det var mørkt og sjappende vaadt.

«Hvauhauhauau,» ulte den andre Gutten.

«Jøssu Navn da,» sagde Stollingen og pegte.

Og saa gik de endda et Stykke.

«Hvauhauhauau,» skreg den tredie Gutten, saa fælt han bare kunde.

«Hørte du *det*, da, du?» sagde Stollingen lige ind i Øret paa den anden.

[166] «Hm! Det er Onga det væ,» svarte den tunghørte. For den tunghørte skal være lakonisk og uforstyrret til sin Død.

Men Stollingen gik bort i Skorstenen, da han kom hjem og tog en Glo og fyred over sig for Troldskaben med.

SPØGERIET PAA LØRENSKOG

n21

To smaa Piger dansed paa Lørenskog Kirkegaard. Sene Kvælder, naar Maanen lyste paa Korsene derinde, og Flaker af Engtaage laa imellem Gravene, kunde de tydelig sees. Snart figurerte de for hinanden, bøied sig og neied. Snart hopped de op og ned. Snart holdt de hinanden ligesom i Hænderne og snurred rundt, rundt og rundt. Og saa uendelig stivnet var hver en Bevægelse hos dem – mest ligned de igrund to hvide Dukker i for stram Særk. De havde ikke flagrende Klær, aknei: Tæt indtil de smaa Kroppe slutted Linet, «som skulde det være vaadt,» mente nogen, «ja, som skulde de to være trukket op af Vandet istedetfor steget op af Kisten dernede.» «Herregud da, Anna og Marie er det jo,» blev Folk lidt efter lidt enige, idet de tænkte paa en liden Dobbeltgrav, der to Smaasøstre, paa seks og otte Aar, laa begravet – to Smaasøstre, som forgangne Aar havde legt og danset sig lige ud i en Brønd og druknet. «Herregud! Fordi det blev slig Braaslut paa Dansen deres, saa er det nok, at de naa faar Lov at slippe fri lidt hver [168] Maanenat og danse paa Kirkegaarden istedet.»

«Herregud, den Smaakrypen, syns vi ikke rent at dra Kjendsel paa dem!»

Og tilslut var der endog de, der foreslog at tilkalde de to druknede Smaapigers Forældre, paa det at de kunde glæde sig ved Synet af sine Børns aandeliggjorte Legemer.

At dette Forslag ikke kom til Udførelse skyldtes en meget uforudseet Vending af Tingenes Tilstand. Ikke saadan at forstaa, at Smaapigerne ophørte med Dansen og Legen. Det være langt fra. Om det saa var sjelveste Gamlepresten, saa fik han se dem en Lørdags-Maanekvæld, han kom kjørende der forbi i Kariol.

«Sig mig, du Per,» havde Gamlepresten sagt, idet han stopped Hesten og med Svøben pegte indover Kirkegaardsmuren, «ser du noget forunderligt mellem de to Grave histhenne? Jeg mener de to, der er overgrodde af Buske.»

«Aajo», hvisked Per Skydsgutten. «Aajoda, Far.» For indimellem de antydede Grave dansed de to Hvide, det var sikkert nok, og der var sagtens fire Øine nødt til

at se det samme som to.

«Hvad for Tanker gjør du dig herom, Per?» spurte Gamlepresten saa efter en Stund at have iagttaget Gjenfærdene.

«Aa, dem sier, det er Anne og Marja, som dat i Brønden ifjor,» hvisked Per forsigtig. «Og det er vel truligt nok.»

«Hvorfor forekommer det dig saa rimeligt,» spurte Gamlepresten videre, «at Anna og Marie skulde være fredløse?»

[169] «Aa, dem sier, det er for det, at Dauen kom for tidlig, og derfor saa faar dem komme opat imellem, Anne og Marja, og glæ sig som før med at hoppe og danse,» svarte Per. Efter det sidste Ord bed han sig rigtignok i Tungen og tidde bumstille; for akkurat i samme Øieblik vidste han, at han havde sagt noget galt – slig en indædt Hader som Gamlepresten var av Dans og alslags Moro. Ja, det Ordet alene var for den Manden som en rød Klud for en Okse, vidste Per, og i det Stykke gaves ikke Udkomme med ham.

«Hm hm – hm hm,» mumled Gamlepresten, og saa holdt han længe endnu derudenfor, og hele Tiden dansed de Hvide – slig de nu altid pleied.

«Han Far er saa stille,» tænkte Per. «Naa er no aparta paafærde i ham.»

Det havde Per Ret i: Der *var* aparta Ting paafærde. For netop dette med Gamlepresten var det jo, som afstedkom Forandringen med de Hvide. Og det gik saaledes for sig:

Da Gamlepresten næste Formiddag kom paa Prækestolen og saavidt havde læst Fadervoret, tog han straks fat med en stor og streng Tale over al den Gudsforgaaenhed, som i Bygden fandtes. Istedetfor andægtigen at gaa og høre Herrens Ord og glæde sig ved de aandelige Ting, de der er saa uundværlig en Stav og Støtte baade for Gammel og Ung – hvad gjorde vel de Unge – og hvad værre var, hvad gjorde de Gamle? Til Kortspil gik Ungdommen, til Dans og letsindige Forlystelser. Og de Gamle, de som skulde være de besindige og kloge, de formaned ikke Ungdommen, de holdt [170] ikke Ungdommen tilbage fra disse syndige Glæder – saa meget des mindre som de just lod Ungdommen fremture i Overtrædelserne. Og heller ikke det alene, men saavidt var det nu kommet, at Forældre, forinden de gav sine Børn Undervisning om Gud og Jesus, lærte de dem Dansetrin. Javel, Dansetrin lærte de dem! Og hændte det saa, at Børnene døde, da trodde de forvildede Mennesker, at Børnene steg op af deres Grave for at tage de

forsømte Jordeglæder igjen. Men det være hans, Prestens, Ord, at dansed to Gjenfærd paa Kirkegaarden, og dette havde han selv med egne Øine skuet, saa skeede dette ingenlunde for Børnenes Fornøielses Skyld, men til Skræk og Advarsel for Morskabslystne. Thi se, naar end ikke Børnene fik Fred i Graven, hvordan maatte det ikke da gaa de Voksne? – Og Gamlepresten slog i Prækestolen: «Vogt Jer, siger jeg! Vogt Jer, at ikke Straffen kommer over Jer for Jers Ugudeligheds Skyld!»

Men som Gamlepresten saaledes tordned, sad en Mand nedi en af Kirkestolene og sukked mer end nogen anden. Det var Ola Lindflaa, Tjenestegutten hos Lensmanden. Aldrig havde vel nogen tænkt at se Ola Lindflaas røde Ansigt saa glorødt som idag. Og det rareste var, at undertiden midtimellem Sukkene var det som vilde han le ogsaa.

«Ola maa plent være blit gælen,» tænkte nogen, «han bær sig inte som Folk. Og han som vi da ellers har kjendt som en noksaa real Kar!» Og der var de, som havde havt Moro af at spørge, hvad der gik af ham. Men det greidde han sig [171] undaf; for sandelig reiste han sig ikke og traakked ud, før sidste Salmen var afsunget.

At Ola Lindflaa lagde Veien ad Prestegaarden til, faldt egentlig ingen i Tanker om. Men senerehen spurtes jo noget af hvert, efterdi enkelte Tildragelser er at ligne med Rotter og Mus, de gnaver sig baade ud og ind ad Husvæggene.

Ola Lindflaa stod i Gamleprestens Kontor og dreied Luen mellem Næverne. Han saa flau og flad ud og var paa Latteren alligevel – akkurat som i Kirken.

«Kom saa frem med det du har paa Hjertet,» opfordred Gamlepresten, idet han skygged med Haanden for bedre at kunne se Uret borte ved Væggen.

Ola Lindflaa grynted først flere Gange.

«Aa e, det var naa bare det,» kom det saa, «jeg syntes, det var saa ilde, at Sambygdingerne mine fik al den Paatalen for Ugudelighed.»

«*Det* kan du tage med Ro. For jeg skal sige dig, at de fik, hvad de fortjente – hverken mere eller mindre,» sagde Gamlepresten, og Nidkjærheden fra Prækenen sad endnu som Sylspidser i Stemmen hos ham.

«Nei-i,» mente Ola, «dem fik nok mestens formye.»

«Hvad mener du dermed, om jeg tør spørge?»

«Aa e, jeg mener bare, at det inte har sin Rigtighed», trykked Ola.

«Med dig?» spurte Gamlepresten.

«Nei, med Spøgeriet.»

«Deri har du skammelig Ret,» tog Gamlepresten [172] i, «det er daarligt med den Rigtighed, som skriver sig fra Dans og denslags Spektakel.»

«Nei, det skriver sig nok inte fra Dansen,» paastod Ola. Da brast Gamleprestens Taalmod:

«Du, din Dumrian og Vrøvlehode, som staar her og opholder mig gamle Mand fra Middagsmaden. Rap dig hjem og forsøg aldrig mer at gaa irette med din gamle Prest og Sjælesørger.»

«Nei, nei, nei,» stammed Ola og skyndte sig saa godt han kunde, «det var bare det, jeg vilde si, at Spøkeriet er inte Spøkeri lel. Sandt at si: Det var nok mig, det, Far.»

«Dig? Jeg vidste ikke, du magted skabe dig om til Smaapiger, Ola,» smilte Gamlepresten surt.

«Nei, nei, det var nok bare Beina mine.»

«Benene dine, siger du?»

«Ja,» gjentog Ola, «det var Beina mine.» Han trak sig bort til Døren. Blev staaende lidt med Haanden paa Klinken: «Som jeg sa, – jeg vil inte – hverken at Sambygdingerne mine skal – faa værre Ord – end – de har Fortjeneste til – eller at de to smaa Jenterne – beskyldes for at være uden Fred. – Det var da det,» fortsatte han, «siden han Far inte vil tru mig – at jeg – pla ligge – derinde paa Kjerregaren saa Lørdagskvældene – og vente paa Prestegarsjenterne. Jeg har inte ment vondt med det, Far – jeg har bare vært gla og fornøgd – og spændt i Beina med de hvide Hoserne mine paa. – Ja ja, naa har jeg sagt det, saa naa har jeg Fred med den Tingen,» slutted [173] han lettet, og i et langt Skridt var han ude af Døren.

«Pst, vent et Øieblik, du!» raabte Gamlepresten efter ham. «Det blir mellem dig og mig, dette,» hvisked han lunt beskyttende ind i Olas høire øre.

MOR EVELINE

n22

Usynlige Fuglevinger flagrer over vor Sti. Usynlige Edderkopper spinder Traaer om vort Levnet. Mange forstaar det vel ikke, og mange vil ikke indrømme det. Især ikke de som bor i Byerne. For Menneskenene derinde vænner sig ikke til Lydhørhed, tror jeg. Ialfald ikke paa den Vis, jeg nu mener.

Men de, hvis Slægt, saalangt de vet og kjender den, har bodd paa gamle Gaarder, har gaat i Mørkningen over ensomme Jorder, mellem svarte Træstammer, i Fjøs og Lauer og Stald, hvor Dyrene staar og skjælver i Mørket, – at de Mennesker ligesom kan faa Slægtsleds Lydhørhed samlet i sig, er vel ikke saa forunderligt. Og de Mennesker faar ikke alene sine egne Iagttagelser at tage vare paa, men gjennem Fortællinger og Sagn ogsaa Slægtens forud for sig. Underligt at se, hvordan de væfter sig sammen, Traaene i det usynlige Spind! Nei, det flagrer ikke for Tilfældigheds Blæst. Men det spinder sig sammen i ett Hele, saalangt vi bare øiner. Engang vil det vel forklares ad videnskabelig Vei, foreløbig kan [175] vi ikke stort andet end bare ligefrem at berette, hvad vi har hørt af andre og set selv og hørt selv – og følge de der forunderlige Traaene, slig de grangivelig *især* slynger sig om Gaard og Slægt, som længe har fulgtes ad. –

Javist er der mangen Lyd i gamle Hus, nogen er af Blæsten, nogen er af Kulde og Varme og nogen er af Utøi. Men sig mig: Hvem leder den Blæsten, som klaprer i Væggene og knaaser som i stive, gulnede Papirer? Hvem leder den Kulden og den Varmen, som spraker i det gamle Tømret? Hvorfor banker og knitrer og brager det slig mod Død og Ulykker bestandig? Hvorfor jager *netop* da Rotterne slig om bag Tapeterne? Hvorfor smælder det *netop* da slig i Dørlaasene? Har I aldrig hørt dem, de korte, skarpe Klirr af Fjeren, som springer tilbage? Har I aldrig fornummet den, den gustne Uro, som kan samle sig sammen og gniste en lige ind i Sjælen? – Jeg, jeg har baade set, hørt og fornummet saa meget af saant.

Men det er ikke om mig selv, jeg vil fortælle – mit Levnetsløp er ikke langt nok endnu til at jeg kan se Sammenhængen i saa meget. Men om en velsignet Kvinde af

min Slægt vil jeg fortælle, og om lidt af det, hvormed hendes Iagttagelser og Syner stod i Forbindelse. – –

Jeg vet ikke, hvad jeg skal kalde hende. Kunde jeg saasandt finde noget rigtig vakkert. Eveline! Eveline! Er det ikke mygt og mildt som Silkehaar over fromme Øine? Eveline! Jovist staar det til hende det Navnet. Jeg kan ogsaa kalde [176] hende *Mor* Eveline. Men *bare* Eveline dengang hun slank og sorthaaret gik i sin Fars Hus, der Syrinerne danned Løngang rundt Væggene. Slig en deilig Løngang, ikke mørk og med klam Kingel, som klæber sig mod Ansigtet, men af Blomster, var Mor Evelines Løngang, blaa og hvide Blomster i bugnende Klaser, som gav Glæde fra sig gjennem hele Huset og over Haven, hvor de sortstammede Frugttrær stod. Der inde mellem Trærne sang og kvidred mange brogede smaa Skabninger, hendes Far, Fugleelskeren, holdt fanget i Bur og i Tøndebaand. Og her havde Eveline sin første Sorg, da en tam Kraake stjal hendes blanke Fingerbøl, og da hendes lille løveklippede Puddel døde. –

Velsignet er Barnesorg. Velsignet er Barneglæde, saavelsom Ungdoms varme Smil imod Livet.

Hun havde saa mange kjære Minder fra dette lyse Hjem, hvor aldrig onde Ord faldt hverken mellem Menneskene indbyrdes eller om Næsten. Og hvad hun havde læst derhjemme, det glemte hun aldrig. Hendes Opgave fremover i Livet blev at glatte ud, at mildne, at tage Brodd fra haarde Ord, at stilne Storm, gaa imellem – –

Saar er saa mangen Kvindes Lod. Men han, som er over os, velsigner vel slige Kvinder, og gir dem tusenfold igjen.

Mor Eveline var af sin Mands nærmeste Slægt, saa stik ulige de end var. Dog – hvad Under? Selv Søsken kan fødes med forskjelligt Naturel, hvorfor da ikke de to Søskenslægter, Evelines og hendes Mands? Hendes Mands Slægt havde desuden [177] stadig fulgt Hovedgaarden, Evelines Slægt havde derude i en lysere Luft faat en blidere Vækst.

– –

Hun havde dog ogsaa faat sin Barnefantasi fyldt med Historier og mange Slags Sagn, snart sorte som Mørket, snart gode i Tanke og underlige i Tilskikkelserne. Og Ungdommen gjennem, der hun sov i sin smale Seng, havde hun havt deilige Drømme. Ja, engang havde hun drømt om Jesus selv – hun havde set ham i Lysglans, han havde vendt sit deilige Ansigt om mod hende og smilt.

Senere drømte hun ikke saa godt. Der havde let for at komme med i Drømmene noget som skræmte hende. Og efter denne Tid begyndte hun at finde sig sanddrømt. Saaledes, da hun engang i sit nye Hjem havde faat Bud fra sin Far, at han var syg, og at hun maatte komme til ham, faldt hun isøvn underveis og drømte, hun sad sammen med ham etsteds og snakked. Som de da sad der, kom der en ind med en Hugorm paa et Fad, som han bød hendes Far, og hendes Far stod langsomt op og skar Hodet af Ormen. – Klar var Drømmen, og det stod underligt for hende, hvordan det maatte være et Varsel om, at hendes Far snart skulde vinde sig ud af denne Verden. Hun havde Ret: Da hun kom frem, var Faderen allerede død.

– – –

Mor Eveline pleidde sige til sin Mand, naar han kom fortrædelig hjem fra Reise:

«Ja, jeg har *følt*, at noget gik dig imod.» [178] Og ganske hemmelighedsfuldt kunde hun tilføie:

«Her var ogsaa slig Uro inat.»

Mor Eveline stritted i det længste imod høilydt at vedkjende sig sin *tilsyneladende* Overtro. Men som Aarene gik og lagde Hændelse til Hændelse, blev hun stadig lidt mere aabenhjertig, eftersom Overbevisningen tiltog. Dog syntes hun visselig selv, at hun førte en underlig Tale – det kunde sees af hendes lille Smil, naar hun fortalte om Slægten, der aldrig vilde forlade Gaarden, men selv efter Døden svæved om derinde i Stuen og Gangene. – De havde intet Venskab for hende, disse Slægtsaander, – mente hun, – de syntes vist, at *hun* kun var et dem underordnet Væsen, hun, der var af en Sidelinje, som ikke paa mange Slægtled havde bodd der; men hendes Mand derimod, han, hvis Fædre i ret opadstigende havde været odelsbaarne til Gaarden og selv var odelsbaaren, ham havde de Usynlige den største Omhu for, og vederfores eller skulde der vederfares ham noget, da fór Uroen i dem.

«*Du*, som er hans Kone, *du* skal være hos ham,» syntes hun, de mente, «*du* skal vogte ham, være ham en tro og vagtsom Puddel – og er du ikke *det*, da skal vi plage dig.»

– –

Det hændte en Sommer, at Mor Eveline havde nogen af sine Børnebørn hos sig. Og med dem en Barnepige, om hvilken Mor Eveline vidste, hun kløv ud af Vinduet om Natten og drev Kjæresterier. Mor Eveline voved følgelig ikke overlade de Smaa til

Pigens Omsorg alene. «Herregud, der kunde [179] komme Ildløs, der kunde komme nogen eller noget ind af Vinduet – om ikke andet saa vilde Katter.» Mor Eveline havde engang hørt om saadan en vild Kat, som var kommet smygende ind af et Vindu og gnavet Haanden af et lidet Barn. Og for nu at forebygge tænkeligt og utænkeligt Ondt for sine Børnebørn, indretted Mor Eveline sig for Natten i et Barnekamret tilstødende Værelse.

Men se, det blev nu en daarlig Nattesøvn dengang. For hver Gang hun vilde til at blunde ind, var der noget, som vækked hende. Det spraked i Væggene. Det knaked i Bord og Stoler. – De maa vel engang gi sig, tænkte Mor Eveline. Men de gav sig ikke. Drev tvertimod et helt systematisk Spil Natten udover. Og tilslut var det, som om de i Ærgrelse gav et Dunk lige under Mor Evelines Seng, saa det sang i Staaltraasmadrassen. Men *da* vidste ogsaa Mor Eveline, at *derinde* i det Værelset kunde hun ikke forblive – stilfærdig stod hun op, tog sine Klær paa, og rusled tilbage til sin gamle Plads i Nærheden af Manden – Aanderne selv havde jaget hende tilbage.

– –

Hun sad en Sommerkvæld i et Lysthus i Haven. Tænkte sine kjæreste Tanker – Barndomshjemmet hun engang havde havt.

«Eveline,» sagde ligesom en Stemme i Buskene nær ved. «Gaa op, Eveline.»

Mor Eveline reiste sig lydig og gik op i Huset. Men da hun kom ind i Gangen, fornam hun straks en svidd Lugt. Og da hun aabned Døren til Dagligstuen, slog en Røg hende imøde fra et brændende [180] Gardin. Mor Eveline skyndte sig og fik revet Gardinet ned – det var paa høie Tid, et Øieblik senere og Tapetet vilde vært tændt – og under Sofaen derinde laa en stor Pakke Dynamit, der skulde benyttes til Sprængning af en Fjeldknaus ude paa Gaardspladsen. Fem Minutter senere, og den gamle Bygning, med alle de Mennesker som laa der og sov i Natten, var sprængt i Luften.

«Slægtsaandernes Vilje,» sagde Mor Eveline, «at Helle skulde reddes – – Ja, og Vorherres Vilje først og fremst,» retted hun næsten forfærdet.

– –

Saa mange Træk, baade store og smaa, kunde jeg videre fortælle om Mor Eveline og Forstaaelsen mellem hende og de usynlige Væsener, der glider langs vor Sti. Men meget af det er skummelt som en Saga fra Seids og Runers Tid – det er om

Slægtsaandernes Had og Hevn over dem, der gjorde Slægten Fortræd. Og lyser Mor Evelines milde Skikkelse end mer mod den mørke Baggrund og i den mørke Ramme, saa er det ikke mit Ønske nu at ofre Mørket Tid. Kun dette skal jeg endnu nævne om Mor Eveline selv, og *det* er ikke mørkt. – Vi siger: «Hvor underlig hendes Fornemmelser og Ord holdt stik – om det saa var lige ind i Døden.

Mor Eveline pleidde sige:

«Naar der dør et Menneske, som skal bli saligt, da hænder undertiden, at Gud lar Sjælen hente af Engle i Smaafugles Lignelser.»

Mor Eveline faldt i en haard Sygdom. Men [181] den Dag, hun døde, en kold Rimfrostdag i Januar, var Gaardstræet fuldt af Smaafugle med gule Stjerner i Panden. Og de Fuglene sang og jubled som midt paa varmeste Sommer. Og *det* var nu igrunden slet ikke saa underligt – de var ikke for ingenting Mor Evelines Engle.

DET FORBANDEDE ORD

n23

Langt ude i en Ødemark bares engang et Menneskebarn under en Kvindes Bryst. Og Blæst svinged over lavvokset Krat, og smaa Fugle flaksed og kvidred, og letfodede Dyr med lange Haler hopped om mellem Krattet. Og der Stenrøser laa, der voksed Rævebjelder store som Liljer. Og over de graa, golde Stene og mellem de skinnende blaa, giftige Blomster, der snodde sig smidige Orme med bugtet Baand paa Ryggen.

Kvinden, som gik med Barnet under Brystet, gik og saa paa det alt og følte det alt af denne Ødemarks underlige Væsen, ja, tiltrods for at hun nu desuden ogsaa leved sit eget Liv – havde Børn fra før, og der var en Mand, hun elsked.

Og som Kvinden engang vandred om derude mellem det lavvoksne Krat, de graa Stene og de skinnende giftige Blomster, blev hun var noget saa besynderligt, sandt at sige det besynderligste hun i sine Livsens Dage havde seet – det var en liden Fugl, fanget af en Orms Øine. – –

Graa var den, Fuglen, af en Trosts Udseende bare. Men vakker var den, Ormen, med Bugskjæl [183] saa blaa som Rævebjelder, med Fløielsbaand paa Ryggen, med Øine saa røde som Gnister. Og de Øine var det jo, som havde fanget Fuglen.

Dog – Kvinden, som vel kjendte sin Ødemarks Beboere, vidste ogsaa vel, at var end Fuglen tarvelig at se til, af en Graatrosts Størrelse og af en Graatrosts Farve, saa havde den til Gjengjæld saa deilig en Røst. Hun vidste, at oppe i Skogen, der Fjeldene var høiest, der sad den helt øverst paa Spidsen af spidseste Grantop, og der sang den ud af sin lille Krop og af sin bløde, melankolske Sjæl om al den Deilighed, Verden gjemte. Mens Ormen, vidste hun, den var stum og taus, undtagen naar den hugg med sine giftige Tænder og gav Mennesker og Dyr Ulivssaar eller Sygdom.

Og derfor, da Kvinden saa sin kjæreste lille Sangfugl stivnet under Ormens Blik, altimens det spraglede Udyr stadig snodde sig nærmere for at pine og dræbe, da vidste hun godt, at Fuglen maatte hun hjælpe.

Og derfor tog hun Stene og kasted mod Ormen. Ingen af Stenene traf, aknei. Men fordi Ormen blev forskrækket, glemte den sine Øines Magt, og saa blev alligevel Trolddommen løst for den lille Fugl. Og den lille graa Fugl fik igjen sine Lemmers Brug – og høit op i Luften svang den sig, istemmende de deiligste Toner. Ormen blev liggende paa Jorden mellem Stenene, og mens dens spaltede Tunge hvæste, vendte den Øinene mod Kvinden.

Da faldt Kvinden om, og hendes Barn saa [184] Verdens Lys under Ormens røde Blik og under den graa Fugls jublende Sang.

– –

Op vokste Barnet, Pigebarn var det, blev sundt og stærkt – samled Kræfter ligesom til saa stor en Livsens Dyst. Streifed i Ødemarken. Vildred i Skogen. Lærte kjende Stenrøsernes Orme og skinnende Blomster, og Smaaskogens Fugle, og Høiskogens Fugle, og alle Dagens og Nattens forskjellige Dyr. Og desuden lærte det sig at svømme over sorte Tjern for at plukke de hvide, gule Liljer som vokste derude, og lidet vyrded det Tanken, om at kanske stygge Udyr skulde komme op fra Bunden og fortrædige det. Og saa stærkt, det var kommet til at elske al sin Verdens Skjønhed, elsked det foruden Vandliljer og alskens andre Blomster ogsaa den spraglede Orm, som smøg mellem Stenene saavelsom den lille graa Fugl, som sad og sang saa deilig i Grantoppene Sommeraftenerne gjennem. Bare skræmte den brogede Orm hende undertiden saa styggelig, slig den reiste Hodet mod hende og udstødte en Hvæsen som af en indædt Latter. Ofte tænkte hun paa, hvad Fuglen sang, og hvad Ormen hvæste, og det blev til saa mange Slags venlige Sange og saa mange Slags fiendtlig Spaadom. Og i det alt bestyrkedes hun af Skogskvinden.

– –

Skogskvinden bodde i en Hytte paa en flad Sætermark indi Skogen. Skogskvinden forstod sig baade paa sort og hvidt og paa rødt med, ja paa rødt; for hun vidste og kjendte ogsaa [185] Kjærligheds og Elskovs lunefulde gyldne dunkle Veie. Det gamle Fruentimmer havde vært Amme for den unge Piges Mor – og kunde der vel siges et Ord, at fra Gule Skogskjærrings Bryst havde de mange underlige Forestillinger rundet over i andet Blod og i andet Sind – for senerehen forstærket at gaa i Arv. Men som Gule Skogskjærring paa Kvinders vanlige Vis elsked sit Fosterbarn, saa elsked hun ogsaa sit Fosterbarns Barn, og aldrig blev hun blidere, den Gamle, end naar den unge Pige kom op til hende gjennem Skogen. Og det hændte alt oftere, eftersom Tiden og Aarene forløb. Ti eftersom Aarene gik, tog den Unge til at forstaa

og beundre den Gamles Sind – hun forstod, der var Ødemark, Skog og Vildnis i hende – og det likte hun jo alt, indpodet som det var fra hendes Fødsel af.

«Nei, er du der, du som ligner Hareungen om Vinteren,» raabte hun, naar hun fik se den Unge fra Vindu eller Dør, og hun slog Hænderne sammen i Glæde, og gav hende fulde Skaaler af søte Bær. Det likte jo den Unge altsammen saa godt, baade det at den Gamle fortalte saa mange rare Ting, og Godheden hun blev mødt med, og ikke mindst de saftige, røde Bær.

De røde Bær, de røde Bær.

«Hvor plukker du de Bærene?» spurgte hun engang den Gamle.

«Jo, det skal jeg sige dig,» hvisked den Gamle, «dem plukker jeg der, hvor Ormen bor. Ja, ser du, for Ormen ligger jo der mellem Stenene og passer paa de Bærene. Og vogt dig du for at lede [186] efter dem; for bedst det er, saa strækker han Hodet op og hugger Gift i dig.»

«Hvorfor er Ormen saa ondskabsfuld?» spurgte den Unge. «Hvorfor stikker Ormen dem, som ikke vil den ondt? Hvorfor smyger Ormen sig om slig mellem Stenene og passer paa Bærene – spiser den da selv de der Bærene?» og slig var den Unges Tanke og Mund saa fuld, saa fuld af Spørgsmaal.

Og den Gamle svarte blot ligetil:

«Ormen er ond, fordi den er skabt til at være ond, ligesom Smaafugle er skabt til at synge. Ligesom Ørnen er skabt med saa stor en Klo og svære Vinger, har Ormen faaet sin Gifttand og sit smidige Legeme. Alt er ordnet fra Evighed af. Og ingenting er unyttigt i Naturen, det hænger sammen, ja, som Islæt og Skyttel. Men vogt dig alligevel for Ormen – den pusted paa dig, da du fødtes.»

Dette sidste, det skjønte nu den Unge saavidt daarlig, at det lukked hendes Mund. Men hvad hun sagtens skjønte, var, at i Ormen bodde det underligste af alt. Og end mer elsked hun Ormen, fordi hun tillige frygted og haded den. Den lille Sangfugl blev endnu mindre for hende, de yndige Ord, hvormed hun før havde udstyret dens Sang, blev borte; mens Ormens Ord tiltog, den spraglede, glinsende Orm – –

Saa var det da paa denne Tid, da hun gik med blomsterkranset Hode gjennem Skog og Mark, at der lød slig en underlig Fortælling i Egnen. Der hed sig, at en Mand var kommen, som vidste, [187] hvor Jordens haandgribelige Skjønhed var at finde, det vilde da sige, han vidste, hvor det var at finde, det, for hvilket intet af Jordens

Skjønhed holdtes tilbage – – kort at sige: Han vidste om *det døde*, der kunde fremme det Levendes Liv – *det dyrebare døde* – som Bjerget, som Stenen eide – de dybe Bjergets og Stenenes Aarer. Javel, han vidste, hvor de gyldne Floder var stivnet. Og saa meget havde han nyttet sin underlige Evne; saa sagdes, at *vilde* han, da *kunde* han ogsaa forme Flodernes stivnede Strøm til gyldne Paladser og Templer – – det var store Ord. Og med og trods alt dette: Selv skulde han være en besynderlig liden En bare – intet at se til – mindre end andre af Menneskens Børn, med korte Ben og en stor Gevækst paa Ryggen. Og sin Bopæl havde han etsteds i Skogen, – i Nærheden af Fjeldene – Gud alene vidste hvor.

Da tænkte den unge Pige paa denne Foreteelse meget, slig hun gik der alene og drømte. Naar det rasled i Krat, naar det dured i Ur, altid tænkte hun: Er det ham? Men Folk i Egnen sagde:

«Aa, den hører vi aldrig, den er som Ormen, den smyger sig rundt – vi ved, den er der, men hører, ser – næ-i – ikke uden den stikker.»

– –

Alligevel skede, at hun fik se Guldmanden. Det var engang, hun hørte noget pikke i en Ur, at hun fulgte Lyden, fordi hun tænkte, det var en Hakkespet, som sad og ledte efter Insekter i Træbarken. En Hakkespet, tænkte hun, med grønne Svingfjær og blodrød Kalot paa Hodet. [188] Men som hun nærmed sig, blev Lyden altid skarpere og høiere. Hun syntes, det var noget underligt, det; for snart lød Lyden skjør og ripende som af Jernsplint paa Glas, snart lød Lyden som de enkelte Klunk i en Violinstreng. Og snart forstod hun jo, det kunde ingen Hakkespet være – og desto nysgjerrigere blev hun. Og hun kravled mellem Stene, og hun vaded gjennem Bregner – til høire og til venstre – og rundt omkring og tilbage igjen. For hvordan hun søgte, saa var det, som om Lyden flytted sig. Paa den Maade kom hun ogsaa dybere og dybere ind i Uren – Steder, hvor hun aldrig før havde brydd sig om at gaa, fordi der havde set saa kvistet og ækkelt ud derinde. Nu krøb hun resolut over Kvistehaugene, altimens hun ogsaa maatte undre sig over, hvor let det gik. For aldrig havde hun nogengang vært ude for slige Kvister; de der skulde give efter for Foden, de gav efter, og de der skulde staa stive for at hun ikke skulde glide nedimellem, de holdt sig saa stive som Trinene i en Trap. Og paa den Maaden var hun tværs over hele Dyngen, før hun vidste Ordet af. Da blev hun rigtignok kjed sig i Øieblikket og tænkte at snu, for saa langt hun kunde øine mellem Stenene, grodde der ikke længer Bregner, men fæle, svære Nesler. Men saa lød jo paany den underlige klingende Lyd – og denne Gang paa anden Side af Neslerne, helt over mod en brat Fjeldvæg.

«Nu kan det ikke længer slippe fra mig,» tænkte hun. Og taget ind i en forunderlig, dragende Uro hopped hun ret ned mellem Neslerne. [189] Da saa hun først for Alvor, hvor store de var, ja af Mandshøide var de, og desuden besatte med Mark. Hun frøs ved at se dem og tænkte i Farten, at nu brændte hun sig vist ihjel. Men det mærkeligste var, at hun nok slet ikke brændte sig.

«Jaja, saa er det vel i den rigtige Maaned da,» tænkte hun. For hun vidste, at en Maaned i Aaret havde Neslen ikke Magt til at svide. Og saa bøidde hun da trøstig Neslerne væk og baned sig Vei bort til Fjeldvæggen, der det kradsed og klang. Og let gik det, for var det jo rent som veg Neslerne frivillig tilside for hende. Og slig stod hun pludselig ved den bratte Fjeldvæggen.

Og der fik hun midt paa det bratteste Øie paa det, som havde git Lyden. Jo, det var nok en rar en Hakkespet! Det var en krumrygget graaagtig liden Skikkelse som hang deroppe som i et usynligt Taug og banked i Fjeldet med en Hammer. Og for hvert lidet Slag han gjorde med Hammeren, gav det et Glimt som af Varme. Hun kunde slet ikke føle Angst, for dertil var Synet for pudsigt, og blev længe staaende stille og betragte det lille Væsen, spørgende sig selv, hvad ialverden dette kunde være. Halvt saa han ud som en vanskabt Fugl, syntes hun ogsaa, halvt som en stor Padde; men Hænder havde han som Menneske, og paa Fødderne havde han etslags Sokker, som godt kunde været lavet af Mose. Og saa – bedst som hun stod og stirred og saa smaat tænkte, at hun fik se til at komme hjem igjen, før det blev mørkt, kom hun til at træde paa en tør Gren, som [190] knak. Og pludselig gled Skikkelsen ned mod Jorden, lydløst, lynrapt, med Lemmerne sprikende som en Edderkop der firer sig ned af en Spindeltraad. Da blev hun saa Dødsens ræd, at hun faldt omkuld ret ned i Stene og Nesler.

«Du skal ikke være ræd,» hørte hun En sige med slig en rar, udvisket Stemme. «Det er bare mig.»

«Ja, jeg blev ræd,» sagde hun. «Men det gaar vel snart over igjen, bare jeg kommer op.»

Det Underlige lo; hun skjønte ikke, hvor hun havde hørt Latteren før:

«Du kan ikke komme op nu,» hvisked det, «uden jeg hjælper dig.» Og der han havde sat sig paa en Sten et lidet Stykke fra hende, rakte han Haanden frem. Og sandt nok – rent var det som Lammelse over hende; alt hvad hun stred, kom hun ikke paa Benene. Og hele Tiden holdt det Underlige Haanden frem; men hun havde Væmmelse for at tage i den længe.

«Jeg greier det nok alligevel,» tænkte hun, og blev kravsende dernede, mens hun nu ogsaa følte, at Neslerne tog til at brænde.

Det Underlige sad og iagttog hende opmærksomt imens:

«Det er det, jeg siger jo,» mumled han saa, «du maa tage mig i Haanden. Ellers blir du liggende der i hele Nat, gjør du.»

Da stod det med ett i alskens Tydelighed for hende, hvor de derhjemme vilde lede efter hende i Skræk, hvis hun udeblev. Og saa strakte hun Haanden ud og lod det Underlige hjælpe sig.

[191] «Jeg skjønner ikke, hvordan det er,» sagde det Underlige da, «jeg har vist faat no i Øiet. Aa, vær saa snil at se efter, du.» Og dermed trak han hende saa nær, at hvordan det var eller ikke, saa sad hun pludselig i Fanget paa ham. Hun gjorde nogen Spræll, at ligne med Sprællet hos en spillerlevende Fisk, der holdes i en stærk Knytnæve.

«Du glemmer at se i Øiet mit – – Er du slem?» spurgte han indiblandt. «Jeg tror næsten, jeg maa ha faat en Splint indi.»

Og hun saa i det Underliges Øine. Fordi hun tænkte, at hun da snarere maatte slippe afsted.

Men som hun tog til at stirre, gav det et Søkk i hende ved Synet; for begyndte det end at mørkne udenfor, saa lysned det desto mer i det Underlige. Som i et skinnende Speil saa hun Uren med Stenene, Neslen og Kvistene. Og Fjeldvæggen saa hun. Og Skogen, som tegned sig mod Himmelen. – Og der hun forbauset og betaget stirred videre, gled der over alt dette dagskinnende lyse en altid stærkere Lød. Stærkere og stærkere. Stærkere og stærkere. Indtil det syntes hende, som skylled en gulrød Guldflom henover. Først holdt hun et Øieblik Tanken fast om dem derhjemme, som vilde søge; men hun kunde ikke faa slidt Blikket løs. Og derefter glemte hun de derhjemme rent bort, idet hun syntes det Underliges Øine vided sig ud og blev til en Sal fuld af Fakler og Blus. I næste Øieblik syntes hun desuden, at hun kom helt ind i denne Salen og gled om derinde i det flimrende Lysskjær. Og hun fyldtes af en forunderlig Drømmerus imens, saa fjern og lys som Salens [192] gyldne Vægge – indtil langt om længe Salen krøb sammen og ligesom skjøv hende ud, og hun fandt sig igjen som før, siddende paa det Underliges Knæ. Da var det ganske tusmørkt udenfor i Uren, og stille var det for Fuglesang. Bare en Hubro sad og tuded efter Mage oppe i Bjergvæggen.

«Jeg vil hjem,» sagde hun skjælvende af Frygt og Frost. Og idetsamme slap hun som et Firben saa let ned fra det Underliges Knæ. Men da hun nu vilde frem gjennem Uren, snubled hun atter og kylte Armene dybt ned i Neslen.

«Der kan du se,» hørte hun da det Underlige sige, «slig gaar det.» Og hun maatte være glad til, at han nu som før rakte Haanden ud og hjalp hende. Og denne Gang hjalp han hende desuden tvers gjennem Neslen og Kvistene frem paa den anden Side Uren.

«Hvor var jeg,» mumled hun undrende og pegte indover, idet de var kommet over.

«Du var i Slottet,» svarte han.

«Hvilket Slot?» spurgte hun.

«Slottet i Øinene mine.»

«Hvem er du da – Edderkop,» spurgte hun, og hendes Stemme ganske brast af Nysgjerrighed.

«Jeg er Guldmanden,» lo den, og dermed forsvandt den ind mellem Stenene og Neslen.

Næste Gang hun kom over Kvistene, hang ikke Guldmanden som Edderkop oppi Fjeldvæggen længer, [193] men tog mod hende paa den anden Side Neslerne. Straks tog han hende i Haanden, satte sin anden Haandhul for hendes Øie: «Se nu,» sagde han. Og saa saa hun alle Bjergets vidunderlige Skatte.

Og tredie Gang hun kom i Uren, stod han øverst paa Kvisthaugen, da hun fik se ham. Og hun glæded sig og undred, hvad vel han nu vilde vise hende. Og føielige var Kvistene nu som før, ja, nærsagt bar de hende til ham. Rødt skinned Guldmandens Øine som de røde Aarer i Bjerget, som Ormeblikket i Stenene. Bare syntes hun nok at en enslig Fugl sang saa vemodig i Skogen etsteds. Men hun gav nu ikke saa stor en Agt paa de sørgmodige Tonerne – Guldmanden rakte Haanden ud, nu syntes hun se, at den var en fin og menneskelig Haand, hun tog den trøstig – – og saa gled de; for Kvistene aabned sig; gled gjorde de to sagte som mellem bløden Edderdun – ret – ret ned –

«Kjære,» sagde hun forundret, «hvor gaar det hen?» Hun kunde ikke snakke paa forskrækket eller ærgerlig Maade, nei; for hun var slet ikke hverken forskrækket eller ærgerlig, skalv tvertimod mellem noget som Fryd og Spænding.

«Tilbunds,» sagde Guldmanden, og hans Øine flimred og skinned.

Og tilbunds gik de. Tilbunds i Uren.

Underligt var det ogsaa, at hun saa ikke længer, at Guldmanden var grim dernede paa Bunden af Uren. «Du skal bygge et stort Palads langt inde i Skogen,» sagde hun. «Du skal bygge et [194] stort Taarn, hvorfra en kan staa og se alle de lysende Stjerner.» «Ja,» sagde Guldmanden – det skulde han nok. «Og du skal plante Haver,» sagde hun, «med vidunderlige Trær, og store, grønne Sletter skal ligge mellem Lundene.» «Ja,» sagde Guldmanden – han skulde jo alting. Men en Betingelse med det alt, hun skulde mindes, at hun var hans Ven – og mindedes hun det ikke selv, da havde *han* Ret til at minde hende derom. Hun lo, satte blaa Blomster i sit Haar, takked Guldmanden, og Guldmanden takked hende; men lagde saa til: «Ja, nu er du min for Livet.» Da frøs hun nok lidt, men nikked. Saa sagde Guldmanden: «Jeg har mangesteds at være, og der er mange, som vil se mig hos sig. Jeg har Pligter at varetage –»

– –

Siden den Tid gik hun forgjæves i Uren. Krøb med Besvær over Kvistene, som ikke vilde føie sig længer, gjennem Neslerne, som brændte; men Guldmanden saa hun aldrig mere.

Og saa fatted hun saa stort et Had til Guldmanden.

Heller ikke hørte hun, at nogen der i Omegnen saa Guldmanden mere. Borte var han. Borte. Havde forlagt sin Virksomhed andre Steder hen. Havde vel fundet det han søgte. Eller kanske slet ikke. Hvem vidste? –

– –

Det hændte en Tid derefter, at der kom til Egnen saa skjønt et Menneske. Hun lærte ham at kjende, de skrev Breve til hinanden og lagde [195] under Stene paa Marken. De elsked hinanden de to, og de knytted Lykkeringe sammen.

Men bedst engang som de sad og knytted, brast Lykkeringen tvært af, næsten uden at nogen af dem var kommet den nær. Idetsamme følte de begge, at nogen var hos dem – skjønt de kunde jo ingen se.

«Skulde det mon være Guldmanden,» tænkte hun øieblikkelig, idet hun saa sig om – og saa husked hun jo, at hun ingen Ret havde til at knytte Lykkeringe med

nogen – hun som var Guldmandens Viv. Noget lignende tænkte vel han, den anden – eller om han nu kom i Tanker om noget, der fra før var hvisket ham i Øret – han smed Lykkeringene i Græsset, saa langt paa hende og gik. Kort efter reiste han bort fra Egnen, og aldrig saa hun ham mer – og han havde dog været hendes skjærest farvede Drøm. – –

– –

Men som hun nu gik modløs i Skogen, stod pludselig atter Guldmanden for hende – liden og graa som forhen og med sin evigrøde Gnist i Øiet. Hun vred sig af Had og Sinne ved at se ham, og hun pusted tungt i Afmagt, for sige ham det helt kunde hun ikke – dertil havde han for stor en Magt over hende.

«Elsker du mig,» sagde Guldmanden.

«Ja,» svarte hun.

«Og du har ingen anden elsket?»

«Nei,» svarte hun under de røde Øines Magt, mens Guldmanden lo. Og Latteren var den Latter, [196] den Hvæsen, hun kjendte fra sin første Erindrings Tid.

Saa mødte hun atter Guldmanden Dag efter Dag, elsked ham, glemte Verden for ham dernede i Uren, mellem Neslerne og Kvistene. Men haded ham saasnart hun vendte Ryggen til.

Og saa en Dag var han atter borte. Fra den Dag haded hun ham dobbelt.

– –

Lange Tider gaar hen i Menneskets Liv, Tider, hvori intet sker, hvori intet leves uden i vore Tanker – det ved vi jo alle. Mange paastaar, det er Stilheden, der ruger før Uveir og Storm. Kanhænde! Om ikke netop de ydre Begivenheder indvarsles paa den Maade – saa er det dog ofte Sindets Uveir, der bebudes.

Men det kom derefter, at endel, for ikke at sige meget, føied sig for hende. Det bruste i Verdens de store Skoge – det hvisked i Verdens de dybe Haver – det klang i Verdens samstemmige Guitarer – ja, bruste og hvisked og klang – hun hørte, fornam det alt, der kun kom fra Vildmarken, Stenrøsene og Blaabjelderne, de giftige skjønne.

Han var jo mangfoldig, Guldmanden, ja, sandelig, han indebar Mangfoldighedens Magt.

Saa hændte det en Dag, hun var i Uren hos ham, at han sagde med saa skinnende et Øienblink:

«Kom du hid imorgen, du. Imorgen, just i [197] Skillet mellem Dag og Nat, saa skal jeg vise dig Ting du endnu aldrig har kunnet ane. Nei, ikke bare Klumper af Guld. Fordi du paa Kvindevis sætter mer Pris paa Guldet, naar det er i Form af smukke Gjenstande – end naar det i stivnede Aarer ligger i Bjerget – saa skal jeg vise dig Guldet slig, som du aldrig endnu i Livet har kunnet tænke dig det. I Halsbaand og Kjæder og tunge Livspænder skal det skinne. Men kom du imorgen, og du skal ikke alene se, men *faa*.»

Svag var jo Pigen, og underligt syntes hun jo det hele skulde blive. Og fordi hun nu glæded sig ved Guldmandens Løfter, frøs hun for første Gang *ikke*, da hun denne Gang vendte Guldmanden Ryggen – saa meget desmindre som hun nu havde de venligste Tanker om ham.

Og i næste Kvældskil mellem Dag og Nat, gik hun afsted til Uren. Hun tænkte paa de forunderlige Hændelser i sit Liv, de Hændelser, der før havde fyldt hende med Skræk og Afsky, de Hændelser, ved hvilke hun frøs lange, svingende Gysninger nedad Ryggen, og hun fatted ikke, hvorfor hun nu ikke længer følte disse Frysninger ved Tanken.

«Det er fordi han har fanget dig,» sang pludselig en graa Fugl øverst oppe i en Grantop.

«Nei, har vel ikke,» for hun tilbage. Men i samme Øieblik vidste hun, det var Selvets Nødløgn.

«Det er fordi du elsker ham,» fortsatte Fuglen saa.

«Nei,» for hun atter tilbage. Men nu var hun bleven utrygg paa sin egen Sandfærdighed. Og hun blev staaende stille og stirre op mod den lille [198] uanselige Fugl. Den slog med Vingen, og Stemmen hørtes bebreidende:

«Men hvorfor elsker du ham idag? Er det kanske ikke for Kjædernes, Ringenes og Spændernes Skyld?»

Men ved de Ord blev hun saa ærgerlig tilsinds, at hun rysted i Træet for at faa Fuglen bort. Fuglen vilde nok ikke bort. Deroppe den sad, slog den Klørne fast i Grantoppen, og fortsatte kun langtrukkent, manende:

«For Kjædernes, Ringenes og Spændernes Skyld.»

«Nei,» svarte hun da, og der steg megen Trods op i hende – «det er ikke for Kjædernes, Ringenes og Spændernes Skyld.»

Og saa tidde Fuglen bumstille.

Men da hun kom til Uren, var der ingen Guldmand. «Han har forsinket sig i Bjerget,» tænkte hun, og hun satte sig ned paa Kvistene for at vente. Og for første Gang i sit Liv glæded hun sig til at se Guldmanden igjen. Hun skulde bare helst have glædet sig tidligere; for alt hvad hun nu vented, kom der ingen Guldmand. Og som hun en Tid havde siddet, sænked Mørket sig over Skogen, og nærmere og nærmere trak det sig om hende selv i sorte, viftende Skygger.

– –

Saa vandred hun frem i Verden, kom over uendelige Stepper, hvor Blæst suste. Saa Havet bruse. Saa ogsaa Maaneskin over stille Hav. Saa bundløse Dybder. Saa Kongsborge. Saa Herreborge. Saa skinnende Huse, byggget af Rigdoms [199] Aand. – – Og engang hun kom ind mellem bugnende Trær, dem Efeu bandt sammen som søte Kjærlighedstraade – da kom hun i en lang og snorret Allé, hvor Fugle sang – og iblandt de Fugle kjendte hun sit Hjemlands kjæreste Fugl, og sang den mer yndig end nogensinde. Og længst væk i Alléen, der Solen kasted Guld mellem Blade, der saa hun en Trappe mod Himlen. Deilig var Trappen; for hvert et Trin steg hun Saligheden et Trin nærmere.

Deroppe sad en ung Gud med to Løver for sin Fod, og først da hun saa ham, var det som skulde hun levende brændes af hans Væsens Ild.

«Længe har jeg ventet dig,» sagde Guden, den underdeilige. «Velkommen være du, der du endelig kommer,» og han reiste sig og favned hende, og Løverne krøb for hendes Fod, og i Gudelunden blev der stille for Fuglesang og Insektsurr – og nedenfor paa den anden Side af Templet, der en Flod strømmed, syntes selv Vandet at stivne i Høitid. Og var det hende selv, der hun stirred opad, som om Skyerne havde stanset sin Himmelfart. Saa stor var hendes høieste Fryd – hos Guden, den unge, vidunderlige.

– –

Men pludselig kom der atter Liv i Trærne – en Gufs for gjennem dem – den begyndte med et Suk – den slutted som et Hvin – fjernt borte, dog nær ved, var det som hørte hun Guldmandens Stemme «Ormiliv», «Ormiliv».

– –

Da kasted hun sig i Sorg og Vildskab ud over [200] Tempeltinden – og Gudens Arm kunde ikke holde hende – – –

– –

Saa gik og gik hun atter tilbage. Seiled over de store Have. Klatred over bratte Fjelde. Frem. Frem. Hun havde intet med anden Del af Verden end den der havde vært hendes Barndoms Vugge.

Og saa begav det sig da, at hun ogsaa naadde sit Hjemland, sine Fædres Sted. Da gik hun op til den gamle Kvinde – trodde nok ikke, at hun længer leved. Men naar hun alligevel gik did, saa var det, fordi hun vilde se Stedet for et af sine underligste Barndomsminder. Men da hun kom op til Hytten, da sad den Gamle der endnu som for de mange mange Aar tilbage – hun vifted med Haanden og blev glad som dengang. Og saa satte de sig da sammen, disse to, der nu begge saa lige ældede ud, og hvis Haar var som Trærnes Mose.

Som de da sad der og talte, om det Liv, der flød, og det Liv, der endvidere maatte flyde, da spurgte hun udaf sin Sorg og Bitterhed:

«Hvorfor,» spurgte hun, «har det vært saa for mig altid, at der jeg har trodd at fange Lyset, der er altid Lyset blit mig forment?»

«Det er,» sagde Skogskvinden, og hendes Røst lød som selve Skogens dybe Orgeltoner, «fordi du ellers havde naadd det der er over Menneskers Lod. For saa er det jo her i Verden, at den, som godt er givet, den er ogsaa til ondt hjemfalden. Over Roser og Torne gaar Menneskets Vei.»

HAVEN

n24

Underlig var Haven med alt det den eidde. Underligere end Haver flest. Stærk til Liv. Altid jævnsides i Udvikling med Slægten, som dyrked den.

Engang havde Haven vært Bondehave. I Bakkeheldingen voksed da Søtæpletrær med Kaalsenge under. De Kaalsengene bestod af kulsort Muld fra Myr og Mose, dynget sammen gjennem mangfoldige Slægtsleds Omsorg. Og derfor blev jo Kaalhoderne saftig grønne, og Marken trivedes paa dem i Overflod. Og Æpletrærne, som stod i den gjødede Jord, blev tykstammede og frodige, og naar de søde Æpler dumped ned paa Bakken, sprak de af Mørhed. Dengang blomstred ogsaa hver Forsommer de gule, persiske Roser i Haven, de Roser, der uden synderlig Pleie alt rigeligere kommer igjen Aar efter Aar, flammer som Skorstensild og lugter ligesom af nogetslags Fedt.

Senere blev saa Kaalsengene jævnet ud, Mulden spredt langt nedover Bakken. Smaa Glasæpletrær blev sat i Rækker, som forestilte at udstraale fra [202] et Balsamog Aurikel-Bed i Havens Midte. En Spadsergang blev skaaret op og fik ende i et nyplantet, gistent Spirealysthus, hvor to ubekvemme Trækrakker stod. Og rundt om det hele sattes et Gjærde af Vragbord fra Gaardens Sag. – Da var Haven ikke vakker. Søtæpletrærne skrantet, fordi der var kradset Jord bort fra Roden, Nyplantningerne svaied haabløst pjuske i Blæsten, og rundt paa Græsvolden vokste Neslen i Klynge. Nærmest minded Haven da en Tid om en forlæst Bondegut med Studenterlue paa. Lidt senerehen fik jo Bondegutten Modenhedspræget over sig, men uden derfor at blive til noget – der han var stanset med Non til Artium; derfra leved han nu stilfærdig videre, havende nok i sig selv. Og næste Gang Haven blev omlagt, da var Bondegutten blit saa tustret en Kal, at nu var hans Dage talte.

Den Gang kom en Mand fra Byen. Og Manden gav sig til at gaa Haven op baade hjørnimellem og endimellem, altimens han noterte i en Notitsbog. Om en Stund skridtet han ogsaa afsted udenfor Gjærdet og satte Staker i Bakken langt nede paa Jordet. Men da han kom ind i Stuen, bredte han et stort, hvidt Papir ud foran sig, og der gik han frem baade med Passer og Lineal. I Rubrikkerne skrev han Navne af

efter en Prisfortegnelse fra et udenlandsk Gartneri. Pinus balsamea stod der i en. Hydrangea japonica i en anden. Salvia argentea, Solanum, Stachys lanata i en tredie. Og slig videre i det lange og brede, indtil det alt var ordnet og klart. Da tog Manden Papiret i Haanden, gik ned i Bakkeheldingen og fulgte fra denne [203] Dag i Aarevis sin egen Opskrift som var det en Guds uomstødelige Befaling.

Saa blev da Haven Herregaardshave en Tid. Med snirklede Gange og fine Plæner. Med studsede Hække og Tæppebed. Med Poderoser og Zirgræs. Og rundt om Haven, og Granlunden, der nu Gangene skar paa kryds og tvers med smale Stentrapper og pludselige Lysthus, løp et Stakit høit og tilspidset som en Palissade.

Men saa hændte det et Aar, at ingen Gartner kom i Haven. Og dette første Aar fulgtes af mange andre. Det gjorde ikke godt for Herregaardshaven, den, der trængte saa megen Pleie og Røgt, den der skulde beskjæres om Vaaren, vandes om Sommeren, gjødes om Høsten og dækkes om Vinteren. Mange af de mest tandre, udenlandske Træsorter strøg hurtig med, og de gjenlevende Trær og Busker stod først og stured, betænkte sig ligesom paa, hvorvidt det var Umagen værdt at leve. Men derefter steg jo langsomt og sikkert Livslysten op i dem. Da begyndte snart Kampen. Kampen paa Liv og Død. Snebold sloges med Guldregn. Kinesisk Lind sloges med Jasmin. Berberissen gramsed sine tornede Grene ind i Spindeltræet. Asalen vilde endelig kvæle Snebærbusken, og Snebærbusken dukked sig og skjød op lidt længer bort til Forsprang for Tujaen. De sibiriske Lærketrær trængte Sølvpilene tilside, og Sølvpilene kasted sig ind paa Blodbøgene, som stritted imod, saa Bladene blev baade gule og grønne. Den ungarske Syrin tog Tag med Vildæpletrærne og vokste Havens ældgamle smaa Plommetrær over Hodet. Og bedst [204] som det var, kom Humleranken smygende og bandt sammen baade Ven og Fiende.

Dog – som Aarene forløp, stilned den heftigste Strid. Ti der de svageste var dukket, der var de stærkeste omtrent jævnbyrdige alle, og disse slutted en Slags nødtvungen Fred, omend lumskelig vogtende enhver Svaghed hos sin Nabo. Da var det, at Caprifolium og Vildvin enedes om at dække den spidsgavlede Pavlion, over de græsgrodde Gange tog Asal og Lind hinanden i Haanden, Guldregnen smugled indsmigrende sine Grene ind mellem Laurbærtræets stive Blade, og Blodbøgen skjød i Veiret, blussende rød. Udover Plænerne, der Trær og Rodskud ikke bredte sig endnu, der grodde Blomster frem, Munkekrone, Natlys, Maaneviol og Forglemmigei Side om Side med Lænkeblomst og Malurt. – *Da* stod Haven paa Høiden af sig selv. *Da* var Herregaardshaven blit Fantasihave.

En underlig Have, saa vild den vokste – – kanske, kunde tænkes, var de ulykkelige, Trærne i den fremmede Jord, saa trodsige de kunde se ud, slig de ubehersket lystige strakte sine Grene høit og sprikende opad, opad og til alle Kanter. Eller saa stædig ligeglade, slig de luded mod Jorden, dækkende sig til med sine tætte Bladhvælv. Eller – slig et og andet af dem blomstred sig ihjel paa Foraaret.

Paa Foraaret bugned Haven som i afsindig Glæde, laa i stille Flammer af Blomster og Duft.

Dog gav ikke Foraarets Blomster Efteraars Frugter – i Høiden blev det til giftige Bær.

[205] Men Efteraarets Pragt, de brogede Blade hang haardnakket fast indtil Sneen faldt! Da laa der rigtignok ofte Dyr og hvæste under Trærne. Og straks Mørkningen faldt paa, drev Uglerne sit Spil, skrek i Kor sine vilde, sinte Lokkeskrik eller lo, slik ogsaa Mennesker kan le i Tusmørke, eller naar de sover.

Ja, underlig var Haven med alt det den eidde – hvem nægter? – underligere end Haver flest.

Nedenfor Haven laa Fjeldknausen, Elven og Fossen.

Engang stod Fjeldknausen grøn med Smaabjerk i Revnerne og Maurtuer paa Afsatserne, Elven var smal og bred alt efter Aarstiderne, og Fossen drev en gammel Sag. Da gik det godt, men smaat; for Dammen var utæt og Sagen skral.

Siden sprængtes Stenblokke af Fjeldet. Og Dammen blev tættet. Tylvtevis af Mænd med Baadshaker i Hænderne fik Dagen lang lempe Tømmer ned ad Vasdraget. Og Nessene glinsed som Sjøer, der Stargræsset trivedes i Afkrokene og voksed sig meterhøit med mørkebrune Blomsterhoder. Tykt Tømmer seiled ligeglad afsted, blev hugget, knupset og bandet over, naar det satte sig i Vase – og det vælted sig modvillig rundt. Men fór som med dumpe Brøl udover Fossestupet, hugg imod Fjeldsiden, dukked krokodilagtige ned i Kulpen og skjød saa, der Elven svinged, som forfærdelige Projektiler med Røk og Brand ret op paa Landjorden. Og over Stenene, som var sprængt ud af Fjeldet blev Tømret lagt Lag paa Lag til Bygninger.

[206] Saa en Dag blev Vandet stængt væk, og et Arbeide toges fat midt ude i Fosseleiet. Det blev til et stort Hjul. Og da Hjulet var færdigt med Lagre af Messing og Jern, byggedes der Hus over. Da var der Liv og Færdsel under Fjeldet. Klang af Øks, Gniss af Sag, Klink af Hammer mod Metal, braakende Arbeidsvogne, Hestevrinsk og Menneskeraab. Indtil den korte Stilhed en Stund, da alt stod

fuldendt, Bygninger, store og smaa, under Fjeldet, og inde i Bygningerne Hjul ved Hjul forbundne med sorte Remmer. Da aabnedes Slusen paa Klem, og Vandet strømmed ned. Det gav et Søkk og et Braak i det store Hjul, et dumpt Hallo før Arbeidets Opsang, der Hjulet gav sig til at dreie langsomt rundt – og alle de andre Hjul aped Melodien efter. Helt blev saa Slusen aabnet, og Fossen stormed ned i løssluppen Kraft, fraaded i Overmod – nu havde Fossen det, som den vilde.

Men mørkt og tvært laa Fjeldet, berøvet sin grønne Mose og sine smaa Bjerker, vanziret læned det sig udover, og der var noget, som lurte det paa Ondskap. Nei, det være langtfra, at Fjeldet vilde gi mer end de graa fæle Stenblokke.

Fjeldknausen var gjerrig. Og Fjeldknausen var blit ond.

Dengang da der mineredes, havde Minererne, idet et Stenstykke rulled ned, set noget glimte – et stort, gult Skimt Øieblikket forud for Gruset og Sandet, som fulgte i Stenstykkets Spor. Og fordi det nu hasted med Arbeidet, havde Ingen Tid til nærmere at undersøge, saalænge Dagen var. Men ud paa Natten kløv to Gutter op og gav sig ifærd [207] med at rydde Gruset væk. Forgjæves. Alt eftersom de grov Smaastenene bort fra Guldstedet, kom nyt Grus glidende ovenfra. Og ikke nok dermed, men den paafølgende Dag hændte en Ulykke: Da Skuddet gik, kom en Sten farende fra Fjeldet og traf en Arbeider i Hodet, saa han faldt død paa Flekken – det var just en af de to, som havde vært deroppe om Natten. Hvem kunde saa nægte, at Fjeldknausens Aander var hadefulde?

Men foruden det onde Ord havde Fjeldknausen fra denne Tid ogsaa faat Guldordet paa sig. Hvad var det vel, som bruste saa hemmelighedsfuldt i Nattestilheden, naar Dammen var stængt, og alle Hjul stod stille? Guldaaren i Fjeldknausen! – Og Guldaaren strakte sig fra Fjeldet helt ned og ind under Sittgaardens Hovedbygning, saa troddes der; for der suste det ogsaa. Og gav det, som jo kan hænde i gamle Hus, et Smæld under Gulvet, da var det Guldet, som bobled.

AV EN DAGBOK

n25

Gjenfærd

Saa siges, naar et Menneske dør med saa tilknappede Læber, at der er Ting, han ikke faar aabenbart, da tillades Menneskesjælen at vende tilbage til Jorden – paa det at ingen skal anklages uskyldig, eller – paa det at hvad ham elsked paa Jord ikke skal lide ufortjent, – paa det at Ret skal ha sin Gang og Uret svinde for det hvide Pust – det hvide Pust fra hinsides Gravene, snart tæt og ugjennemsigtigt som det hvide Trækors paa Kirkegaarden, snart let og flygtigt som viftende Taager; men for Nervemennesker indvirkende paa Sjæl, og de zarteste Nerver – ikke ved Syn eller Hørsel – men de overfører Sin Vilje.

– – Men der staar en Fare for de stærke og urolige Sjæle, de, som stærkt hænger ved Jorden, der bandt dem saa meget – de haded, elsked, og fordi ofte Had er stærkere end Elskov, kommer de tilbage, og de svøber sin Hads Gjenstand i Mareridt og Rædsel –

[209] Der kan vel siges, det ligger hos Menneskene selv, i Nerverne, som ligger der aabne og skjælver – og hos de Mennesker, hvem Skyldbevidstheden har furet med sit straffende Himmellyn.

*

Glemsels Støv – det der bølger i Lyset som sølvvirket Slør og synker som Dugg over Jorden.

Og den tredie ranker sin spinkle Krop
mens Begeistring skinner af Øie
Og den fjerde gjemmer sig liden og ræd
over Markernes bølgende Høie.

Saa følger de efter, en efter en – som rindende Vand i en Flod. En fortrukken i Smerte, en i Hungerens Nød. En griner af Latter, en er stænket med Blod.

Og fremad, fremad vidt over Jord
det bruser som vidtspændte Flaggermusvinger
Hvor den første tren i den førstes Lys
de andre kun Skygge bringer.

Den Skygge, der strækker sig lang og sort – som Natten der varsler mod Dom, – den strækker sig lige mod den Evigheds Port, hvorfra vælder sig Tidernes Flom.

Kun skinner et Smykke, kun glimter et Blik
i det store Mørke af Tider, som gik.
– –
Og Støvet falder, og Gresset gror
Og Ilden ulmer, der Livet bor
– og Fingre skriver i Støvet.

Sandhedens Øine

– men over det hule Skals Mørke saa hun Sandhedens Øine.

*

– og vi forvilder os i de mørke Gader, og vi blændes i de straalende Sale – og vi ønsker os overalt, mest der vi ikke er. Og vi elsker og attraar, hader og foragter. Ak! og alt skal det lægges i Muld, Elskoven og Hadet, Attraa og Lede. Kunde der endda vokse en Blomst paa Graven. Men lettest vokser der nok ingen. –

*

Da trodde han, kun Mænds Elskov kunde staa som en Søile, rank og skjøn – som om Kvinders Elskov ikke kan forme sig paa samme Vis, om det nu end tar lidt længer Tid før Søilen blir renhuggen og blank. – –

– Saa underlig og syg paa Sindet – syg af Elskov, der havde mættet ham – syg efter Elskov, der aldrig kunde mætte ham, syg vilde han være om han traf en saadan ogsaa. –

I Kaféen sad en fuld Mand og raabte paa H., beskyldte alle med fæle Ord for hvad han lønlig ønsked selv, men ikke kunde.

Nede paa Gaden gik Folk nyfigne og skubbed med Albuer og Hofter – nogen saa grætne ud som Bulbidere. De havde en stor og høitidelig Glæde i Hjertet. Nogen flirte med opspilte Øine, de havde baade Næringssorger, Kjærlighedssorger, Ulivssorger. Gutter stod med Kjæpper og rysted paa Begfaklerne, de havde ondskabsfuldt Grin om [211] Mundvigerne; men se, de var nu alligevel de eneste Sunde, de eneste som ikke dækked over, hvad bodde indenfor. –

I Rørets Dag skulde alle nyde og alle leve; men Stunden blev for exaltert, saa ingen eneste nød og ingen eneste leved. Ak!

*

Da brændte jeg det Kort, stod og saa: Først gløded det op med røde Kanter. Saa forkulledes Kanterne, og Papiret kløved sig i mange. Tilslut laa det der som en kulsort Valmue med flakkende, sorte Støvdragere midt i de krøllede Blade.

*

Men der var en Slange i det Paradis ogsaa. Den sneg sig om, og der det mindst ventedes, saaes dens brandgule Hode pine sig frem i Stemninger, i Øieblikke, som kunde vært deilige, havde ikke just Slangeøinene stukket sig frem. Slangeøinene, som er onde og giftige. Slangeøinene, som er onde Øine.

*

Og se, hvor let nu alt forvrænges i Verden. Det skjønneste gjøres til det hæsligste. Det hæsligste syes Puder under Armene – en Slags Utugt, erklært hellig af Kirken, derigjennem af alle Verdens Farisæerer.

*

[212] Tusen, tusen Historier kan der jo fortælles om Kvinder, der elsked og led, og om Kvinder, som haded de Mænd de just leved sammen med.

Hvad er ret, og hvad er galt, kan vel enhver se.

Kjærligheden adler, og de stærke Tilbøieligheder. Men de Forhold mellem Mand og Kvinde, hvorom intet Kjærlighedsbanner vaier, og ingen rød Tilbøieligheds Fane, –

der kan der siges, naar Straffen slaar: «Vel fortjent, Broder, Søster, – hvorfor tog du dit eget Legem forfængelig!»

*

Men saa mange som der er Mennesker af os, har en og anden Gang taget sit Legem forfængelig. Nei, det er faa, som indrømmer det, de tør ikke se Sandhedens Øine.

Sandhedens Øine er skinnende klare. Ubarmhjertige og grusomme. Kolde, kolde, blanke som en sleben Klinge.

Men Sandhedens Øine er Gudeøine.

*

Og der skal flettes ind om løst og fast, alt det som tegned sig stærkt og klart i Livet – og alt det som skimred – – hvad jeg vilde sige: Der skal bindes en Krans af saamange Slags Blomster, af de vilde og frodige, som vokser i Sumpene, og af de tendre og fine, som lever sig syge i Drivhus med Glastag, Menneskesindets Flora – –

Den irrede Traad

«Der væver sig en irret Traad gjennem Skabningen, Vibe, der den har sit Alter og selv er den evige Ild – jeg mener Livsens grufulde Ironi.»

– Ikke de, som erklærer os sin Kjærlighed. Ikke de som er konstante og varige. Men de, som ikke elsker idag, hvad de elsked igaar, de, i hvem det driver som af blodrøde Skyer, de, i hvem det ulmer af flygtende Glød af Roser, de, i hvem Herren har sat sit sysende Segl – dem elsker vi.

Der er ikke mange af dem.

– Hvad det nu vil sige dette, at den, vi elsker, bøier sig ned. At den, vi elsker, lægger Armen om vort Liv – –

– Taagen, den tætte, som steg ifra Tjern og Mose, Taagen, den tætte, lagde sig klam om Mennesker, Dyr og Huse. Taagen, den tætte, gav Ulivssygdomme. Taagen, den tætte, kued og blinded. – – Men i Taagen, den tætte, som steg ifra Tjern og Mose, dukked ogsaa Syner frem, snart onde og graadige, snart milde og skjønne.

Natteduggen, som perled paa Græsset, Natteduggen, som sad og skalv af Frost og Frygt paa Trærnes Blade – Natteduggen var Taagens Elskede. Naar Natteduggen sov i Græsset, kom Taagen, den tætte – –

Parret

Der gaar et underligt Par gjennem Verden – henad de graa Landeveie gaar de, henad grønne Stier, over Marker, som blomstrer, langs glitrende [214] Elve, de færges i Baad over Flodene, de seiler for hvide Seil over Sjøerne – altid holder de hinandens Haand, de to, og ofte stanser de op i sin Vandring som almindelige Menneskebørn, ler til hinanden og kysses, og hun slaar Armene om hans stærke Nakke, og naar han ser ned paa hende med sine store, sorte Øine, da fryser hun af Elskov, hun lægger Hodet op til hans Bryst, smiler og sukker – og naar han, Elskeren, drager hende indtil sig, løfter hun sine Roser høit over Hodet, og han knuser dem ikke –

– –

Det er et seirrigt Par. Hvor de gaar, ringes der i Kirkerne, og der lees og graates – fanatiske Øine ser imod dem – der bygges Triumfbuer for dem, der flagrer af hvide Baand og af Blomster, der strøs Roser paa deres Vei, og der viftes med Slør – der de to skrider frem – tause i Lykke – blinde for alt undtagen hinanden. Men hedest er de, naar Baaden glider over ensomme Floder.

Det er Døden og Kjærligheden, som gaar sin Seirsgang over Jorden.

Brændingens Brus

Jeg kjender ikke Havet, det store og mægtige, som skyller mod alle Jordens Lande, – som bærer Skibe paa breden Barm, og – som stemmer Skjaldens Harpe. Jeg kjender ikke dets Nuancer og forstaar ikke dets Skjønhed. For mig, Indlandsmennesket, er Havet kun Uhyret, et fælt og skjællet Uhyre, som fraadende vrir sig i Haan og Latter, [215] og i hvis Krop Aarerne flyder farveløse af Ubarmhjertighed – –

Phantomet og Chimæren

Lyst og deiligt, men langt borte og uopnaaeligt som selve Ørkenens Fata Morgana viger Phantomet. Sort og hæslig, med bjæffende Gap og stirrende Øine følger Chimæren.

Phantomet er Lykken, den intet Menneske kan naa. Chimæren er Ulykken, den ingen Mand kan stænge ude.

Men Phantomet skifter – Chimæren har en Enhed. – –

De to smaa Brødre paa Flaen

Det er længe siden nu, at Nils og Nelle Flaen var at se udover Veiene ved Kvældstid. Men endnu fornylig fandtes der den, som kunde huske dem, de to graahaarede, gamle Gutter lige som Tvillinger med Ansigterne bortgjemte under høie, store Hatte – og piggende sig frem, fort, fort, med sine Knortekjæpper i Hænderne, uden at snakke sammen og uden saa meget som at glippe med Øinene hverken til høire eller venstre.

Den der ikke lar en Spurv upaaagtet falde til Jorden, han havde ogsaa sørget for Nils og Nelle Flaen, og ladt disse to, der aldrig havde dudd til noget videre, blive velsignet med en Onkel, der var Grosserer og havde tjent sin Formue i Caen, – [216] og som ved sin Død havde udsat et Livøre for de to.

Nils og Nelle Flaen leved et beskedent og stille Liv deroppe paa Sletten, og naar de alligevel vidste Rede baade paa det ene og andet, saa skrev det sig – saa utrolig det end lyder – fra deres fænomenale Hørsel; den var baade til Nytte for dem og til Skade, forsaavidt som den undertiden gav dem for godt Kjendskab til Medmenneskene – – –

Men havde de to rare, smaa Daasemikler en bitter Sorg paa det sidste – det var, at Pøbler, der fôr paa Veiene, engang havde faat fat i Kakelovnshattene og gjort noget stygt i dem.

– – Siden den Tid bled de to Brødrene menneskesky og var ikke længer at se paa Veiene om Kvældene.

*

En Blomst sig vugged i Blæsten,
saa rank og saa svai paa sin Fod,
den stod og speiled sig næsten
i Rindals glitrende Flod.
Og blaa var den Himmel
blaa var den Elv,
blaa var de Blomsters Blade.

*

Livet gav mig skjønne Drømme,
Livet gav mig Blomsterbed,
Livet gav mig Arme ømme.
Livet gav mig Kjærlighed.

[217] Livet gav mig Lys og Varme,
Livet gav mig Sommersol,
Livet gav mig Rosenkarme,
Livet gav mig –

Livet gav og onde Dage.
Livet gav mig – –
Gav mig for at ta tilbage.
Ja, Livet tog, hvad Livet gav.

*

Munkesang
Pilgrimsgang
Lidelse
og Kummer.
Bede skal du
Dagen lang
til din Røst
forstummer.

Svøbeslag
Guds Behag
Pønitens

og Faste.
Om du vorder
dødsenssvag
ret aldrig maa
du raste.

I Bøn og Bod
for Herrens Fod
vend Øiet bort
fra Verden.
[218] Og husk hvad her
dig gaar imod
er med paa
Langveisfærden.

*

Om der skreves en Saga om Intetheden, det blev en uendelig og trøstesløs Saga. Men det er dog den Saga, som blir saa mange tildel. Kvinder især. Deres Liv løber ud i Intet. Alt hvad hænder dem, blir kun Melodier, der brister – deilig klinger de, Døden dør de – dør, dør – og der bliver Tomhed efter. Ikke Tomheden, som suser og svinger efter Begivenheder, som før fyldte Tilværelsen, eller Begivenheder som skal vorde. Men den store Tomhed, der tilintetgjør lig Luften om det døde Hav, – den Tomhed, der intet Fnug gir hverken af Stemning, af Had, af Sorg eller Længsel. Kun Tomhed og ikke andet end Tomhed – den isnende Tilintetgjørelse over Menneskesindet.

Men skulde Tomheden symboliseres, da blev det som et vældigt Kranium af et Dyr, et, der strækker sig over den hele Jord, et, som beiter af Jorden og aldrig blir mæt, et, som drikker af Jordens Safter og aldrig blir utørst, et, af hvis Aande Græsset dør og Sjælene visner – og i hvis Hjerne Aanderne holdes i Forvar.

Nedenunder Tomheden ligger Sorgen, Hadet, Hevnen. Og har et Menneske Sorg eller Had eller Hevn, da eier han ogsaa Muligheder baade for sit eget Liv og andres. Men er han derfra klatret op [219] paa Tomhedens Kranium, da er han fortabt. Fortabt. Uden Hyl og Graad. Uden Latter og Spot. Men ogsaa uden Klokkeklang over sin Død.

Mænd og Kvinder trues af Tomheden. Især de, som ikke kan elske. Mange kjender ikke sin Besøgelsestid. Og mange har vel heller ingen Besøgelsestid havt. Saa kan

siges: Ve for dem, der søges af Rædsler og Ulykke. Men Ynk for dem, som Tomheden æder.

*

Der ruged et Gosens Mørke over Jorden. Det skalv ikke, det steg ikke, ti det kunde ikke sænke sig tykkere, det kunde ikke snøre sig tættere om alt, hvad paa Jord fandtes.

Den som gik ude og vandred, saa ikke hverken Trær eller Huse, vidste ikke enten han gik i Grøft eller paa Sti, i Morads eller lige ud i Afgrundene.

Inde i det forskrækkelige Mørke bruste Vandfald – Vorherre havde velsignet Lyden, at Stakkarne, Menneskene, kunde vove sig lidt, der de hørte den. Og inde i det forskrækkelige Mørke hvæste det af onde Dyr, klapred det af Skjæl, tassed og grisled det af sleipt Kryp, af flyvende Vinger – Menneskene sad helst stille indi Husene og grudde. Men Stakkarne, som maatte gaa ude, gik under et stort Mareridts Tryk – der strækte sig efter dem af tofingrede Klør, der snodde sig efter dem af Fangarme, Kroppe som kunde bli haarde som Jernbaand, der fulgte dem Vampyrer med rødt Gap. Og intet kunde Stakkarne se, der var som Skjæl for Øinene, og – Vorherre havde [220] ogsaa forbandet Lyden, at Stakkarne vidste, det onde var der, uden *helt* at kunne vare sig for den.

Men holdt Vandreren Haanden mod Himlen, da skimted han just denne sin egen Haand, sort som Muld.

Se, om der var hængt et sort Tæppe for Solen – – – – –

*

Naar Glemsel sænker sin lægende Haand – tak ham, Hjerte. Tak ham stille.
Naar Glemsel lægger sin Arm om dit Bryst – –
Naar Glemsel dig byder sin Mund til Kys.

Glemsel, du blege, Glemsel, du skjønne – du Elskovssøn avlet af Søvn og Død – –

Uveir

Det bruser i Sind
og det bruser i Skog
det flakker
i Gruens
knitrende Ild
Uveirets Vind
den vipped og vog
og lokker saa Luen
blussende vild.

Onde Aanders Uveir
drager over Herrens Jord.
– – –

Noter

n1. I utgaven her på bokselskap.no ligger dette årstallet i note etter overskriften.
n2. (Ca. 1891)
n3. (Ca. 1896)
n4. (Ca. 1896)
n5. (1896)
n6. (1897)
n7. (1899, omskrevet 1907)
n8. (Ca. 1900)
n9. (1904)
n10. *Forfatternote:* Her er et aapent rum i manuskriptet. Rimeligvis skulde her komme Vibe Vangs kjærlighetshistorie, som er optegnet et andet sted i et utkast. Vibe Vang var engang forlovet med en ung pike som fristet sin egen far. Det blev hans livs ulykke. Utg.
n11. (1905)
n12. (1906)
n13. (1906)
n14. (1906)
n15. (1907)
n16. (1907)
n17. (1907)
n18. (1907)
n19. (1907)
n20. (1907, utkast 1904)
n21. (1907)
n22. (1907)
n23. (1907)
n24. Brudstykke af en påbegynt roman (1908).
n25. (1906–1908)

Ragnhild Jølsens *Efterlatte arbeider* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no